

Àmbit d'execució penal

Ajut a la investigació 2017

La intervenció en situacions de comportaments per odi i discriminació en la justícia juvenil

Autora

María José Bartrina Andrés

Any 2018

La intervenció en situacions de comportaments per odi i discriminació en la justícia juvenil

María José Bartrina Andrés

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.

“Negar a les persones els seus drets humans és qüestionar la seva pròpia humanitat”.

Nelson Rolihlahla Mandela

(Mvezo, Unió de Sudàfrica, 18 de juliol de 1918 – Johannesburg, 5 de desembre 2013)

Agraïments

En primer lloc expressar el meu agraïment al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya per la confiança i l'interès manifestats en aquesta recerca en un tema que se'm planteja d'impacte, d'interès i preocupació per tots aquells professionals que estem en el dia a dia treballant amb adolescents a la justícia juvenil.

Haig d'agrair també el suport i la facilitat per la recollida de dades que s'analitzen a la Direcció General de Mesures d'Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil i al Servei de Mediació i Assessorament Tècnic on desenvolupo les funcions com a coordinadora d'un equip.

Expressar també l'agraïment pel suport i les orientacions provinents del fiscal Miguel Ángel Aguilar, coordinador del servei pioner de delictes d'odi i discriminació de la Fiscalia Provincial de Barcelona, per la seva expertesa i empeny en donar visibilitat aquests tipus de comportaments que porten a un patiment i afectació extrem a les víctimes, en moltes ocasions invisibles. La publicació del Manual pràctic per a la recerca i enjudiciament de delictes d'odi i discriminació en el 2015, que va dirigir, ha estat per mi una motivació per l'aprofundiment de la temàtica. Gràcies adreçades a la fiscal Marta Marquina que hi va col·laborar també.

També em sento especialment agraïda pel suport i les facilitats en l'obtenció de dades de la Fiscal de menors de Barcelona Belén Marín que, des dels inicis d'aquest 2017, està al capdavant dels delictes d'odi i discriminació que protagonitzen els nois i noies atesos a la justícia juvenil.

Per acabar, he d'agrair molt especialment al professor de la Universitat de Barcelona, el senyor Antonio Ruiz, el seu ajut en l'abordatge i anàlisi estadístic de les dades que representen l'essència d'aquesta recerca. Unes dades i una realitat d'on partim els professionals en la feina diària amb els adolescents que transitòriament són atesos en la nostra justícia juvenil catalana.

Índex

1. Introducció.....	8
2. Marc teòric i conceptual	14
2.1. <i>Justificació i abast del problema</i>	14
2.1.1. Justificació.....	14
2.1.2. Abast del problema	15
2.2. <i>Definició i conceptes claus: Formes i tipologies.....</i>	26
2.2.1. Conductes i formes de discriminació.....	27
2.2.2. Conductes d'odi.....	29
2.3. <i>Les condicions personals.....</i>	30
2.3.1. Racisme	31
2.3.2. Xenofòbia	31
2.3.3. Ètnia	32
2.3.4. Ideologia.....	32
2.3.5. Religió o creences.....	32
2.3.6. Antisemitisme	33
2.3.7. Islamofòbia o intolerància i discriminació vers els musulmans.....	33
2.3.8. Nació o origen nacional.....	33
2.3.9. Sexe i gènere	33
2.3.10. Orientació sexual.....	35
2.3.11. Identitat sexual	35
2.3.12. Malaltia.....	36
2.3.13. Discapacitat.....	36
2.3.14. Aporofòbia.....	37
2.3.15. Romanofòbia o antigitanisme	38
2.4. <i>Perfils de víctima i infractor.....</i>	38
2.4.1. Víctima	39
2.4.2. Infractor	43
2.4.3. Indicadors per l'anàlisi dels casos	44
2.5. <i>Marc legislatiu i normatiu general</i>	46
2.5.1. A nivell internacional	46
2.5.2. A nivell europeu.....	48
2.5.3. A nivell estatal	52
2.5.4. A nivell autonòmic	56
2.6. <i>Accions per unes bones pràctiques</i>	58
2.6.1. A nivell europeu i estatal	59
2.6.2. A nivell autonòmic	64

2.6.3. Formació	72
2.6.4. Recerques sobre la temàtica.....	74
2.6.5. Protocols d'actuació	76
2.6.6. Pràctiques de justícia restaurativa o reparadora	80
3. Objectius	82
4. Metodologia	84
4.1. Població estudiada	85
4.2. Recollida i processament de dades	87
4.3. Variables estudiades.....	88
4.3.1. Característiques personals.....	89
4.3.2. Els fets investigats.....	89
4.3.3. L'ús d'Internet i xarxes socials	91
4.3.4. Victimització per comportaments.....	91
4.3.5. Lloc on es produeix l'agressió	94
4.3.6. Afrontament de la victimització.....	95
4.4. Cronograma.....	95
5. Resultats	97
5.1. Perfil víctima	97
5.1.1. Edat i sexe	98
5.1.2. Origen i residència	99
5.1.3. Activitat principal	101
5.2. Perfil infractor.....	102
5.2.1. Edat i sexe	102
5.2.2. Origen i residència	105
5.2.3. Activitat principal	108
5.2.4. Altres característiques dels infractors.....	109
5.3. Característiques penals i criminològiques.....	111
5.3.1. Tipus de fets.....	112
5.3.2. Conducta primària i reincidència	114
5.3.3. Distribució expedients per jutjats de menors.....	116
5.3.4. El temps d'apertura a tancament procés.....	118
5.3.5. Tancament procés i resolucions judicials	125
5.3.6. La intervenció a la guàrdia de Fiscalia, l'ATMC	130
5.3.7. La intervenció de l'equip tècnic	130
5.3.8. La victimització	132
5.3.9. Tipus de comissió.....	134
5.3.10. Tipus de relació i lloc on es produeix la conducta	136
5.3.11. Àrea geogràfica on s'han produït els fets.....	138

5.3.12. Tipus de discriminació en la víctima.....	139
5.3.13. Tipus de conducta motivada soferta per la víctima	140
5.3.14. Conducta motivada per discapacitat	141
5.3.15. Victimització per assetjament.....	142
5.3.16. Tipologia de víctimes.....	145
5.3.17. Relació de comportaments en infractors i víctimes	145
5.3.18. L'ús del llenguatge en l'agressió a la víctima	148
5.3.19. Afectació de la víctima i persona de suport.....	152
5.3.20. Afrontament de la víctima i suport.....	157
5.3.21. La temporalitat en l'atenció a les víctimes.....	158
6. Conclusions i discussió de resultats	161
7. Propostes.....	175
8. Referències bibliogràfiques	182
9. Webgrafia	190
10. Annexos	192
10.1. Plantilles de recollida de dades	192
10.2. Índex de gràfics i taules per capítols.....	212
11. Acrònims.....	216

1. Introducció

Hem fet esment en la primera plana d'aquest informe a la traducció al català de la frase: *“To deny people their human rights is to challenge their very humanity.”*

La frase és un extracte del discurs de Mandela en una reunió conjunta del Congrés a Washington el 26 de juny de 1990 i referenciada l'endemà pel diari *The New York Times*. Plegats hem de lluitar contra aquells discursos i accions que comportin la deshumanització. Aquesta recerca en l'àmbit de la justícia juvenil pretén fer camí.

És coresponsabilitat de tots i totes com a ciutadans integrants d'una comunitat i dels diferents agents socials. Especialment també per desenvolupar eines per fer front al problema i ajudar i, alhora, fer costat a les víctimes que experimenten la discriminació per un sentiment conservador, la por.

Cada cop més està més present el missatge de tenir una ciutadania alerta, formada i vigilant, empoderada per fer front a aquestes conductes. Les polítiques socials són sensibles a un treball preventiu front a l'extremisme violent, el racisme i l'homofòbia. Especialment alerta al paper de les xarxes socials pel potencial democratitzador, fiscalitzador del poder i d'empoderament de la ciutadania per les possibilitats que ofereixen.

En el mes de juliol de 2014, com a ciutadans ens esgarrifàvem amb les imatges d'un noi menor d'edat agredint a un jove de 25 anys i d'origen mongol en un vagó del metro a la ciutat de Barcelona, mentre que un dels altres dos el gravava amb el mòbil i l'altre s'ho mirava sense fer res per aturar-ho. L'acció va ser penjada a la xarxa. Es feia ben palès, així, el paper que juguen les xarxes socials actuant amb gran rapidesa i de manera decisiva, tant en la difusió de l'agressió, per una banda, com en la identificació en poc temps dels autors i víctima d'aquesta acció, per una altra.

Aquest fet esdevé un punt per a la reflexió i de qüestionament de tots aquells professionals que treballem en l'àmbit de la justícia juvenil des de fa anys, i així neix la llavor d'aquesta recerca que presentem en aquest document, moguts

per les conseqüències que accions com aquesta té per a les víctimes que ho pateixen.

En el nostre entorn més proper, i a la societat en general, s'obria un debat que comportava l'haver d'estar atent a aquells comportaments motivats per l'odi i la discriminació. En la memòria de tots nosaltres està present també l'agressió mortal a una indigent en un caixer d'una entitat bancària barcelonina i la puntada de peu d'un jove a una noia en un carrer cèntric també de la ciutat de Barcelona. Ambdues notícies van córrer per la xarxa i s'obria el debat de quan en la violència hi ha un missatge xenòfob afegit, la gravetat s'incrementa d'una manera exponencial.

Amb aquest estudi que presentem, pretenem que les dades i estadístiques obtingudes en els casos que arriben a la jurisdicció de menors constitueixen una eina imprescindible per adoptar les polítiques més oportunes a la matèria de les conductes motivades per odi i discriminació i intentar eradicar aquelles conductes que constitueixen un atac directe a principis fonamentals com els de llibertat, respecte a la dignitat de les persones i als drets que els hi són inherents com éssers humans, així com als valors superiors que constitueixen el fonament d'un Estat social i democràtic de dret.

Centrem l'anàlisi en una mirada àmplia que hem anomenat comportaments motivats atès que la determinació de delictes d'odi o discriminació correspon a una valoració jurídica. Com a professionals de l'àmbit educatiu ens preocupen l'abast d'aquests comportaments, tant en els ofensors-autors com en les seves víctimes, en ànims d'intervenir i actuar amb mesures preventives i afavoridores del desistiment en el futur. Per descomptat, però, que hem recollit en les dades que presentem en l'apartat corresponent d'aquest estudi aquells comportaments que han estat tipificats com a delictes d'odi i discriminació pel Ministeri Fiscal.

Aquestes conductes motivades per l'odi i la discriminació constitueixen l'expressió de la intolerància i el rebuig a les persones o grups pel fet de ser diferents. Les xarxes socials i els fòrums d'Internet han esdevingut una porta oberta a la difusió d'insults, atacs personals, injúries i missatges d'odi en

general. L'anonimat i l'efecte amplificador d'aquests suports ajuden a aquesta difusió.

Fa setanta anys, la Declaració Universal dels Drets Humans –codi que marca els principis que regeixen aquesta matèria- en el seu primer article apuntava que *“tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets”*.

Com veurem en el text d'aquest document que presentem, institucions internacionals en defensa d'aquests drets humans, des de fa anys expressen una preocupació per una efectiva investigació d'aquests comportaments motivats per l'odi i la discriminació i, especialment, per promoure l'atenció a les persones que ho pateixen, les víctimes.

A nivell europeu, el Tribunal Europeu de Drets Humans ve exigint als Estats de l'àmbit del Consell d'Europa investigacions oficials efectives que condueixin a la identificació i al càstig dels responsables. Obliga, alhora, l'aplicació de mesures raonables per descobrir si existeixen motivacions racistes i per determinar si sentiments d'odi o prejudicis basats en l'origen ètnic han jugat un paper en els fets que s'han denunciat.

Per part de la Fiscalia de Catalunya des de l'any 2009, amb la creació de la figura del Fiscal especialitzat en odi i discriminació, es treballa en aquest sentit. La intervenció té com a objectiu sensibilitzar i saber com canalitzar i denunciar aquests tipus de delictes. Segons expressa el mateix fiscal que lidera aquesta àrea especialitzada de treball de la Fiscalia, el senyor Miguel Ángel Aguilar, és necessari disposar de dades per conèixer l'abast i la gravetat dels delictes de discriminació: "Sense dades, el problema es minimitza i no es pot conscienciar suficientment les institucions" (Aguilar, 2016).

Com a professionals ens preocupa la problemàtica que emergeix en els nostres adolescents amb aquest tipus de comportament, alhora de formar, sensibilitzar i capacitar als professionals que intervenen en els diferents moments com en l'àmbit presentencial i en de l'execució de les mesures educatives que imposa el jutge de menors. Així també, sense oblidar-nos de les víctimes que ho

pateixen amb ànims de millorar l'oferta de serveis per a la seva atenció des dels serveis públics.

Partim i ens situem, al llarg d'aquesta recerca, en el concepte d'equitat¹ diferenciant-lo del d'igualtat per situar-nos en un dels principis de l'ètica.

En els primers dies de gener d'aquest 2017, saltava la notícia que la policia de Chicago interrogava a quatre joves afroamericans acusats d'haver segrestat i apallissat un noi discapacitat psíquic. L'agressió va ser transmesa en directe per la xarxa social Facebook durant 30 minuts, i s'hi podia veure el noi emmordassat i lligat de braços, rebent cops i insults per part dels joves. Durant la gravació –relatava la notícia- se sent com els atacants criden insults contra la gent blanca i contra el president dels Estats Units, Donald Trump, obligant la víctima a insultar-lo també. El vídeo el van retirar de la xarxa social.

A la Regió de Múrcia, també en el mes de gener de 2017, la Fiscalia de Menors d'aquesta comunitat autònoma obria una investigació a un presumpte bullying al que dos adolescents van sotmetre a un company de classe en un institut, al que havien assetjat fins el punt que la víctima va intentar treure's la vida. En els inicis de la investigació del fet, les fonts judicials van apuntar que, a banda del bullying, podria arribar a investigar-se –atès que presumptament l'assetjaven per la seva orientació sexual- un delictes d'odi.

A finals també de gener d'enguany, els mitjans de comunicació es feien ressò de la notícia següent: arresten a la província de Cadis a quatre menors d'edat per agredir i vexar a un indigent de 45 anys que dormia al carrer. El joves van

¹ Segons el Diccionari de la llengua espanyola, el concepte prové del llatí: *aequitas*, *-ātis*. *Igualtat d'ànim*. Bondadosa temprança habitual, propensió a deixar-se guiar, o a fallar, pel sentiment del deure o de la consciència, més aviat que per les prescripcions rigoroses de la justícia o pel text terminant de la llei. Justícia natural, per oposició a la lletra de la llei positiva. Disposició de l'ànim que mou a donar a cadascú el que mereix. En dret, l'Institut d'Estudis Catalans ho defineix com Adaptació de la norma jurídica a cada cas concret, per evitar una interpretació rígida dels preceptes legals. Jutjar amb equitat.

L'equitat i igualtat són dos principis estretament relacionats, però diferents. L'equitat introdueix un principi ètic o de justícia en la igualtat. En definitiva, l'equitat ens obliga a plantejar-nos els objectius que hem d'aconseguir per avançar vers una societat més justa.

despullar la víctima, la van arrossegar per terra i li van llançar pedres i ampolles de vidre. Alhora també, li van prendre la documentació i el telèfon mòbil.

A la ciutat de Barcelona, a finals de gener d'aquest 2017 també, saltava als mitjans de comunicació la notícia de la denúncia d'un *youtuber*, un jove de dinou anys oriünd de la Xina i resident a Barcelona, que va donar a un captaire galetes farcides de pasta de dents. La Guàrdia Urbana va traslladar el cas a la Fiscalia per si va cometre delictes d'odi i contra la integritat moral. El cas va aixecar polseguera a les xarxes socials després de penjar al seu canal un vídeo on es podia veure l'acció. En la xarxa hi va rebre centenars de crítiques i el noi va haver de demanar disculpes. L'Ajuntament de Barcelona notificava que es personaria com a acusació per la gravetat de l'acció vexatòria i l'amplitud que va prendre l'acció humiliant al ser difosa a través d'Internet.

Abans d'acabar el gener de 2017, també a la província de Barcelona, una noia d'origen indi és insultada en un vagó de Ferrocarrils de la Generalitat per un grup d'alumnes d'entre 11 i 13 anys. Els tipus d'insults i comentaris de menyspreu que va rebre eren de caire racista. La notícia en el mitjans de comunicació afegia que ningú va replicar la conducta d'aquests agressors.

Tots aquests exemples que hem enumerat pretenen il·lustrar l'abast del problema i la seva dimensió. Són la tipologia de casos que ens proposem analitzar i valorar en aquest estudi. Interès especial ens desperta en els casos analitzats la identificació i anàlisi detallat de grups organitzats tipus skins, hooligans i bandes llatines, per citar-ne alguns exemples. Som conscients, però, de les limitacions en que ens hi podem trobar si no està recollida aquesta informació en la denúncia, en les investigacions policials o bé recollit en la sentència del jutge de menors. Quan sigui possible, ho recollirem com a dada d'interès.

A principis d'aquest any 2017 es crea i entra en funcionament la figura del Fiscal de Menors en Delictes d'Odi i Discriminació per a la gestió i control d'aquells casos a la província de Barcelona.

En el nostre entorn més proper, també en l'inici d'aquest mateix any el Govern català aprova el 10 de gener el Projecte de Llei per fer efectiu el dret a la igualtat de tracte i a la no-discriminació de les persones. La norma, pionera, preveu un treball en coordinació amb la Fiscalia, institucions i organismes públics per posar-la en pràctica. La iniciativa legislativa dota a Catalunya d'un marc legal que reforça drets i permet fer front amb contundència a situacions de discriminació en qualsevol àmbit. La llei té un caràcter integral, atès que abasta tot tipus de discriminació i es projecta en els diferents àmbits de la vida i la convivència. Es tracta d'un instrument normatiu eficaç que combina mesures preventives i reparadores.

A principis d'aquest mateix any també es feia la presentació a Barcelona del pla de xoc contra la islamofòbia. Per fer-ho possible, es posaran en marxa 28 mesures que s'implementaran al llarg del 2017 i primer semestre del 2018. Entre les mesures, hi ha reforçar l'Oficina per la No Discriminació, on les víctimes rebran informació i assessorament i es crearà l'Observatori de delictes i discursos d'odi que preveu recopilar dades sobre aquests delictes. També es formarà els agents de la Guàrdia Urbana perquè incloguin la islamofòbia i l'aporofòbia com a formes de discriminació i puguin detectar-les amb agilitat. Es pretén amb aquest pla municipal que aquests tipus d'actuacions no es produeixin.

Com podem veure és un moment històric en la nostra societat més propera de desplegament per a la conscienciació social i garantir, per damunt de tot, la seguretat i protecció de la víctima.

Ens atrau la idea i ens empeny a l'acció. Som-hi !!!

2. Marc teòric i conceptual

Aquest capítol de la recerca està dividit en set apartats que pretenen anar definint i relacionant les grans àrees que ens apropen al nostre objecte d'anàlisi.

Un cop delimitat el marc i l'objecte d'estudi i la justificació des de la preocupació i interès que ha representat la problemàtica en el marc geogràfic més proper a nosaltres i afí als nostres patrons culturals, hàbits i costums, passarem a la descripció dels protagonistes i les conductes. Tot emmarcat en un marc legal i normatiu per acabar fent esment a unes bones pràctiques amb estratègies i recursos per afrontar el problema.

2.1. Justificació i abast del problema

Persones, organismes, institucions i organitzacions d'arreu reclamen en els darrers anys la necessitat de realitzar d'un esforç més gran per a documentar i conèixer la realitat de comportaments com la xenofòbia, el racisme, la discriminació i la intolerància. L'objectiu és vetllar per la protecció de les persones més vulnerables de la societat.

Se'ns presenta una necessitat d'avaluar, a banda de la dimensió del problema, l'eficàcia de les accions realitzades des de l'àmbit de la justícia juvenil amb els menors infractors i víctimes i, alhora, identificar també les vulnerabilitats o amenaces que no han estat abordades d'una manera adient en avaluacions de risc prèvies.

2.1.1. Justificació

En els darrers anys s'han esmerçat esforços a donar una major sensibilització envers aquesta temàtica, malgrat tot, encara continuen sent incipients les estadístiques i dades oficials disponibles sobre fets denunciats d'aquesta mena. Aquesta realitat ha estat una qüestió reiteradament senyalada per part d'organismes internacionals i organitzacions dels drets humans com un problema i una mancança que impossibilita el coneixement, i, en conseqüència, el diagnòstic i l'avaluació d'aquesta situació. Afegir, per altra banda, que bona

part de les persones afectades per aquests tipus de comportaments discriminatoris no vol o no s'atreveix a denunciar-ho segons s'apunta des de l'Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea (FRA).

El coneixement i visibilització de fets d'aquesta natura ens poden oferir informació rellevant per a comprendre una realitat en el nostre país i, així, poder contribuir, d'aquesta manera, al disseny i desenvolupament d'accions orientades a la prevenció i a la lluita d'aquest fenomen que pot generar efectes molt negatius en les persones que ho pateixen, especialment quan es tracta d'infants i adolescents. Resulta prioritari treballar amb els responsables i autors d'aquests comportaments, més quant són, encara, menors d'edat.

Pren protagonisme aquesta realitat, per la nostra pràctica professional del dia a dia, l'àmbit de la infància i de l'adolescència quan veiem que les interaccions personals en l'escola, en el lleure, a través de les xarxes socials i/o Internet i en l'esport es veuen sovintejades per situacions d'abús i exercici de poder que posen en risc els nostres desitjos de conviure en una comunitat amb equitat i justícia, com ja hem apuntat en l'apartat de la introducció d'aquest informe.

Aquesta investigació, estudi i anàlisi d'aquest fenomen que presentem es situa en l'àmbit de l'atenció a la víctima i de la justícia juvenil a Catalunya. El tema que es planteja analitzar és un tema d'actualitat, com així es fa esment també des de la memòria de la Fiscalia Superior de Catalunya per l'augment de casos. La recerca pretén donar visibilitat a un tema com són les situacions de comportaments per odi i discriminació en l'àmbit de la jurisdicció de menors i la sensibilització de la població general i, especialment, els professionals que desenvolupen la seva pràctica laboral en aquest àmbit.

2.1.2. Abast del problema

Qualsevol persona pot ser víctima d'un delictes d'odi, amb independència de pertànyer al grup al que va adreçada l'hostilitat o perjudici. En la introducció d'aquesta recerca, com hem vist, ens hem fet ressò d'algunes situacions que s'han donat recentment en el nostre entorn més proper.

A Catalunya, per part de les dades de les denúncies a Mossos i Fiscalia, es percep un lleuger increment de les denúncies per aquests delictes, que els experts interpreten com una major conscienciació. Per la seva banda, la tendència a l'alça es dona també en el cas de les denúncies administratives que han arribat a la Direcció General d'Igualtat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies (Jornada sobre polítiques públiques en matèria de delictes d'odi i discriminació, 2016)².

L'informe "Balanz de la seguretat i activitat policial 2016" presentat a l'opinió pública a finals de febrer d'aquest any 2017 ofereix una radiografia dels fets delictius registrats a Barcelona durant l'any 2016. Entre d'altres, i fent esment al tema que ens ocupa, es conclou que han augmentat les denúncies per delictes d'odi i discriminació, que passen de 79 casos l'any 2015, a 109, l'any 2016, un increment del 37,97%. Destaquen els casos relacionats amb l'homofòbia (30 denúncies) i els motivats per causes xenòfobes (37 denúncies). Aquests fets delictius es produeixen sovint sota l'anonimat de les xarxes socials o les plataformes i pàgines d'Internet.³

Les dades publicades per la Comissió Europea a l'octubre de 2015 sobre discriminació en la Unió Europea, situen a Espanya com un país que es troba en termes semblants a la mitjana europea en quant a la percepció de les situacions de discriminació envers a diferents col·lectius com origen ètnic, orientació sexual, identitat de gènere, religió o creença, discapacitat, gènere, ser major de 55 anys i ser menors de 30 anys (Comissió Europea, Eurobaròmetre, 2015). Aquesta ha estat la quarta enquesta d'aquestes característiques portada a terme per la Comissió als 28 Estats membres, la

² Dades presentades en la Jornada i en recull de premsa el passat 21.12.16. Han estat 53 denúncies administratives al llarg del 2016 i d'actuació de Mossos (292 denúncies al llarg del 2015) i Fiscalia (136). La nota de premsa es pot consultar a l'enllaç:

http://www.govern.cat/pres_gov/AppJava/govern/notespremsa/297816/catalunya-referent-internacional-coordinacio-interinstitucional-lactuacio-delictes-dodi-discriminacio.html

³ Les dades del informe del balanç de seguretat i activitat policial conjunt de la Guàrdia Urbana i els Mossos d'Esquadra durant l'any 2016 va ser presentat el passat 22 de febrer de 2017 pel comissionat de Seguretat de l'Ajuntament de Barcelona, Amadeu Recasens. Es pot consultar el document en pdf a l'enllaç:

http://mossos.gencat.cat/web/.content/home/07_indicadors_i_qualitat/estadistica/evolucio_fets_penals_coneguts_policia_de_catalunya_2016.pdf

primera va ser l'any 2006. A Espanya es van dur a terme 1.000 entrevistes personals. Respecte a l'estat espanyol, les dades de l'estudi ens revelen que:

- El 63% dels espanyols considera que la discriminació per origen ètnic està estesa en la societat espanyola (un 5% més que en 2012).
- El 16% de les persones enquestades indica haver experimentat alguna forma de discriminació o assetjament en els darrers 12 mesos.
- El percentatge d'espanyols enquestats que assenyalen conèixer els seus drets en cas de ser víctima de discriminació o assetjament és del 41% (un 11% més que en 2012).
- En el cas de ser víctima de discriminació o assetjament, el 51% de les persones enquestades preferiria informar del seu cas a la policia, el 12% a un advocat, el 8% als tribunals, el 8% preferiria informar a l'organisme d'igualtat competent, el 7% als sindicats i el 4% a ONG o associacions.
- El 27% considera que els esforços realitzats en Espanya per combatre totes les formes de discriminació són eficaces, el 36% entén que són "mitjanament eficaces" i el 28% considera que "no serveixen".
- El 75% dels enquestats es mostra d'acord amb la idea que s'haurien d'introduir noves mesures per augmentar el nivell de protecció dels grups en risc de discriminació.

En el darrer informe del Ministeri del Interior (2015)⁴ s'identifiquen 1328 fets coneguts relacionats amb delictes d'odi a l'estat espanyol. Despunxa en valor numèric Catalunya com una de les Comunitats Autònomes més afectades amb 277 fets i 282 victimitzacions (seguida per fets del País Basc amb 201, Comunitat de Madrid amb 159, Andalusia amb 142 i Comunitat Valenciana amb

4 Les dades han estat obtingudes del Sistema Estadístic de Criminalitat (SEC). Pel seu còmput s'han tingut en compte els fets dels que han tingut coneixement els següents cossos policials: Guardia Civil, Cos Nacional de Policia, Polícies dependents de les diferents comunitats autònomes (Ertzaintza, Mossos d'Esquadra i Policia Foral de Navarra) i les Polícies Locals que faciliten dades al SEC.

123), destacant la província de Barcelona amb 215 fets i 221 victimitzacions, per bé que és on també es denuncia, potser, més. Són els incidents relacionats amb les “creences o pràctiques religioses” amb 28, els 41 relacionats amb “l’orientació o identitat sexual” i els 59 relacionats amb la “ideologia”⁵ on ocupa la província de Barcelona el primer lloc i els 70 incidents registrats relacionats amb “el racisme i la xenofòbia” situant-se després de Biscaia i Madrid en la representació territorial.

Des de les diferents administracions públiques de l’estat espanyol i de la mateixa Catalunya, s’ha legislat en els darrers anys i s’han articulat diversos instruments per a garantir els drets de totes les persones i l’eradicació de la violència a partir del reconeixement de la dignitat humana i de la igualtat formal, característiques pròpies d’una societat moderna i democràtica.

Des de l’any 2013 funciona, a ple efecte, la xarxa de Fiscals encarregats específicament en cada territori de l’actuació del Ministeri Fiscal en matèria de Tutela Penal de la Igualtat i contra la Discriminació. La posada en marxa d’aquesta Delegació té el seu origen el 10 d’octubre de 2011 a partir d’un Decret del Fiscal General de l’Estat (dictat a l’empament del art. 22 de l’Estatut Orgànic), pel que s’encomana a un Fiscal de la primera categoria la funció d’impulsar i coordinar l’activitat del Ministeri Fiscal en aquesta matèria. La Fiscalia espanyola fa una aposta decidida per oferir una resposta institucional front el problema de la discriminació i, en particular, front la diversitat de conductes delictives –emmarcades en múltiples tipus penals– motivades per raons d’aquesta naturalesa, garantint a l’hora la protecció dels drets de les víctimes que pateixen aquests fets il·lícits.

En menors, fer esment que a inicis d’aquest any 2017 entra en funcionament a Barcelona la figura del Fiscal especialitzat en aquests tipus de delictes d’odi i discriminació protagonitzats per menors d’edat.

⁵ Malgrat l’àmbit de la ideologia ja s’inclouïa entre les agreujants de l’art. 22.4 del Codi Penal, no ha estat objecte de registre i codificació diferenciat en el Sistema Estadístic de Criminalitat (SEC) fins l’any 2015. La ideologia és entesa com les idees fonamentals compartides per un sector de la societat, sobre aspectes relacionats com la política, economia, cultura, esport, moral, etc.

Entenem la necessitat de sensibilitzar a la comunitat i fer visibles unes víctimes que pateixen aquestes conductes d'odi i discriminació, en l'àmbit dels menors d'edat infractors, afavorint i prevenint els comportaments en vies de potenciar un clima positiu en els centres educatius i en la comunitat on esdevindran adults en la construcció de la convivència òptima i la igualtat de les persones, un dret fonamental com ja hem apuntat.

L'Agència sobre drets fonamentals de la Unió Europea (FRA) ens marca la línia a seguir per abordar aquesta problemàtica. A nivell d'Europa, precisament, per les especials connotacions d'aquest tipus d'accions criminals i el dany que pot causar a les persones que ho pateixen, hi situem la darrera Directiva Europea 2012/29/UE per l'establiment de normes mínimes sobre els drets, el recolzament i la protecció a la víctima del delictes. Aquesta Directiva insta als Estats membres a posar atenció, entre d'altres, als que s'han vist afectats per delictes motivats per prejudicis i/o discriminació, en l'enteniment de que presenten un major risc de patir victimització secundària o ser objecte de posteriors represàlies o actes d'intimidació. A Espanya aquesta Directiva és implementada per la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes.

A l'any 2009 s'inicia aquí a Catalunya -després de dos anys d'interès pel tema- vetllant pel principi jurídic de la igualtat, una Fiscalia especialitzada per abordar aquest tipus de comportaments penal (delictes o faltes) que des de l'any 2010 es poden agrupar en categories, i que tenen unes conseqüències greus per les víctimes que ho pateixen i, especialment per aquelles més vulnerables: les persones menors d'edat, els discapacitats,... Especialment es consideren d'interès aspectes com:

- Són víctimes intencionalment seleccionades.
- S'atempta contra la seguretat i benestar col·lectiu que pertanyen, lesionant un bé jurídic col·lectiu.
- Es causa major dolor emocional i psicològic, així ens cal vetllar per la formació de professionals i la seva sensibilització.
- Són víctimes que presenten elevats nivells d'ansietat i vulnerabilitat.

En el desplegament legislatiu hem de fer esment també que a Catalunya, a l'octubre de 2014, es publica la llei 11/2014, del 10 d'octubre per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. El Govern de la Generalitat de Catalunya el 18 d'octubre de 2017 aprova el protocol que desplega el deure d'intervenció de les persones que treballen a les administracions públiques de Catalunya per fer efectiu l'abordatge d'aquestes conductes des dels diferents departaments de l'Administració de la Generalitat i dels ens locals.

Dos mesos després de la publicació de la llei 11/2014, el 15 de desembre de 2014 es publica pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya el Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació per aplicar a les aules de les escoles per sensibilitzar i prevenir també aquest tipus de comportaments. Es planteja en aquest protocol sis tipus de discriminació: Discriminació per origen ètnic, racial o nacional, discriminació homòfoba (per orientació afectivosexual), discriminació per raó de gènere, discriminació per nivell cultural i econòmic, discriminació estètica i, per últim, la discriminació per discapacitat. Al juliol de 2016 es revisa el document i se'n fa una nova edició que presentem en un dels apartats d'aquest estudi en aquest mateix capítol 2, marc teòric i conceptual.

També a finals de l'any 2016, la Direcció General d'Igualtat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, acull una jornada sobre polítiques públiques en matèria de delictes d'odi i discriminació durant els anys 2015 i 2016. En la sessió de treball es conclou la necessitat de reforçar l'acció interinstitucional coordinada -de la que Catalunya és líder a nivell mundial (especialment en matèria LGBTI i amb la llei 11/2014 com a instrument)-, així com en la necessitat de formació en infants i joves, professionals de tots els sectors i personal de les administracions, difusió dels drets de les persones LGBTI i també del deure d'intervenció dels treballadors públics.

En el nostre anàlisi inclourem també el registre de les pràctiques d'odi i/o discriminació per motius de creences o pràctiques religioses, antisemitisme i aporofòbia.

Resulta interessant analitzar aquells indicadors de polarització com són: tatuatges, simbologia, *grafitis*, grafologia, grups extremistes, grups ultres en l'esport, prohibició simbologia i, especialment en la franja adolescent les conductes de *bullying* o assetjament escolar contra l'odi i la discriminació i el ciberassetjament –amb l'ús massiu de les noves tecnologies en nois i noies– per citar-ne alguns com exemple.

El desplegament legislatiu, com hem vist, atorga un protagonisme a unes víctimes amb: desconfiança, por a l'expulsió, por a revelar la intimitat, desconeixement dels seus drets, dubte de la credibilitat del testimoni i de les mateixes víctimes (“no em van creure”) amb una tendència a la minimització.

Respecte al perquè no es denuncia, podem fer esment a qüestions com:

- a) Desconfiança de les institucions
- b) Estrangers indocumentats amb por a l'expulsió
- c) Por a revelar la intimitat
- d) Desconeixement de drets
- e) El “No em van creure”

Així, se'ns desperta la motivació i les necessitats d'aprofundir i donar publicitat a recerques que analitzin aquesta situació superant les dificultats i impediments atès que, hem de tenir present que molts fets no es denuncien, malgrat el patiment que hi ha al darrera d'aquestes víctimes, per la por a revelar la seva intimitat, per exemple.

A modus de síntesis, el què justifica aquesta recerca ho situem en aquests quatre punts:

- ✓ Recerques insuficients i manca de dades actuals sobre aquests tipus de comportaments protagonitzats per persones menors d'edat.
- ✓ L'actualitat de la temàtica i el desplegament legislatiu front aquesta tipologia criminal que apunta a una no minimització i acreditar la motivació del delictes.

- ✓ Especial referència a l'extrema vulnerabilitat de cert tipus de víctimes. La vulnerabilitat per la condició d'edat de la població objecte d'anàlisi, tant víctimes com infractors, persones menors d'edat majoritàriament.
- ✓ Fer visible i sensibilitzar aquesta realitat present en la nostra comunitat atès que molts fets que no es denuncien per manca de confiança de les víctimes amb la policia.

Tot apunta a una finalitat d'identificar les debilitats existents i aquelles àrees o aspectes a millorar en la intervenció que duem a terme els professionals de la justícia juvenil.

2.1.3. Adolescents i comportaments motivats per l'odi i la discriminació: una realitat en l'espai virtual

Els fets delictius de la població motivats per prejudicis i odi poden ser amenaces verbals o escrites, injúries, calumnies, destrucció/vandalisme de propietat, propaganda, incitació i difusió de l'odi al diferent, atacs físics o atemptats contra persones/grups, o qualssevol altre delictes inclòs en el Codi Penal motivat per la intolerància (Ibarra, 2013). Podem entendre, en conseqüència, com aquests també poden tenir, i de fet ho tenen, la seva repercussió en el ciberespai.

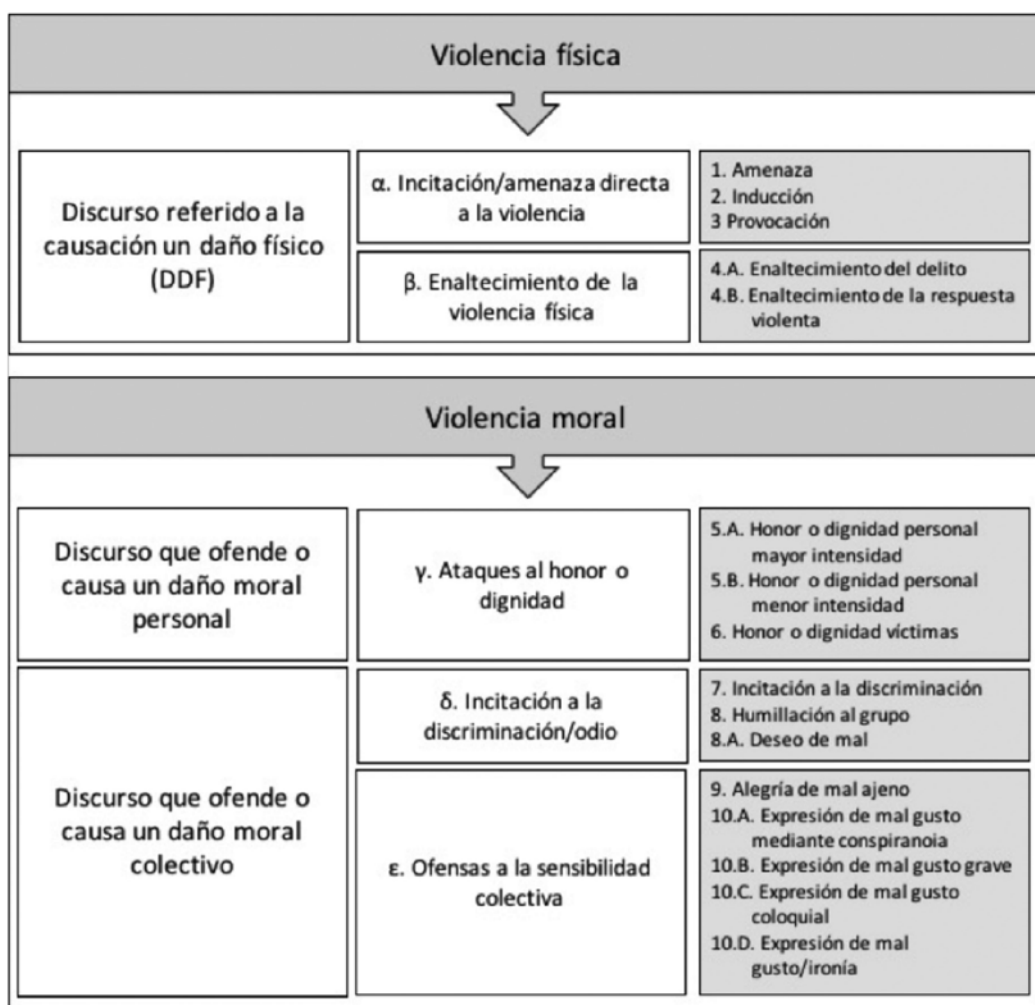
Així, un apartat amb protagonisme en la temàtica que abordem l'ocupa el comportament de l'adolescent a la xarxa i en aquest ciberespai o també anomenat espai virtual que hem esmentat.

En l'espai virtual, aquest discurs d'odi a les xarxes es pot diferenciar en diferents categories com apuntà un dels ponents, Eric Heinze, professor de Dret i Humanitats a la Universitat de Queen Mary de Londres, en la Jornada "*Controla't a les xarxes. #BCNvsODI*" celebrades a Barcelona els dies 2 i 3 de març de 2017 al CCCB. Les tres tipologies que ell planteja en la seva conferència són: Directe privat (de tu a tu però visible a la xarxa), missatge directe i individual però també visible als altres i, per últim, la contribució al discurs públic i visible a tothom com per exemple la publicació d'un diari.

Un punt d'interès de l'anàlisi d'aquest treball es centra en l'anàlisi i l'estudi d'aquest ciberespai com un nou espai moral i on sorgeixen qüestionaments com si realment el ciberagressor percep la lesivitat d'aquell comportament, també si existeix una moralitat diferent en el ciberespai, a banda que l'anonimat pot afavorir la decisió de l'acte il·lícit (Bartrina, 2014).

Al respecte, ens sembla interessant recollir les variables que ha analitzat el professor de la Universitat d'Elx, Fernando Miró, expert i pioner en la recerca empírica. La classificació que ha elaborat aquest docent, i que presentem en el següent gràfic, ens permetrà la reflexió de les dades que podrem obtenir del treball empíric. Es presenta una diferenciació entre la violència física i la violència moral, tant si aquesta última causa un dany moral a nivell personal o a un col·lectiu.

Gràfic 1. Taxonomia ampliada de la comunicació violenta i el discurs de l'odi en Internet (CVDO) en F. Miró (2016)

L'estudi de Laespada (2010), posa de manifest com s'ha anat incorporant el discurs de la violència al discurs dels joves en Internet. Entre els diversos usos s'apunten a un medi per resoldre els conflictes, adoptant formes d'expressió agressives, per a gestionar trobades entre bandes o grups rivals, donant suport a ideologies d'extrema esquerra o extrema dreta, justificant o propiciant la violència de gènere, entre d'altres. Així mateix, Internet també és el mitjà pel qual es comparteixen entre els joves conductes o experiències que poden ser adjectivades com de risc (consum d'alcohol, drogues, conductes suïcides i delinqüents, entre altres).

Com a pares, mares i educadors podem actuar en diversos aspectes claus per tal que els nens i les nenes s'acostumin a la diversitat i evitar així comentaris o actituds racistes front a persones d'altres creences, cultures o països. Amb la presència d'aquests factors en la seva educació disminuiran les seves reaccions discriminatòries. Els programes educatius de les escoles i centres d'ensenyament, en general, vetllen per l'educació en la diversitat en els seus currículums acadèmics.

Juntament amb l'impacte del Internet, una de les situacions més preocupant i d'impacte en les escoles és els casos de *bullying*, especialment per les conseqüències que té aquest comportament en les víctimes. Tanmateix, i encara més, el *bullying* homofòbic en les escoles constitueix un problema social, col·lectiu i invisible, una manifestació de violència sistemàtica i repetida contra un o una estudiant per part de un o varis companys, violant els seus drets bàsics. És violència psicològica, verbal, física, de modus presencial o per mitjans tecnològics on hi juguen un paper protagonista, en aquest sentit, les xarxes socials.

Aquest tipus d'assetjament té característiques que el diferencien d'altres formes de violència: és exercida entre pares, existeix abús de poder i és sostingut en el temps. A més a més, legitima la violència i l'assetjament als estudiants considerats diferents, afectant el clima escolar i instaurant un ambient d'agressió i no respecte als seus drets.

Amb els termes “assetjament escolar homofòbic” o “*bullying* homofòbic” es fa referència a aquells comportaments violents pels que un alumne o una alumna s'exposa repetidament a l'exclusió, aïllament, amenaça, insults i agressions per part dels seus iguals una o varies persones que estan en el seu entorn més proper, en una relació desigual de poder, on els agressors o “bullies” es serveixen de l'homofòbia, el sexisme i els valors associats a l'heterosexisme. La víctima serà desqualificada i deshumanitzada i, en general, no podrà sortir per sí sola d'aquesta situació, en la que s'inclou tant a joves gais, lesbianes, transsexuals i bisexuals però també a qualssevol persona que sigui percebuda o representada fora dels patrons de gènere més normatius (Platero, 2008).

El passat any 2016 ha estat l'any en que ha començat a aflorar la realitat del *bullying* LGTBfòbic amb moltes incidències relatives a aquesta situació que visibilitzen les necessitats dels infants i adolescents LGTBI en l'àmbit educatiu i sobretot obren la porta al treball pels seus drets en els centres escolars de Catalunya. (Observatori contra l'Homofòbia, 2017).

La pràctica professional quotidiana ens porta a pensar a una primera hipòtesis que les agressions físiques, l'assetjament verbal i les amenaces per Internet mitjançant les xarxes socials són les formes més freqüents de les conductes d'odi i discriminació tramitades a la Fiscalia de Menors protagonitzades pels adolescents.

En aquest treball de recerca que presentem partim d'entendre l'educació com un procés d'aprenentatge per la vida, l'educació emocional resultaria imprescindible perquè contribueix al benestar personal i social.

Les emocions positives faciliten la memòria i l'aprenentatge dels nens i de les nenes, mentre que l'estrès i les emocions negatives, dificulten el desenvolupament de les seves funcions executives. És per això que hem d'aprendre i ensenyar a gestionar les emocions d'una manera positiva.

L'alternativa de l'educació emocional, és definida per Rafael Bisquerra com un *“procés educatiu, continu i permanent, que pretén potenciar el desenvolupament de les competències emocionals como element essencial del*

desenvolupament integral de la persona, com objecte per capacitar-la per a la vida. Tot això té com finalitat augmentar el benestar personal i social' (Bisquerra, 2008).

A banda d'aquest major benestar i social, determinades competències emocionals com l'autocontrol prediuen millor el rendiment acadèmic (Duckworth y Seligman, 2005) que comportarà grans beneficis en els nois i noies. Aquesta regulació emocional ofereix a la persona la capacitat per gestionar les emocions de forma apropiada. Suposa prendre consciència de la relació entre emoció, cognició i comportament, a banda d'oferir bones estratègies d'afrontament i capacitat per autogenerar-se emocions positives.

2.2. Definició i conceptes claus: Formes i tipologies

En aquest segon bloc d'aquest marc teòric presentem la relació de conceptes rellevants que ens permetrà per una banda, la seva correcta interpretació i aplicació i, per d'altra, donar a conèixer, clarificar i precisar aquelles categories que possibilitarà el reconeixement de les conductes motivades objecte d'aquest estudi, les d'odi i discriminació.

El fons documental d'on s'han recollit els conceptes que es presenten estan referenciats en l'apartat de la bibliografia, tant a nivell de textos legislatius com a aquells elaborats des dels àmbits socials i educatius.

La psicologia social ha profunditzat al llarg dels anys en l'estudi de les categories socials atès que, de manera conscient o no, els ésser humans interpretem les interaccions i situacions socials. La incidència que tenen aquestes categories en les interaccions socials ha portat a aquest àmbit social de la disciplina de la psicologia a plantejar-se el tema dels prejudicis, el primer concepte que passem a definir.

El prejudici s'entén com una actitud generalment negativa cap a determinades persones, que està originada pel fet que pertanyen a determinades categories socials i no pas per les seves característiques o actuacions individuals (Ibáñez, 2003).

Relacionat amb aquest concepte de prejudici trobem el d'estereotip, també agafant com a referència el catedràtic emèrit de Psicologia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona, Tomás Ibáñez Gracia, jubilat en l'any 2007. L'estereotip, segons el professor Ibáñez, estaria format pel conjunt de creences socials que es troben socialment associades a una categoria grupal, les quals provoquen els prejudicis i els justifiquen. L'existència d'estereotips pot considerar-se com la conseqüència directe dels processos de categorització social, al mateix temps que els prejudicis apareixen com la conseqüència d'aquesta percepció estereotipada de la realitat. Així, els tres processos es troben estretament lligats (Ibáñez, 2003).

Aquests dos conceptes, prejudicis i estereotips ens porten a un tercer i un quart que són el de discriminació i el de l'odi que desenvoluparem en els següents subapartats que segueixen en aquest segon capítol d'aquest informe i que esdevenen objecte d'estudi.

2.2.1. Conductes i formes de discriminació

El concepte de discriminació (del llatí *discriminatio*, -ōnis) el podem definir des de diferents perspectives d'aquesta manera, segons l'Institut d'Estudis Catalans: acció de marcar una distinció; l'efecte -en lèxic comú-, infravaloració d'un grup social que en fa un altre, amb el corresponent comportament de segregació –des de l'àmbit de la sociologia i la pedagogia- i, per últim, comportament en què els estímuls quantitativament o qualitativament diferents provoquen respostes de l'individu també diferents –des de la psicologia-. A nivell jurídic, el concepte restarà àmpliament detallat en aquest estudi en l'articulat legal que veurem més endavant en l'apartat corresponent.

La discriminació fa referència al comportament, a les accions específiques adreçades a les persones afectades pels prejudicis, i tenen un doble objectiu, afavorir els membres de la pròpia categoria i, al mateix temps, causar perjudici als membres d'altres categories.

Com veurem en les dades d'aquest estudi empíric que presentem, aquest tracte discriminatori envers l'altre pot tenir un greu impacte i pot afectar

directament la identitat i la psicologia de les persones que formen part dels grups discriminats, que són, sobretot, minories o grups sense poder.

El mateix Parlament de Catalunya el passat 10 de gener de 2017 plantejava una classificació de formes de discriminació que s'inclouen en el Projecte de Llei que s'aprovava aquell dia en sessió parlamentaria: la discriminació directa o indirecta, la discriminació per error i per associació, la discriminació múltiple, la denegació d'ajustaments raonables, l'assetjament, la inducció, ordre o instrucció de discriminar, les represàlies, l'incompliment de les mesures d'acció positiva derivades d'obligacions normatives convencionals.

En la taula següent, que hem elaborat, es recullen les formes que pot adoptar la conducta de discriminació que es podrien donar en l'àmbit de la població adolescent amb la que afrontem el nostre dia a dia professional. Formes que es poden donar tant de manera física com virtual.

Taula 1. Formes de discriminació

Formes	Definició	Conductes
Directa	Una persona és tractada de manera menys favorable que una altra en una situació anàloga o comparable per algun dels motius protegits	Rebuig, marginació o ignorar algú pel fet de ser diferent
Indirecta	Persona en desavantatge particular respecte altres per la seva situació o característiques per una disposició, criteri o pràctica aparentment neutres	Exigència d'un requisit que dificulta o exclou un col·lectiu quan, realment no és necessari
Múltiple	En la persona interactuen diversos motius de discriminació	A una situació de discriminació, s'hi afegeixen d'altres motius recollits en legislació
Per associació	Persona o grup són objecte de discriminació per la seva relació amb una altra o grup que pateix ja la discriminació per alguns dels motius protegits per la llei vigent	Per la vinculació amb una persona o grup desfavorit
Per error	Persona o grup pateix discriminació per una apreciació errònia	Perjudicis, aparença
Per ordre o instrucció	Persona o organització indueix o anima a altre a que discrimini	Rebuig, menyspreu, atemptat als drets bàsics
Per represàlia	Com a conseqüència de la presentació d'una queixa, una reclamació, una denúncia o una demanda destinada a evitar, disminuir o denunciar la discriminació soferta	Amenaces, venjança front el no silenci
Per assetjament	Es crea en la persona un entorn intimidatori, humiliació, degradant, ofensiu o segregat. Propòsit o efecte d'atemptar contra la dignitat.	Reiteració en el temps, asimetria de poders produint indefensió enfront l'ofensor

En aquest treball de recerca, d'acord a la seva finalitat i objecte d'anàlisi en destaquem, especialment, la directa, indirecta, múltiple, associació, per error i, especialment, per assetjament. Com ja hem comentat anteriorment, les xarxes socials i Internet juguen un paper fonamental front aquests tipus de situacions.

2.2.2. Conductes d'odi

Els delictes d'odi, internacionalment conegut com *Hate Crimes*, violen la dignitat i els drets primordials de les víctimes. El concepte fa referència al delicte motivat per conductes d'Intolerància. En el 2005, l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) i l'Oficina per les Institucions Democràtiques i els Drets Humans (OIDHR) ho defineixen així:

“Tota infracció penal, incloses les infraccions contra les persones o les propietats, on el bé jurídic protegit es tria per la seva, real o percebuda, connexió, simpatia, filiació, recolzament o pertinença real o suposada a un grup. Un grup es basa en una característica comú dels seus membres com la seva “raça”, real o percebuda, l'origen nacional o ètnic, el llenguatge, el color, la religió, l'edat, la discapacitat, l'orientació sexual o altre factor similar”.

Aquesta definició és la que s'utilitza a nivell internacional. Per una banda conté un comportament tipificat com a delicte base i, per d'altra, un motiu basat en prejudicis de diferent tipologia. Ambdues categories s'han de donar per tal de parlar d'una conducta delictiva d'odi. Hi ha així, la motivació de l'ofensor i, alhora, l'acció que pateix la víctima que ha estat escollida per la seva pertinença (real o percebuda) a un grup específic (per ètnia, religió, sexualitat, discapacitat, etc..).

Aquest tipus de definició de concepte de delicte d'odi és àmpliament acceptat i reconegut a nivell internacional.

A nivell d'Europa, la Decisió Marc 2008/913/JAI del Consell de 28 de novembre de 2008 relativa a la lluita contra determinades formes i manifestacions de racisme i xenofòbia, defineix que en l'àmbit del Dret penal el concepte d'odi s'entén com el *“basat en la “raça”, el color, la religió, l'ascendència o l'origen nacional o ètnic”.*

El “discurs de l’odi”, està pres del terme anglès “*hate speech*” amb arrels a la Recomanació (1997) 20 del Comitè de Ministres sobre el discurs de l’odi”. La Recomanació General núm. 15 sobre Línies d’Actuació per a combatre, el discurs d’odi a Estrasburg, 21 de març de 2016 concreta que “*el discurs d’odi s’ha d’entendre com a foment, promoció o instigació, en qualssevol de les seves formes, de l’odi, la humiliació o el menyspreu d’una persona o grup de persones, així com l’assetjament, descrèdit, difusió d’estereotips negatius, estigmatització o amenaça amb respecte a una persona o grup de persones i la justificació d’aquestes manifestacions per raons de “raça”, color, ascendència, origen nacional o ètnic, edat, discapacitat, llengua, religió o creences, sexe, gènere, identitat de gènere, orientació sexual i altres característiques o condició personals*”.

Aquesta Recomanació de l’ECRI núm. 15 utilitza el terme “raça” a fi de garantir que les persones que solen percebre de forma general i errònia com pertanyents a una altra raça queden subjectes a la protecció que confereix aquest text.

Aquest discurs de l’odi és una forma extrema d’intolerància i contribueix al crim d’odi i ha de ser perseguit penalment, posant especial èmfasi en la impunitat que s’està produint quan es dóna a través d’Internet i en les xarxes socials. El càstig vindrà en l’expressió que suposi una provocació a l’odi, la discriminació o la violència vulnerant els valors constitucionals de la dignitat humana i de la no discriminació per raó de les circumstàncies que protegeix la pròpia Constitució a tota la ciutadania.

2.3. Les condicions personals

Aquest tercer bloc ens presenta la conceptualització i la descripció d’aquelles conductes que relacionen aspectes de la diversitat de les condicions personals que ens permetran objectivar les conductes que són objecte d’anàlisi i estudi en aquesta recerca.

2.3.1. Racisme

L'art. 1er de la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial, aprovada per Resolució 216 A, de 21 de desembre de 1965, ratificada per Espanya per Instrument de 23 d'abril de 1969, en l'àmbit de les Nacions Unides defineix el racisme com:

“En aquesta Convenció, l'expressió "discriminació racial" denotarà tota distinció, exclusió, restricció o preferència basada en motius de raça, color, llinatge, o origen nacional o ètnic que tingui per objecte o per resultat anul·lar o menystenir el reconeixement, gaudi o exercici, en condicions d'igualtat, dels drets humans i llibertats fonamentals, als àmbits polític, econòmic, social, cultural o en qualsevol altre de la vida pública”.

El Consell d'Europa, per mitjà de la Recomanació núm. 7 de política general de la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI), aprovada en data 13 de desembre de 2002, defineix el terme –d'acord a les pautes marcades pel mateix Consell- com: *“Racisme s'entendrà com la creença de que, per motiu de la “raça”, sexe, el color, l'idioma, la religió, la nacionalitat o l'origen nacional o ètnic, es justifica el menyspreu d'una persona o grup de persones” i “la discriminació racial directa s'entendrà com tot tracte diferenciat per motius de raça, color, idioma, religió, nacionalitat o origen nacional o ètnic, que no tingui justificació objectiva i raonable”.*

2.3.2. Xenofòbia

A diferència del racisme, que és una ideologia de superioritat, la xenofòbia és un sentiment de rebuig i està adreçada només contra els estrangers.

El terme xenofòbia prové de la contracció de dos paraules gregues *xemos* (estranger, estrany) i *phobos* (temor, fòbia). El significat va relacionat amb conceptes com por, aversió, odi, hostilitat o rebuig vers les persones que són d'origen estranger o que són percebudes com estrangeres.

D'igual manera que fa amb el racisme, el Consell d'Europa, per mitjà de la Recomanació núm. 7 de política general de l'ECRI, que hem fet esment en

l'apartat anterior, defineix el terme de la manera següent: “(...) *la xenofòbia es refereix a una actitud de rebuig i exclusió de tota identitat cultural aliena a la pròpia. Aquesta actitud es dona fonamentalment quan es rebutja a una persona que ha arribat procedent d'altre país amb una cultura, tradicions i valors diferents comportant per part del col·lectiu ètnic dominant comportaments, accions i actituds basades en l'antagonisme, rebuig, recel, incomprensió i fòbia*”.

2.3.3 Ètnia

El terme ètnia es defineix amb la pertinença d'un individu a un grup o una comunitat que comparteix una llengua, una identitat simbòlica, una ideologia, una cultura i, en alguns casos, uns trets físics visibles que els diferencia de la resta de la comunitat.

La discriminació ètnica constitueix el diferent tracte de persones amb fonament al seu origen ètnic. En ocasions es tradueix amb un comportament amenaçant, hostil, degradant o bé humiliant. Aquests tipus de conducta suposa la desvalorització de la cultura que confronta amb l'exercici dels drets.

2.3.4. Ideologia

A nivell penal, aquest motiu discriminatori, recull tots el supòsits en que l'autor comet un delictes perquè la seva víctima manté una convicció diferent al respecte.

2.3.5. Religió o creences

La legislació Internacional empara la sanció per motius de discriminació per religió o creences. Constitueix el tracte diferent de persones per motiu de religió a la que són fidels o creients podent arribar a una conducta il·lícita a nivell penal. El Departament d'Ensenyament en el seu protocol sobre conductes motivades per l'odi i la discriminació de l'any 2016 concreta al respecte que es dona quan una persona, o grup de persones, rep un tracte desfavorable per practicar alguna creença, per no practicar la creença religiosa majoritària de la societat en la que viu o per no practicar-ne cap.

2.3.6. Antisemitisme

Aquest concepte d'antisemitisme recull les actituds, conductes i manifestacions hostils vers el col·lectiu jueu. Aquesta intolerància no porta només a la discriminació contra les persones, sinó també a la persecució i extermini d'aquest col·lectiu. El Consell d'Europa, mitjançant recomanacions de l'ECRI, té regulat els comportaments il·lícits més comuns.

2.3.7. Islamofòbia o intolerància i discriminació vers els musulmans

El terme islamofòbia o intolerància i discriminació vers els musulmans, com ha optat parlar-ne l'OSCE i la mateixa UNESCO, s'entén com temor, prejudicis, hostilitat o rebuig vers l'Islam o les comunitats musulmanes.

2.3.8. Nació o origen nacional

L'odi discriminatori està motivat en aquesta categoria per la nacionalitat de la víctima.

2.3.9. Sexe i gènere

El concepte sexe va lligat a la biologia, al cos dels éssers humans. La cèlebre frase de la gran pensadora Simone de Beauvoir "la biologia no es destí" descriu perfectament que el que som per naixement no determina la nostra vida, sinó que és més aviat la cultura l'encarregada de determinar el que és adient en cada context.

Hi ha però un grup reduït de persones que neixen intersexuals i poden patir problemes de discriminació i vulneració dels drets humans. L'Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (FRA), apunta aquest terme d'intersexuals com un nombre de variacions diferents en les característiques corporals de una persona que fan que no coincideixi amb les definicions d'home i dona. Poden ser de caire cromosòmic, hormonal i/o anatòmiques i poden estar presents en diferents graus.

Per la seva banda, el gènere és un concepte cultural i està relacionat amb la identitat de cadascú, com ens sentim individualment, i les categories habituals d'home i dona.

El moviment LGTBI representa la defensa dels drets de les persones lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals. El rebuig, por, prejudici o discriminació vers dones o homes que es reconeixen a sí mateix com a membres LGTBI es coneix com LGTBIfòbia.

Les persones transgènere o transsexuals són aquelles que, havent nascut mascles o femelles, es senten i autodesignen en la identitat de gènere contrària a la que habitualment les societats atribueixen.

Sense tenir res a veure amb aquests conceptes de transsexuals o transgènere, trobem el terme de transvestit que respon a la utilització de vestimenta del gènere contrària a aquell inicialment assignat.

Fer esment també al terme anglosaxó *queer*⁶ que tradicionalment ha significat en anglès “estrany” o “poc usual”. El terme encara és considerat ofensiu o despectiu per part de la comunitat, i, per a uns altres, és un terme que serveix per a descriure una opció sexual i/o identitat de gènere o expressió de gènere que no es conforma amb la societat heteronormativa. Es rebutja la construcció social binària d'home/dona i la identitat amb el sexe és molt més àmplia, no podent reduir-se. Senyalen que la realitat no és fixa i immutable sinó diversa i plena de matisos.

Finalment, una breu menció als conceptes d'heterosexualitat, homosexualitat o bisexualitat de les persones que respon a les preferències a l'hora de

⁶ El terme anglosaxó *queer* respon a aquelles persones que ideològicament estan qüestionant les dicotomies que habitualment atribuïm al concepte de gènere i que no volen ser designades ni com a home ni com a dona. Aquestes persones reivindiquen el fet de ser percebudes simplement com a persones sense categorització de gènere.

La teoria queer sorgeix als anys vuitanta com una crítica a les categories home, dona, heterosexual i homosexual, ja que les considera un reflex d'una cultura en què l'heterosexualitat està imposada.

relacionar-se afectiva i sexualment amb altres persones sense tenir cap relació amb el sexe biològic a la identitat de gènere.

En aquest estudi, un dels propòsits és fer una anàlisi en apartat diferenciat dels casos que podem trobar de bullying por motiu d'homofòbia i transfòbia, sents dubte d'interès pel moment evolutiu en el que es troba la població objecte del nostre estudi.

2.3.10. Orientació sexual

L'orientació sexual fa referència a la capacitat d'atracció emocional, afectiva i sexual profunda de les persones envers persones d'un altre gènere, del mateix gènere o de més d'un gènere, així com les relacions íntimes i sexuals que hi estableixen.

La discriminació per orientació sexual -per la qual es troben afectats els col·lectius gai, lèsbic i bisexual- té el seu origen en el que podem resumir com a homofòbia, tot i que s'entén que afecta tots els col·lectius mencionats.

L'orientació sexual es refereix a l'objecte dels desitjos d'un subjecte, com una manifestació més en el conjunt de la seva sexualitat. L'orientació sexual es defineix com el desig o l'atracció sexual, eròtica o amorosa cap a persones en funció del seu sexe.

La discriminació homòfoba (per orientació afectivo-sexual): té lloc quan una persona rep hostilitat, odi o desaprovació per la seva orientació sexual (Departament d'Ensenyament, 2016).

Interessants els estudis i conclusions que apunten els treballs que ha realitzat la Catedràtica de la Universitat del País Basc M. Garaigordobil (2010) Garaigordobil (2012) i que hem ressenyat en la bibliografia.

2.3.11. Identitat sexual

La identitat sexual és el conjunt de característiques sexuals que ens fan genuïnament diferents a la resta: les nostres preferències sexuals, els nostres sentiments o les nostres actituds front el sexe. Aquest sentiment de

masculinitat o feminitat acompanyarà a la persona al llarg de la seva vida i no serà sempre d'acord al seu sexe biològic o de la seva genitalitat.

En la identitat sexual combinen una diversitat de factors de caire biològic, ambiental i psicològic.

2.3.12. Malaltia

La malaltia com categoria de discriminació estaria limitada a la infermetat de llarga durada (Díaz, 2012). El cas més comú seria de qui actua mogut per l'odi i discriminació a persones portadores del VIH i malalts de sida. Al igual que la discapacitat, que en farem esment tot seguit, i la resta de conceptes que estem descrivint responen les condicions personals de l'article 22.4ª CP.

En el protocol elaborat pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, el passat juliol de 2016, es concreta al respecte que la discriminació per malaltia es produeix quan algunes persones són tractades amb recel o menyspreu pel fet d'estar malaltes.

2.3.13. Discapacitat

El Departament de Treball, Afers Socials i Famílies en la seva web ens parla del concepte i classificació de discapacitat.

La discapacitat és la condició d'aquella persona que té una funció, física o mental, limitada respecte de la mitjana de la població o anul·lada per complet.

Diversitat funcional és un terme alternatiu al de la discapacitat que ha començat a utilitzar-se a Espanya per iniciativa de les mateixes persones afectades. El terme va ser proposat en el "Foro de Vida Independiente", el mes de gener de 2005 i pretén substituir altres termes amb una semàntica que pot considerar-se pejorativa, com ara "discapacitat" o "minusvalidesa".

Actualment, els dos termes que més s'han utilitzat per a fer referència a aquest col·lectiu són el de persones amb discapacitat i persones amb diversitat funcional.

La Classificació Internacional de Deficiències, Discapacitats i Minusvalideses (CIDDDM) del 2001 distingeix tres nivells en les conseqüències derivades de la discapacitat: el biofisiopsicològic, el personal i el social. A cadascun d'aquests nivells els corresponen els conceptes següents: a) deficiència, entesa com a conseqüència permanent de les malalties i els accidents en el nivell corporal, fisiològic o orgànic; b) discapacitat, entesa com a restricció en l'activitat d'un individu deguda a qualsevol deficiència; c) minusvalidesa, entesa com a situació de desavantatge, derivada de les deficiències o discapacitats que limiten o impedeixen la participació social. Dins de cadascun dels nivells hi ha una classificació més específica sobre els tipus de discapacitat, deficiències i minusvalideses establerta per la CIDDDM.

La discapacitat és, tot sovint, un motiu de discriminació freqüent malgrat els subjecte són titulars de drets i no només objecte de tractament i protecció social. El punt ens mereix ser objecte d'estudi i anàlisi. En conseqüència hi ha hagut un desplegament legislatiu important en els darrers anys d'abast internacional, estatal i autonòmic encaminat a l'exercici d'aquests drets i a una major sensibilització social d'aquest grup de persones més vulnerables i exposades a ser víctimes de conductes discriminatòries.

Segons el Departament d'Ensenyament (2016) es manifesta quan una persona és menystinguda o infravalorada per tenir algun tipus de discapacitat, ja sigui física o mental.

2.3.14. Aporofòbia

L'aporofòbia (del grec *άπορος* (á-poros), sense recursos, indigent, pobre; i *φόβος*, (-fobos), por) es una fòbia que representa la por vers la pobresa o als pobres. Encara que també pot interpretar-se com la repugnància o hostilitat front al pobre, el sense recursos o al desemparat.

L'aporofòbia és l'odi i menyspreu al pobre. Aquesta situació d'exclusió social converteix a les persones sense llar, els sense sostre, en víctimes especialment vulnerables que, en moltes ocasions, no denuncien els delictes dels que són objecte portant a la impunitat dels seus autors. En el record de

tots i totes està la matinada de desembre de 2005 quan una dona és cremada viva en un caixer a la ciutat de Barcelona per tres adolescents. Onze anys després, un dels autors que compleix condemna encara pels fets, demanava disculpes públiques en els mitjans de comunicació.

2.3.15. Romanofòbia o antigitanisme

El Consell d'Europa publicava el 21 d'abril de 2015 un manual adreçat a la intervenció pràctica en temes de romanofòbia, racisme antiromaní i antigitanisme. El manual està adreçat als animadors, mediadors i professionals de joventut per prevenir aquestes situacions de discriminació i convida a l'acció a través de la denúncia dels delictes i comentaris d'odi que apareixen, cada cop amb major freqüència, en la vida quotidiana com en les xarxes socials i altres espais d'Internet.

L'ECRI també s'ha fet ressò del problema amb la seva Recomanació núm. 13 de política general sobre la lluita contra el antigitanisme i les discriminacions contra els romà/gitanos, adoptada el 24 de juny de 2011.

La bibliografia apunta que el col·lectiu de població romanesa és el més afectat en el discurs d'odi.

Així, cada cop és major la sensibilització per la lluita contra la discriminació i intolerància front aquestes comunitats gitanes.

2.4. Perfils de víctima i infractor

Ha arribat el moment d'apropar-nos als perfils dels protagonistes, víctima i infractor per conèixer una mica més la temàtica que plantegem analitzar. Les aproximacions que es descriuen parteixen d'estudis i recerques recents sobre la temàtica.

Iniciarem la descripció amb la víctima per considerar-la d'especial interès en l'anàlisi que estem duent a terme d'aquesta problemàtica.

2.4.1. Víctima

La mateixa Directiva 29/2012, que hem fet esment en l'apartat 2.1.2. quan descrivíem l'abast del problema, d'acord amb altres normes internacionals i nacionals assumeix la qualificació d'una persona com a víctima “(...) *independentment de que hagi estat identificada, detinguda, acusada o condemnada la persona responsable del fet delictiu,*” així com de la relació que pugui existir entre un i altre.

La víctima d'aquest tipus de delicte és seleccionada per l'autor com a conseqüència d'una adscripció social que la vincula a un determinat grup social i, aquesta, és una característica essencial d'aquesta classe de delictes. L'adscripció pot ser derivada del seu origen nacional o ètnic o altres circumstàncies relacionades amb la seva identitat, com el gènere o la orientació sexual. El grup social, per la seva banda, és també destinatari del missatge discriminatori i pot considerar-se d'alguna manera víctima indirecta del fet (Aguilar, 2015).

D'entre la literatura consultada i referenciada en l'apartat de bibliografia, podem concloure que, d'entre les característiques que presenta la víctima per aquests tipus de comportament, en destaca el contingut que recull la taula següent.

Taula 2. Característiques de la víctima

- Seleccionades intencionalment
- Amenaces a la seva seguretat i al benestar col·lectiu al que pertanyen
- Gran impacte amb major dolor emocional i psicològic
- A nivell psicològic presenten alt nivell d'ansietat, ira, por intensa i soledat
- Elements suplementaris de dolor en aquelles víctimes que reben l'agressió per motius d'odi i discriminació
- Danys morals
- Inestabilitat processal:
 - Que no denunciïn o ho fan tard (mesos després que els fets han succeït)
 - Prejudici de desconfiança respecte l'Administració de Justícia
 - A vegades desapareixen en el decurs del procediment
 - Atemoriment per si es poden donar represàlies

El concepte de victimització es refereix al número de fets denunciats per persones en les que manifesten ser víctimes o perjudicats per alguna infracció penal. Ho diferenciem del concepte de víctima, atès que aquest es refereix a persones individuals.

Com veurem en l'apartat de resultats d'aquest informe, en una denúncia es poden donar diferents fets conjuntament, inclús es dona que poden existir diferents víctimes o perjudicats, sent així les victimitzacions el terme que reuneix els diferents fets que afecten a una determinada víctima.

En el darrer informe publicat pel Ministeri del Interior espanyol en el 2015 anomenat Informe sobre incidents relacionats amb els delictes d'odi en Espanya es conclou que la majoria de les víctimes que pateixen aquest tipus de delinqüència són persones que pertanyen al sexe masculí (60%), amb una edat compresa entre les 18 i 40 anys, i de nacionalitat espanyola. Contra aquestes víctimes, les principals infraccions penals comeses s'assenyalen en el sexe masculí les lesions, les amenaces i les injúries. Mentre, en el sexe femení, a banda de les lesions i les amenaces, hi trobem els abusos sexuals.

A nivell de representació territorial de victimitzacions per delictes d'odi en aquest informe de 2015 es situa en primer lloc Catalunya amb 282 victimitzacions, destacant també en primer lloc en l'estat espanyol la província de Barcelona amb un nombre de victimitzacions de 221.

En el conjunt de víctimes de nacionalitat estrangera, per incidents discriminatoris les nacionalitats que obtenen més representativitat són les procedents de Marroc, Senegal, Equador i Romania.

Les agressions, les amenaces i el vandalisme són els fets delictius que més s'acostumen a cometre per motius racistes (Salisbury, 2004).

Aquest informe del Ministeri del Interior, pensem, ens dona algunes dades que apunten a la necessitat de conèixer de les estratègies necessàries per a la detecció, prevenció i intervenció d'aquests tipus d'actes criminals, especialment en les accions en la família i l'escola per les dades que presenta en el registre de victimització de nois i noies menors de 18 anys d'aquest tipus de delictes. La

xifra es situa en un total de víctimes menors d'edat de 158 (75 per nois i 83 per noies), un 13,55%, inferior al percentatge del 25,61% de l'any anterior. La major xifra enregistrada de víctimes nois es troben dins els camps "racisme i xenofòbia", "orientació o identitat sexual" i "discapacitat", per aquest ordre. Per la seva banda, les víctimes noies es situen en els àmbits de "discapacitat", "orientació o identitat sexual", i per últim "racisme i xenofòbia". Per fets delictius, són les lesions les que més han patit les víctimes menors d'edat nois, i els abusos sexuals les noies.

El 82,9% del total d'aquestes victimitzacions enregistrades en menors d'edat corresponen a víctimes de nacionalitat espanyola front al 17,1% restant de víctimes estrangeres (la majoria procedents del Marroc i l'Equador).

2.4.1.1. Simptomatologia en la víctima

Els delictes d'odi generen més dany que un delicte de caràcter ordinari i incrementa la sensació de vulnerabilitat, en la mesura que la víctima poc pot fer per canviar la característica per la que l'agressor ha decidit cometre el delicte (Aguilar, 2015).

Com ve sent habitual en aquests tipus de casos, l'impacte més gran per a les víctimes està relacionat amb el seu patiment i les conseqüències psicològiques que pot patir arran d'aquests delictes com: ansietat, depressió i por a que es pugui tornar a repetir l'agressió. Els danys soferts tenen ressò a l'esfera personal i social.

El patiment i la por fa que moltes d'aquestes víctimes mostrin cert rebuig a la denúncia i a personar-se davant els requeriments de la instancia judicial. Es tracta de víctimes que han de tenir una consideració per presentar unes necessitats especials, tal i com es fa esment en la Directiva 29/2012 i en l'Estatut de la Víctima 4/2015.

La simptomatologia més habitual que presenten les persones que han patit algun d'aquests tipus de conducta són: ansietat, por a la revictimització, aïllament, pèrdua de confiança, reducció en els nivells de benestar, insomni,

nivell elevats de depressió podent arribar a tenir idees de suïcidi a partir de l'experiència viscuda (Aguilar, 2015).

El fiscal Aguilar en 2015 afegeix també que, a banda d'aquests danys físics, psíquics i emocionals, la victimització pot arribar a una dimensió social, podent la víctima experimentar processos de pèrdua i deteriorament de la identitat personal en el seu context domèstic i de veïnatge.

Afegim també altres respostes emocionals habituals a les víctimes de delictes d'agressions físiques o de caire sexual com ràbia, impotència, tristor o depressió. Aquesta simptomatologia pot portar a que la víctima presenti alteracions en la seva vida quotidiana amb canvi comportamentals i conductes d'evitació com: canvi d'escola, de domicili, disminuir la participació en activitats lúdiques, esportives, socials, per citar-ne alguns exemples.

L'experiència de ser víctima té impacte gran en l'estat mental de les persones amb una discapacitat psíquica o cognitiva, que incideix directament en la seva vida quotidiana i en la relació amb les persones del seu entorn. Emergeixen sentiments d'indefensió i de pèrdua de confiança que dificulta la comunicació i demanar ajut, com apunta el fiscal Aguilar en el Manual publicat en el 2015 i ressenyat en la bibliografia.

Front aquests tipus de simptomatologia, pensem, és important i prioritari que la víctima es senti recolzada pel seu entorn.

Respecte a la prevenció de la victimització secundària, hem de dir que aquesta ha estat un dels objectius, entre d'altres, de la Directiva europea de 2012 quan disposa l'atenció especial a les víctimes afectades per un delictes motivat per perjudicis o per motius de discriminació. En una part del seu text, en l'art. 22.3.: *"(.....) violència en les relacions personals, violència o explotació sexual i delictes per motius d'odi, així com les víctimes amb discapacitat"*.

Destaca també, per part de l'Estatut espanyol de la víctima del delictes de 27 d'abril de 2015 –com adaptació al dret intern de la Directiva- el paper fonamental de les avaluacions individuals de les víctimes en funció de la gravetat del delictes i del grau del dany sofert. Aquesta individualització implica

la detecció de les necessitats, la receptivitat dels informes tècnics i que la decisió presa finalment ofereixi la protecció d'aquestes persones.

En aquests tipus de delictes, objecte del nostre estudi, pren especialment protagonisme la victimització terciària que poden experimentar els familiars o persones properes -alguns dels col·lectius afectats per aquests comportaments són especialment sensibles a aquest tipus de victimització-.

2.4.1.2. Víctima de risc

Les persones amb discapacitat física o sensorial i/o psíquica o cognitiva – especialment aquest segon grup- i la població immigrant –pels factors d'estrès propis del fet migratori- són dos col·lectius on s'ha apreciat més risc de victimització, segons la recerca criminològica i com ja hem apuntat anteriorment. En menor mesura es situen les persones que pertanyen a certes minories ètniques o religioses, així com la població homosexual masculina en determinats àmbits on hi situem l'escolar (Aguilar, 2015).

2.4.2. Infractor

Seguint amb les dades que ens aporta l'estudi del Ministeri del Interior espanyol de 2015, en aquesta mateixa franja de menors d'edat, on ells i elles esdevenen agressors i responsables d'aquest tipus de conducta, es situen 60 casos (57 nois i 3 noies). Una dada interessant és que en la franja d'edat superior –de 18 a 25 anys- el número dels agressors es duplica a una xifra de 132 responsables (116 nois i 16 noies) i, per contra, les victimitzacions que corresponen es situen en 172 (109 nois i 63 noies). Per nacionalitats en el grup menors d'edat, els espanyols ocupen el 90%, del 10% d'estrangers destaca el 6,7% procedents del Marroc. Les tipologies penals en el grup menors d'edat destaquen en el grup de nois, per aquest ordre: les lesions, els tractes degradants en l'àmbit de la discriminació i les agressions sexuals en àmbits de "racisme i xenofòbia", "discapacitat" i "ideologia". En el grup de noies les lesions en l'àmbit de la "ideologia".

Així, se'ns situa una franja d'edat que correspon a un col·lectiu on es situa l'escola amb protagonisme per a garantir la seva protecció. La xifra real podria

ser major si situem que aquest informe ens parla de dades oficials que corresponen a fets denunciats i visibilitzats.

L'escola és un punt de referència per a l'educació de tota la comunitat, no només un lloc on s'ensenyi la tolerància sinó també un lloc on es practiqui. Desenvolupa també un paper fonamental en la protecció front qualssevol forma de violència contra els nens i les nenes.

D'entre els diferents estudis revisats i la consulta a la literatura no se'n desprenen uns perfils determinats i específics. Amb les dades que puguem obtenir del treball empíric pretenem recolzar aquesta hipòtesi amb la que partim que no hi ha uns perfils determinats al respecte.

2.4.3. Indicadors per l'anàlisi dels casos

Hem considerat d'interès incloure els indicadors que ens ajudaran en l'anàlisi dels casos que estudiarem en el treball de camp a partir de la literatura entorn al tema. A banda de les dades descriptives que hem esmentat en els perfils de víctima i infractor i on, insistim, la variable sexe i/o gènere de la víctima és d'importància quan es tracta i s'aborda el coneixement sobre aquesta temàtica objecte del actual estudi.

Fer esment, per iniciar l'exposició d'aquest apartat, als factors o indicadors que enumera l'Organització per a la Seguretat i Cooperació en Europa (OSCE-ODIHR) en relació a la determinació de la motivació (Aguilar, 2015):

- a) La percepció o sentiment per part de la víctima que el motiu de l'acció que ha patit pugui ser conseqüència d'un comportament de tipus racista o xenòfob (d'acord al Tribunal Europeu de Drets Humans en sentències de 4 de març de 2008, 31 de març de 2010 i 4 de març de 2011). La pertinença de la víctima a un col·lectiu o grups minoritaris per motius ètnics, racials, religiosos, d'orientació o identitat sexual, discapacitat, etc.
- b) Discriminació per associació: quan la víctima és escollida de manera intencional pel fet de ser un activista en solidaritat amb el col·lectiu o grup minoritaris o bé es pugui trobar en companyia d'alguns dels membres d'aquest grup vulnerable.

- c) Expressions o comentaris racistes, xenòfobes o homòfobes que prolifera l'autor o autors al cometre la conducta.
- d) Els tatuatges o la roba del infractor/s que poden ser informats mitjançant fotografies en els atestats policials.
- e) La propaganda, banderes, estàndards, cartells, etc.....de caràcter ultra-simbologia de l'odi- que puguin ser localitzats en la llar del denunciats/s.
- f) Els antecedents de l'autor o autors, per haver participat en fets similars o bé haver estat identificat anteriorment.
- g) El lloc del fet, si es tracta d'un lloc de culte, un local d'ambient gai, etc.
- h) La relació de l'autor, per una banda, amb grups o associacions caracteritzades pel seu odi, animadversió o hostilitat contra aquests grups vulnerables i, per d'altra, amb altres del futbol o també per l'existència d'enemistat històrica entre els membres del grup de la víctima i autor.
- i) La data en que es produeix la conducta, si es tracta d'una data significativa per aquest grup vulnerable o bé es produeix en el decurs d'una commemoració.
- j) L'aparent gratuïtat de l'acció, especialment si es tracta d'una conducta violenta i la víctima pertany a un col·lectiu minoritari d'acord a les categories que hem definit en apartats anteriors d'aquest capítol de l'estudi.
- k) Els perfils públics en les xarxes socials de l'autor dels fets i les pàgines web que puguin estar vinculades o relacionades amb aquests perfils. Especialment en la població adolescent que s'atén a justícia juvenil, aquesta circumstància guanya protagonisme.

En el capítol 4, quan s'exposa la metodologia, es concreten els indicadors objecte d'anàlisi on s'inclouen les ressenyades en aquest apartat.

2.5. Marc legislatiu i normatiu general

Tot seguit passem a relacionar el marc jurídic que regula l'abordatge d'aquests comportaments d'odi i discriminació. Distribuïm la relació en diferents apartats des d'un àmbit internacional, europeu, estatal per acabar amb el més proper a nosaltres, el nostre àmbit autonòmic.

2.5.1. A nivell internacional

Hem d'iniciar la relació amb la Declaració Universal dels Drets Humans, de 10 de desembre de 1948, fent menció explícita al contingut que es recull en els articles 1, 2 i 7 sobre els principis de llibertat, drets i igualtat que tot ésser humà té contra qualssevol forma de discriminació.

A banda d'aquest text, font del marc jurídic internacional, tot seguit farem menció en aquest primer apartat a la relació de textos que hem considerat d'interès per la temàtica i que s'han desplegat des de les nacions Unides.

Fer referència, primerament, al text internacional principal de lluita contra la discriminació racial o ètnica, la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial de 1965. En aquest tractat destaquem la definició de discriminació racial, la prohibició absoluta de discriminació, els compromisos dels Estats en la lluita d'aquests tipus de comportaments i, per últim, en la definició d'aquells comportaments que han de ser punibles amb les mesures a prendre.

En segon lloc, el Comitè per l'Eliminació de la Discriminació Racial (CERD) que és l'òrgan de Nacions Unides format per experts independents que supervisa l'aplicació de la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial (CERD) pels Estats que en són part, entre ells Espanya. Cada dos anys s'han de presentar informes sobre la manera en com es realitzen els drets.

Referenciar també algunes Recomanacions destacables com:

- a) Recomanació General núm. 15 de 1993, relativa a l'art. 14 de la Convenció sobre Violència Organitzada basada en l'Origen Ètnic. Els Estats parts han de sancionar comportaments com: la difusió de les idees basades en la superioritat o l'odi racial, la incitació a l'odi racial, els actes de violència contra qualssevol raça o grup de persones d'altre color i origen ètnic i, per últim, la incitació a cometre els actes esmentats.
- b) Recomanació General núm. 26 de 2000, relativa al art. 6 de la Convenció sobre la Protecció als Romanís.
- c) Recomanació General núm. 31 de 2005, sobre prevenció de la discriminació racial en l'administració i en el funcionament del sistema judicial penal.
- d) Recomanació General núm. 34 sobre discriminació racial contra persones afrodescendents.
- e) Declaració i Programa d'Acció de Durban de la Conferència Mundial contra Racisme, la Discriminació Racial, la Xenofòbia i les Formes connexes d'Intolerància de 2001 (31 d'agost-7 de setembre de 2001, celebrada en Durban, Sudàfrica) i la Conferència d'Examen de Durban de 2009 (20-24 d'abril de 2009, celebrada a Ginebra, Suïssa).
- f) Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics, de 16 de desembre de 1966. Tractat amb especial rellevància per la prohibició expressa del discurs de l'odi (art. 19 llibertat d'expressió i art. 20 prohibició del discurs de l'odi).
- g) Recomanació general núm. 35. La lluita contra el discurs d'odi racista de les Nacions Unides.

Per últim, els Principis de Yogyakarta sobre l'aplicació de la Legislació Internacional de Drets Humans en relació amb l'Orientació Sexual i la Identitat de Gènere. Aquests principis ocupen una ampla gama de normes i drets humans i de la seva aplicació a les qüestions relatives a l'orientació sexual i la identitat de gènere. Com a primer principi el gaudiment universal dels drets humans i com a segon els drets a la igualtat i a la no discriminació.

Tot seguit passarem a desplegar el marc legislatiu que regula l'àmbit dels nens i de les nenes, la Infància.

En primer lloc, fer esment a la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides en la seva Resolució 44/25, de 20 de novembre de 1989. Entrada en vigor el 2 de setembre de 1990. En el seu art. 2.2 estableix que l'interès superior de l'Infant ha de ser la consideració principal en totes les accions que el concerneixen i prohibeix qualsevol forma de discriminació: *“Els Estats part prendran totes les mesures apropiades per garantir que l'Infant es vegi protegit contra tota forma de discriminació o càstig per causa de la condició, les activitats, les opinions expressades o les creences dels seus pares, o dels seus tutors o dels seus familiars”*.

2.5.2. A nivell europeu

L'organització política intergovernamental, creada en 1949, amb seu a Estrasburg i amb l'encàrrec de la defensa dels drets humans i la recerca de solucions a temàtiques com la discriminació vers les minories, la xenofòbia, la intolerància, la trata d'ésser humans, la cibercriminalitat i la violència vers els infants és el Consell d'Europa.

Tot seguit passem a relacionar els tractats internacionals que ha aprovat i vetllen per l'encàrrec que hem fet esment en el paràgraf anterior.

Primer, Conveni de Roma per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Públiques, de 4 de novembre de 1950. Aquest conveni recull, entre d'altres, el Protocol addicional núm. 12, específic per a la prohibició de discriminació amb el nom de Conveni per a la Salvaguarda dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals.

Segon, Conveni sobre Cibercrim, signat a Budapest el 23 de novembre de 2001 i ratificat per Espanya el 20 de maig de 2010. Conté importants mecanismes de cooperació internacional per a la investigació i persecució comeses a la xarxa. Aquest conveni també inclou un Protocol Addicional relatiu a la Penalització d'Actes de caràcter Racista i Xenòfob comesos mitjançant Sistemes Informàtics, va ser signat a Estrasburg el 28 de gener de 2003 i ratificat per Espanya l'11 de novembre de 2014.

Tercer, Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI), fundada en 1993. És un organisme del Consell d'Europa especialitzat en la lluita i control contra el racisme, la xenofòbia, l'antisemitisme i la intolerància a Europa. Emet informes de les seves investigacions per cada país i determina les corresponents recomanacions. El darrer informe emès sobre Espanya per l'ECRI es publica en el 2011.⁷

L'ECRI té un total de quinze Recomanacions generals aprovades que són de gran importància perquè són tingudes en compte en moltes ocasions pel Tribunal Europeu de Drets Humans en els fonaments jurídics de les seves sentències quan un Estat és demandat per la pràctica d'algun tipus de discriminació. D'entre aquestes quinze Recomanacions de política general (RPG), en destaquem les següents: RPG 1 Racisme, RPG 4 Percepcions víctimes, RPG 5 Islamofòbia, RPG 6 Internet, RPG 7 Legislació eficaç, RPG 10 Educació escolar, RPG 12 Esport, RPG 13 Gitanos i la RPG 15 lluita contra la incitació a l'Odi.

En aquest apartat corresponent al marc europeu, hem de destacar també els textos que ha desplegat sobre la temàtica la Unió Europea, en els cinc punts següents que són els que s'han produït des del Parlament Europeu.

Primer, la Carta dels Drets Fonamentals, de 12 de desembre de 2007 aplicable a les institucions europees i als països de la UE que adoptin la legislació comunitària. El document atorga protagonisme al reconeixement de la dignitat de la persona i ja, des del seu primer article, que aborda la seva protecció, fins el títol III amb els arts. 20-26 on regula, entre altres drets, els principis d'igualtat i de no discriminació.

⁷ En aquest informe sobre Espanya publicat en el 2011, a banda de les recomanacions que fa a la necessitat de la recollida de dades sobre actes de racisme i discriminació racial, recomana també la formació de professionals en l'àmbit jurídic sobre el tema i una tercera adreçada a la revisió del mètode d'admissió dels alumnes en els centres escolars públics i privats concertats i que adoptin les mesures que puguin ser necessàries per garantir la distribució equitativa dels alumnes espanyols, immigrants i gitanos en les diferents escoles.

Segon, les Directives per combatre la discriminació. En referenciem dues, la Directiva del Consell 2000/43/CE, de 29 de juny de 2000 –aplicació del principi d'igualtat de tracte de les persones sigui quin sigui el seu origen- i la Directiva del Consell 2000/78/CE, de 27 de novembre de 2000 –relativa a un marc general per a la igualtat de tracte en la feina i l'ocupació-.

Tercer, la Decisió Marc 2008/913/JAI del Consell, relativa a la lluita contra determinades formes i manifestacions del racisme i la xenofòbia mitjançant el dret penal. La motivació racista xenòfoba es considera com una circumstància agreujant, o bé els tribunals caldrà que tinguin competència per tenir en compte aquesta motivació, a l'hora de determinar les sancions penals aplicables.

Quart, les Resolucions del Parlament Europeu per a la lluita contra la discriminació:

- Des de la de 1993 que fa referència a l'ascens del racisme i la xenofòbia,
- La de 1994 amb relació a l'orientació sexual i als drets dels homosexuals i les lesbianes en la Comunitat Europea i la posterior de 2006 que insta als Estat membres a prendre mesures adients per a la lluita contra la discriminació per raó d'orientació sexual; que portarà a la Resolució de 2014 sobre el full de ruta de la UE contra l'homofòbia i la discriminació per motius d'orientació sexual i identitat de gènere, que incidirà i abundarà en el respecte de ple i exercici de drets en les persones en els països de la UE,
- Fins a les de 2007-2008-2009 sobre les necessitats de doblar esforços per prevenir i combatre la discriminació i a incrementar la protecció contra aquesta .

Cinquè, Informe de la Comissió del Parlament Europeu emès a Brussel·les en 2014 per implementar la Decisió Marc 2008/913/JAI del Consell, de 28 de novembre de 2008, relativa a la lluita contra el racisme i la xenofòbia. Aquest informe imposa als Estats membres l'obligació de garantir la punibilitat de les conductes intencionades d'aquest tipus.

Per altra banda, destaca l'Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea (FRA). La FRA és un organisme de la UE amb seu a Viena i el seu objectiu fonamental és oferir assistència i assessorament en matèria de drets fonamentals a les institucions i òrgans comunitaris i als Estats membres de la UE en l'aplicació del dret comunitari. La seva finalitat és ajudar a les institucions, òrgans i Estats membres a respectar plenament aquests drets. L'agència fa un informe anual de la seva activitat. Les conclusions de la seva conferència anual de novembre de 2013 apunten sobre investigació, agilitat en els procediments penals -assistència, recolzament i protecció a les víctimes dels delictes motivats per l'odi-, promoure la formació de professionals en aquesta tasca i promoure també mesures preventives,... per citar-ne alguns exemples. Aquestes conclusions van ser aprovades pel Consell de la Unió Europea un mes després.

Fora ja de la Unió Europea, destaquem l'Oficina per a les Institucions Democràtiques i els Drets Humans de l'Organització per a la Seguretat i Cooperació en Europa (ODIHR-OSCE).

L'OSCE és una Organització per a la seguretat cooperació a Europa. Va ser creat a l'any 1975 –acta d'Hèlsinki- i reuneix 57 estats. D'entre les dimensions que desenvolupa tenim la humana: vetllar per les minories ètniques i tolerància zero a la discriminació que s'encarrega l'oficina d'institucions ODIHR - democràtica i drets humans-. L'OSCE disposa d'una Oficina de Delictes d'Odi amb seu a Varsòvia i és la institució que ha dictat les principals línies mestres d'actuació de l'acció europea en la lluita contra els delictes d'odi.

L'OSCE-ODIHR ha publicat multitud de documentació sobre delictes d'odi i discriminació. Per citar-ne alguns exemples: Guia pràctica per la legislació de delictes d'odi, Guia per ONG en la prevenció i resposta de delictes d'odi, Guia per a la formació de Forces i Cossos de Seguretat en delictes d'odi, Guia pràctica sobre delictes d'odi per a fiscals i, per últim, la Guia per a la recopilació i registre de delictes d'odi. Totes elles es poden consultar en la xarxa.

Per acabar l'apartat europeu, fer menció a aquests dos darrers documents d'interès per la temàtica que plantegen situant l'enfoc en la Ciberdelinqüència i les víctimes.

El passat 1 d'abril de 2015 entra en vigor en l'estat espanyol el Protocol addicional al Conveni sobre Ciberdelinqüència relatiu a la penalització d'actes de tipus racista i xenòfoba comesos per mitjà informàtics fet a Estrasburg el 28 de gener de 2003.

La Directiva 2012/29/UE del Parlament Europeu i del Consell de 25 d'octubre de 2012, per la que s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el recolzament i la protecció de les víctimes de delictes. Aquesta Directiva estableix unes normes mínimes sobre els drets, el recolzament i la protecció de les víctimes de delictes. Es centra fonamentalment en els drets de les víctimes en l'àmbit del procés penal, d'entre aquests en destaquem: dret a la informació, dret de participació, dret a l'assistència i drets de protecció de les víctimes. En el preàmbul d'aquest text es fa al·lusió a les víctimes de delictes per odi i afirma que tendeixen a patir una elevada taxa de victimització secundària, intimidació o represàlies (paràgraf 57).

2.5.3. A nivell estatal

La Constitució Espanyola de 1978 reconeix com un dret fonamental de tota persona el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, afegint que la llei ha de limitar l'ús de la informàtica per a garantir l'honor i la intimitat personal i familiar dels ciutadans i el ple exercici dels seus drets.

El nostre Codi Penal (CP) fa esment a aquest tipus de delictes d'odi i discriminació en els següents articles:

- L'art. 22.4, circumstància genèrica agreujant de motius discriminatoris⁸.

⁸ "Article 22. *Són circumstàncies agreujants: (...) 4ª. Cometre el delictes per motius racistes, antisemites o altre classe de discriminació referent a la ideologia, religió o creences de la víctima, l'ètnia, raça o nació a la que pertanyi, el seu sexe, orientació o identitat sexual, raons de gènere, la malaltia que pateixi o la seva discapacitat*"

- L'art. 170.1, amenaces a grups determinats de persones.
- L'art. 173, delictes contra la integritat moral: possibilitats d'aplicació en supòsits discriminatoris. En el 173.1 recull el tipus bàsic d'atemptat contra la integritat moral comès per particular.
- L'art. 174.1, tortura per raons basades en alguna forma de discriminació.
- L'art. 314, delictes de discriminació en l'àmbit laboral.
- L'art. 510, discurs d'odi punible. Aquí, en el 510.1 hi trobem un dels més destacats instruments en la lluita contra el racisme, la xenofòbia, l'homofòbia i tota discriminació per raó d'ideologia, religió o creences, situació familiar, la pertinença dels seus membres a una ètnia o raça, el seu origen nacional, el seu sexe, orientació sexual, malaltia o discapacitat. En l'art. 510.2 hi trobem la difusió d'informacions injurioses.
- Els arts. 511 i 512, delictes de denegació discriminatòria de prestacions de serveis.
- L'art. 515.5, delictes d'associació il·lícita per cometre un delictes discriminatori.
- Els arts. 522 a 526, delictes que afecten als sentiments religiosos.
- L'art. 607.2, difusió d'idees o doctrines que justifiquen el genocidi.

A banda d'aquestes tipologies, s'han d'incloure també altres conductes que incideixen en el principi d'igualtat i que poden incloure altres il·lícits com els delictes contra la vida, la integritat física, la llibertat, el patrimoni o d'altres bens jurídics de persones concretes i determinades, sempre que sigui per motius racistes, antisemites o altra classe de discriminació derivada de la ideologia, religió o creences de la víctima o bé en atenció a l'ètnia, raça o nació a la que pertany, o pel seu sexe, orientació sexual, malaltia o discapacitat. En tots aquests supòsits la categoria de delictes d'odi anirà associada a l'aplicació de l'agreujament que preveu l'art. 22.4 del Codi Penal.

A nivell estatal, una de les més importants accions ha estat l'aprovació de la Llei Orgànica 1/2015, per la que es modifica el Codi Penal amb l'article 510 – que s'amplia quan al contingut- . Aquest article és la base per a la sanció penal per conductes racistes o xenòfobes que es donen a l'estat espanyol. Es tipifiquen dos grans grups de conductes: les accions d'incitació a l'odi o la

violència contra grups o individus per motius racistes i els actes d'humiliació o menyspreu, així com l'enaltiment i justificació dels delictes comesos amb una motivació discriminatòria.

Aquesta reforma aporta també, per una banda, la novetat i l'ampliació de nomenclatura: s'afegeixen conceptes nous com l'hostilitat, menyspreu, humiliació i descrèdit als que ja hi figuraven com odi, violència i discriminació. Per d'altra, incorpora una regulació concreta en els supòsits en els que els delictes es produeixen a la xarxa, amb ànims de promoure la lluita contra la propaganda racista i el discurs de l'odi en Internet.

Amb la Llei Orgànica 1/2015 s'amplia el catàleg de les circumstàncies agreujants recollides en l'article 22.4 del Codi Penal. Dins dels delictes d'odi, l'autor ha d'actuar mogut per motius racistes, antisemites o d'altres de tipus discriminatori previstos en la tipologia delictiva recollida en el Codi Penal o bé dins de les circumstàncies agreujants modificatives de la responsabilitat penal. Es tracta d'un catàleg tancat de motius (ideologia, religió o creença, la seva pertinença a una ètnia o raça, al seu origen nacional, al seu sexe, orientació sexual, situació familiar, malaltia). En aquest sentit, a banda dels esmentats, s'introdueix en el 2015 la motivació per "raons de gènere" i es substitueix el terme de minusvàlua pel de discapacitat.

Les previsions que apunta la Directiva Europea de 2012/29 que hem esmentat en el bloc legislatiu internacional-europeu, s'introdueixen en el nostre país amb la Llei 4/2015, de 27 d'abril de 2015 de l'Estatut de la Víctima del Delicte que entra en vigor el 28 d'octubre de 2015 i que, malgrat no fa referència explícita a les víctimes dels delictes d'odi-discriminació, sí que fa esment a l'especial protecció, entre d'altres circumstàncies individuals, a les víctimes que han patit aquests tipus de comportaments discriminatoris.

En l'Estatut de la Víctima es preveuen en el seu art. 3 (i concretats en l'articulat de la llei) els diversos drets que les víctimes tenen en la informació –art. 5 i 7-, a la participació en el procés penal -títol II-, a la protecció –títol III-, al recolzament o assistència –art. 10 i capítol I del títol IV- i, per últim, a l'accés a serveis de justícia restaurativa –garanties recollides en l'art. 15-. Les víctimes,

concreta aquest estatut, són mereixedores d'un tracte respectuós, professional, individualitzat i no discriminatori des del primer contacte amb les autoritats i funcionaris –tant en l'àmbit processal com en els serveis d'assistència i de justícia restaurativa-. S'obren les possibilitats al contacte amb la víctima després d'haver-se conclòs el procés penal com podria ser el cas d'un procés restauratiu iniciat en fase d'execució, en el cas de menors amb les possibilitats que dóna l'article 55 de la Llei Orgànica de la Responsabilitat Penal de Menors.

Assenyalar també el Reial Decret 1109/2015, de 11 de desembre, pel que es desenvolupa la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes i es regulen les Oficines d'Assistència a las Víctimes del Delictes.

A nivell estatal també en el 2015 s'aprovava la Llei Orgànica 13/2015, de modificació de la Llei d'Enjudiciament Criminal per l'enfortiment de les garanties processals i la regulació de les mesures d'investigació tecnològica que faculta als agents a investigar la difusió en les xarxes socials de missatges ofensius que inciten a l'odi i la violència, o aquelles publicacions en Internet amb continguts que puguin constituir delictes d'odi.

També al mateix 2015 es promulga la Llei 41/2015, de modificació de la Llei d'Enjudiciament Criminal per l'agilització de la justícia penal i l'enfortiment de les garanties processals.

A nivell autonòmic a l'estat espanyol, destaca també la Llei 3/2016, de 22 de juliol, de Protecció Integral contra la LGTBIfòbia i la Discriminació per Raó d'Orientació i Identitat Sexual a la Comunitat de Madrid, publicada en el BOE de 25 de novembre de 2016. La Llei serà d'aplicació a l'Administració de la Comunitat de Madrid, a les entitats locals que la integren i a les entitats de dret públic o privat vinculades o dependents de les mateixes, sense perjudici de lo establert per la legislació en matèria d'estrangeria, els tractats internacionals aplicables i la resta de legislació vigent. La present Llei també serà d'aplicació a qualssevol persona física o jurídica, pública o privada, sigui quin sigui el seu domicili o residència, que es trobi o actuï en l'àmbit territorial de la Comunitat de Madrid.

A nivell d'Infància i Adolescència, hem de fer menció a la Llei Orgànica 8/2015 i la Llei 26/2015 de modificació del sistema de protecció de la infància i adolescència que promou la necessitat de garantir la igualtat i la no discriminació a les víctimes menors d'edat per la seva especial vulnerabilitat que pot venir donada per l'absència d'un entorn familiar, patir maltractament, discapacitat, o també per la seva orientació i identitat sexual, condició de refugiat, sol·licitant d'asil o protecció, pertànyer a una minoria ètnica o qualssevol característica o circumstància rellevant.

Per una banda, fer menció especialment a l'aprovació de la Llei Orgànica 1/2015 modificació del Codi Penal –ampliació art. 501- i, per d'altra, -per citar algun exemple- en l'àmbit de menors s'ha inclòs la discriminació en el Pla Director per a la convivència i millora de la seguretat escolar en els centres educatius i els seus entorns.

Seguint en l'àmbit de menors, hem de fer menció al Pla Director per a la convivència i millora de la seguretat escolar en els centres educatius i els seus entorns com tema específic a tractar en les xerrades adreçades per les Forces i Cossos de Seguretat a alumnes i docents dels centres escolars.

2.5.4. A nivell autonòmic

En l'àmbit català, l'Estatut de Catalunya (EAC), Llei Orgànica 6/2006, de 19 de juliol, la normativa reguladora es recull en els art. 40.2, 40.7 i 40.8. El text menciona de manera expressa el dret a la igualtat i la prohibició de discriminació en nombrosos articles com el 4, Drets i principis rectors, el 15, Drets de les persones, el 18, Drets de les persones majors, el 19, Drets de les dones i el 41, perspectiva de gènere.

La Llei catalana contra l'homofòbia 11/2014, de 10 d'octubre, aprovada pel Parlament de Catalunya, vol garantir els drets de les lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals i intersexuals i esborrar comportaments de les persones com l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Així mateix, la Llei 11/2014, integrada per 39 articles, estableix, entre d'altres, el deure dels poders públics de protegir la integritat, la dignitat i la llibertat de totes les persones, garantir el respecte de la

pluralitat d'identitats per orientació afectiva i sexual, vetllar per la sensibilització en aquest àmbit, per la prevenció i la detecció de la discriminació i per l'atenció de les persones que en pateixin, i vetllar per la formació especialitzada i la deguda capacitació dels professionals. El 18 d'octubre de 2017 el Govern aprova que els treballadors de l'Administració apliquin el protocol que desplega per a l'abordatge de l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia a Catalunya. S'estableixen els circuits de les actuacions que comporta el deure d'intervenció perquè es pugui executar amb tots els òrgans i agents que hi intervinguin.

Molt recent també és l'aprovació pel Govern català el passat 15 de setembre de 2015 del Projecte de Llei per garantir la igualtat de tracte i la no-discriminació per raó de religió o conviccions, capacitat, discapacitat, edat, origen racial o ètnic, sexe o orientació sexual o per qualsevol altra condició social o personal. La iniciativa legislativa pretén dotar a Catalunya d'un marc legal que reforçarà drets i permetrà fer front amb contundència a situacions de discriminació en qualsevol àmbit.

De manera específica en l'àmbit educatiu, la Llei 11/2014 estableix el deure dels poders públics de vetllar perquè la diversitat sexual i afectiva, la identitat de gènere i els diferents models de família siguin respectats en els diferents àmbits educatius, i preveu l'adopció de mesures de conscienciació i prevenció de la violència per raó d'orientació sexual.

El principi del superior interès de l'Infant, que hem esmentat a l'inici d'aquest capítol del marc legislatiu, es troba àmpliament reconegut i desplegat pel marc normatiu vigent i, en el cas dels centres educatius que és on centrarem el nostre estudi, es preveu que correspon al director dels centres, tant públics com privats, defensar aquest interès (Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, article 142 i 150).

En l'àmbit del sistema educatiu, la Llei 12/2009 estableix com a principis rectors la llibertat personal, el respecte i la igualtat i l'atenció a la diversitat, i el Decret 279/2006, que regula els drets de l'alumnat, reconeix als alumnes el dret al respecte a la seva identitat, la seva integritat física, la seva intimitat i la seva dignitat personal (article 11a).

Hem de fer esment als “Documents d’organització i gestió per als centres per al curs 2016-2017”⁹, dins del bloc temàtic “Atenció als alumnes en diferents supòsits”, on s’ha introduït un nou punt “Atenció a infants i adolescents transgènere o intersexuals als centres educatius”, que recull el procediment que cal seguir i les possibles actuacions del centre educatiu davant la comunicació per part del pare, la mare o del tutor o tutora legal, o del mateix alumne o alumna en cas que sigui major d’edat, d’una identitat de gènere sentida diferent del sexe assignat en néixer, i amb la petició que sigui tractat i anomenat d’acord amb el nom del gènere amb què s’identifica.

D’altra banda, el respecte a la identitat de gènere d’infants i adolescents manté una estreta relació amb el seu dret a assolir el màxim desenvolupament possible, que reconeixen tant l’article 6 de la Convenció com la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l’adolescència.

2.6. Accions per unes bones pràctiques

A la xarxa podem trobar recursos online on poder assessorar-nos i poder ajustar la intervenció i orientar en les nostres pràctiques professionals als casos on intervinguem, tant amb els infractors com amb les víctimes que han patit aquestes conductes.

Les intervencions es poden concretar des d’un primer moment, en la fase d’instrucció a nivell presentencial, en la fase d’execució de la mesura educativa o bé, un cop ha conclòs el procés penal, en un procés restauratiu iniciat en fase d’execució d’una mesura educativa, sigui privativa de llibertat o no, en els casos de medi obert amb una mesura de llibertat vigilada, per exemple.

Farem una distribució en dos blocs, un primer que desplega els recursos a nivell europeu i estatal i un segon que ens situa en l’àmbit autonòmic de Catalunya.

⁹ Es pot consultar el material en la web del Departament d’Ensenyament en l’enllaç: <http://educacio.gencat.cat/portal/page/portal/Educacio/PCentrePrivat/PCPNormativa/PCPDocumentsOrganitzacioGestio>.

2.6.1. A nivell europeu i estatal

a) Campanya No Hate

Amb el lema *No Hate Speech online* (no al discurs d'odi en la Xarxa), el Consell d'Europa convoca la Campanya que pretén mobilitzar als ciutadans, especialment als joves, amb la finalitat de debatre actuació conjunta en defensa dels Drets Humans i la lluita contra qualssevol forma d'intolerància en Internet. A Espanya, la Campanya està sent promoguda per l'Institut de la Joventut (INJUVE) com organisme de l'Administració General de l'Estat especialitzat en joventut i en la promoció de la participació juvenil.

L'Enllaç: www.nohate.es

b) Ministeri del Interior

En la seva web hi trobem un apartat específic per delictes d'odi, amb informació sobre què és un delicte d'odi, pautes per denunciar, i prevenció d'aquest tipus de comportament. S'inclouen estadístiques i enllaços d'interès.

Enllaç: <http://www.interior.gob.es/web/servicios-al-ciudadano/delitos-de-odio>

c) Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat: Servei d'Assistència a les Víctimes de Discriminació per Origen Racial o Ètnic

Se'ns dóna assessorament, mediació i assistència a l'hora de formular una denúncia, queixa o reclamació per la discriminació soferta.

La informació de les activitats i documents ho podem localitzar en l'enllaç: <http://www.msssi.gob.es/ca/ssi/igualdadOportunidades/noDiscriminacion/home.htm>

En el març de 2015 es va presentar el programa YOSOYTÚ, que acull una sèrie d'activitats adreçades a la conscienciació i sensibilització del públic adolescent i jove entre 13 i 20 anys amb la finalitat de promoure la tolerància, la igualtat del tracte i la no discriminació així com possibilitar la millora del coneixement i reconeixement positiu de la diversitat com actiu social. El programa amb la web www.yosoytuidiversidad.es es poden trobar materials gràfics i informatius sobre igualtat de tracte, no discriminació i societat diversa, així como diferents propostes per treballar a l'aula.

d) FELGTB, Federació Estatal de Lesbianes, Gais, transsexuals i bisexuals: <http://www.felgtb.org/>

La FELGTB es defineix com una entitat de caràcter laic i sense adscripció política concreta i aposta per la normalització social del fet gai, lèsbic, bisexual i transsexual, la lluita contra discriminació per motiu d'orientació sexual i d'identitat de gènere.

e) Asociación Chrysallis de familias de menores transsexuales

L'enllaç per obtenir més informació de l'organització que fa actuacions a nivell autonòmic amb diferents seus repartides per tot l'estat espanyol: <http://chrysallis.org.es/>

El seu logos està representat en aquesta imatge:

f) Consell de Víctimes de Delictes d'Odi i Discriminació (COVIDOD)

Inicia la seva activitat a l'abril de 2014 i agrupa a col·lectius que pateixen diferents formes de discriminació com racisme, xenofòbia, antisemitisme, Islamofòbia, antigitanisme, homofòbia, misogínia, disfòbia, sexisme, aporofòbia, totalitarisme, negrofòbia, transfòbia i altres formes d'intolerància. L'abast de la seva intervenció és arreu de l'estat espanyol i el Consell de Víctimes agrupa a ONGs que ofereixen servei i recolzament directament a víctimes. Disposa d'una Oficina de Solidaritat per a l'atenció a víctimes de delictes d'odi.

L'enllaç que registrem és Facebook: https://www.facebook.com/Consejo-de-V%C3%ADctimas-Covidod-1431921637069301/?ref=page_internal

g) Moviment contra la Intolerància

Sorgeix a finals de l'any 1991 com a "Moviment plural, autònom, obert i participatiu que treballa contra la Intolerància, el Racisme i la Violència, en

essència, una aposta per la Solidaritat, la Convivència Democràtica, la Tolerància i la defensa dels drets humans”, segons definició en la seva web en l'enllaç:

<http://www.movimientocontralaintolerancia.com/html/Admin/verNoticia.asp?cod=2332&esBusq=True>

Té oficines de la Solidaritat en diferents províncies de l'estat espanyol.

h) Observatori Hatento. Observatori de delictes d'odi contra persones sense llar.

Aquest Observatori, d'abast arreu l'estat espanyol, pretén arreplegar les forces, el coneixement i els recursos de diferents organitzacions d'atenció a persones sense llar i de defensa dels drets humans per a generar un coneixement fiable sobre aquesta temàtica i poder actuar contra els delictes d'odi.

Reuneix diferents associacions per la tasca que desenvolupa com: el centre d'acollida ASSIS de Barcelona, Rais Fundación -Comunitat de Madrid, Comunitat Valenciana, Andalusia, Regió de Murcia i Castella La Manxa- la Asociación Rais Euskadi, la Associació Bokatas i Unijepol –ambdues a Madrid- i, per últim, la Associació Zubietxe –Bilbao-.

L'enllaç pel contacte amb aquest Observatori és: <http://hatento.org/contacto/>

i) Federació Nacional d'Associacions de Dones Gitanes KAMIRA

Kamira és una Federació d'associacions de dones Gitanes que s'inicia en el 1999 amb la seu a Andalusia, ciutat de Còrdova. El contacte a través de la seva web: <http://federacionkamira.es/quienes-somos/>

Aquesta Federació treballa per l'apoderament i promoció integral del col·lectiu de dones gitanes i entitats amb ànim de promoure l'associacionisme i el treball en xarxa, l'accés a recursos i serveis en igualtat d'oportunitats, tant a nivell estatal com en l'àmbit internacional. Les seves principals àrees de treball són: l'educació, la lluita contra l'odi i la discriminació, la dona i la igualtat, la joventut, l'impuls de l'associacionisme, la salut, i la inclusió i l'ocupació. El passat novembre de 2016 va celebrar el seu I Congrés Nacional sobre l'Odi i la Discriminació a la ciutat de Còrdova.

j) Accem

Enregistrada com entitat des de febrer de 1991. Accem és una ONG dedicada a millorar les condicions de vida de les persones que es troben en la situació més vulnerable de la societat, especialment els col·lectius de refugiats, migrants i persones en situació o risc d'exclusió social.

La seu social és a Madrid. L'Accem es compon d'una xarxa territorial amb presència a 10 Comunitats Autònomes actualment i a les Ciutats Autònomes de Ceuta i Melilla. A més, de la seu social i la xarxa territorial, l'Accem disposa d'una delegació situada a Brussel·les, que dedica els seus esforços a treballar per als emigrants espanyols.

L'enllaç per més informació: <http://www.accem.es/en/monograficos/igualdad-de-trato-y-no-discriminacion/enlaces-y-recursos>

2.6.2. A nivell autonòmic

a) Mossos d'Esquadra

“L’odi i la discriminació no tenen un lloc en la nostra societat. Si et discriminen o no et deixen exercir els teus drets pel teu origen, ètnia, gènere, religió, discapacitat, orientació i identitat sexual, pobresa o per les teves idees, denuncia-ho!” Els Mossos d'Esquadra han engegat en l'abril de 2016 la campanya “T'escoltem” per promoure la denúncia en casos relacionats amb conductes discriminatòries.

En els enllaços següents hi trobarem més informació d'interès:

<http://mossos.gencat.cat/ca/prevencio/odidiscriminacio/>

<http://jovecat.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Contra-odi-i-la-discriminacio-els-Mossos-tescolten>

Bústia confidencial per a dubtes o orientació: mossos.delictes.odi@gencat.cat

En cada comissaria de Mossos d'Esquadra existeixen una oficina de relació amb la comunitat (ORC) –amb ànim de facilitar un contacte permanent amb la ciutadania- i un Grup d'Atenció a les Víctimes (GAV) – amb ànim d'atendre a les víctimes i fer-ne el seguiment de la victimització específica-.

Amb l'objectiu de sensibilitzar i informar la ciutadania sobre la naturalesa i les característiques dels delictes d'odi i discriminació, el Departament d'Interior, a través de la Policia de la Generalitat- Mossos d'Esquadra, posa en marxa una campanya per promoure la denúncia en casos relacionats amb conductes discriminatòries. L'objectiu és aconseguir que es denunciïn tots els casos relacionats amb aquestes conductes per tal que la policia, en coordinació amb

el Servei de Delictes d'Odi i Discriminació de la Fiscalia Provincial de Barcelona, pugui identificar i detenir els autors implicats en aquests fets.

Aquesta campanya, que neix amb el nom de "T'escoltem", també té per objectiu explicar quines conductes poden ser discriminatòries i contribuir a augmentar la confiança de la ciutadania amb els Mossos d'Esquadra, una policia compromesa i defensora de les víctimes d'aquest tipus de delictes.

Amb ànims d'oferir una millora en l'atenció a les víctimes, s'han promogut i realitzat en les escoles i instituts per part dels cossos policials xerrades de sensibilització a l'alumnat i a les famílies.

Conjuntament amb el Departament d'Ensenyament, l'any 2015 es van realitzar 134 xerrades del taller sobre els delictes d'odi i discriminació amb un total de 3.840 assistents. Aquest taller està adreçat als estudiants de secundària de tots els centres educatius de Catalunya.

Amb l'objectiu de millorar els mecanismes d'informació, prevenció i detecció dels delictes d'odi i discriminació es va crear el correu electrònic: *mossos.delicte.odi@gencat.cat*, que permet fer consultes i sol·licitar assessorament a una unitat especialitzada de la PG-ME. Aquesta eina permet garantir una resposta individualitzada i personalitzada amb l'interlocutor.

En el 2015 aquesta bústia de correu va gestionar 56 correus de consulta i denúncia.

b) Xarxa d'Oficines d'Atenció a la Víctima

justicia.gencat.cat

Es tracta d'un servei gratuït que ofereix atenció, recolzament i orientació a les víctimes i persones perjudicades per un delicte, i un punt de coordinació de les ordres de protecció de les víctimes de violència domèstica i de gènere adoptades pels òrgans judicials.

Les Oficines depenen de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. La finalitat és oferir a les víctimes informació i recolzament per l'exercici dels seus drets, reconeguts per la legislació vigent. Alhora, donen una atenció integral per potenciar la recuperació personal i reduir la victimització, si s'escau es fa la derivació als recursos de la xarxa de la comunitat

c) Àrea per a la Igualtat de Tracte i No Discriminació de Persones Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals –LGBTI- (Secretaria de Família del Departament de Benestar Social i Família)

Aquest òrgan coordina les polítiques LGBTI a Catalunya per mitjà de la Comissió Interdepartamental i el Pla d'Actuació de Polítiques LGBTI, coordina, planifica, supervisa i avalua aquestes polítiques.

Atén a persones que pateixen, o hagin patit o estiguin en risc de patir discriminació o violència per raó de l'orientació sexual, la identitat de gènere o expressió de gènere, amb la finalitat de donar respostes adients, àgils i properes i coordinades amb les necessitats de les persones. Donen també un recolzament a aquella persona que vulgui presentar una queixa formal o una denúncia administrativa a l'Administració i fer-ne, si s'escau, el seu seguiment.

Aquesta Àrea LGBTI coordina totes les demandes i fa l'acompanyament corresponent.

d) Agència pels Drets Civils i la No Discriminació, Ajuntament de Barcelona

Ofereix serveis d'informació, atenció, assistència i assessorament jurídic per a la defensa dels drets de les persones que puguin ser discriminades per raó de raça, ètnia, gènere, orientació sexual i identitat de gènere o pertinença cultural,

pràctiques religioses, estat de salut, diversitat funcional, edat i/o situació econòmica.

El seu enllaç és:

http://w110.bcn.cat/portal/site/DretsCivils/menuitem.2d5d62cf16397c0ebe9f993720348a0c/index4bac.html?vqnextoid=2d6cf1a68cf2b410VgnVCM1000001947900aRCRD&lang=ca_ES

e) Fundació Arrels

Els objectius que promou aquesta entitat ubicada al barri del Raval de Barcelona des de l'any 1987 són:

- Atendre les persones sense llar que es troben en les fases més consolidades d'exclusió perquè tornin a ser el més autònomes possible
- Sensibilitzar la ciutadania sobre la realitat de les persones sense llar
- Denunciar situacions injustes i aportar propostes que ajudin a transformar la realitat d'exclusió social.

Podem obtenir més informació clicant en l'enllaç següent:
<http://www.arrelsfundacio.org/>

f) SOS Racisme Catalunya

L'organització humanitària SOS Racisme a Catalunya neix a l'any 1989. És una entitat independent -no lligada a cap partit polític, sindicat o administració-, democràtica –es regeix per les decisions de l'assemblea de socis i sòcies i pels òrgans de direcció que aquesta escull-, de base -promou l'acció i implicació dels i les activistes i sòcies- i progressista.

Disposa des de l'any 1992 del Servei d'Atenció i Denúncia per a les Víctimes de Racisme i Xenofòbia (SAiD), de caràcter gratuït, per a donar resposta a aquelles persones, grups i col·lectius que hagin estat víctimes de fets i comportaments racistes i/o xenòfobs, això com informar a aquests col·lectius dels seus drets i de les possibilitats que tenen per evitar que se les vulnerin, amb una perspectiva inclusiva en l'àmbit social. L'objectiu final del SAiD és restituir els drets de la persona i donar resposta a les discriminacions racistes i xenòfobes oferint una atenció integral i individualitzada a les víctimes en funció de la seva situació social, laboral i personal. Té la seu al barri del Raval de la ciutat de Barcelona i podem trobar més informació a la seva web: <http://www.sosracisme.org/said>

g) Observatori contra l'Homofòbia (OCH)

L'Observatori contra l'Homofòbia (OCH), creat a l'any 2000, és una associació que dona suport, amb caràcter gratuït, a les víctimes emmarcada dins de l'activisme LGTBI català, la seva activitat s'adreça també per lluitar contra l'Homofòbia (LGTBIfòbia) i denunciar les agressions d'aquest tipus en totes les seves formes. La seva constitució legal com OCH va ser en 2008.

La seva seu es troba al barri de Gràcia de la ciutat de Barcelona i la seva actuació es centra principalment a Catalunya, encara que no de manera exclusiva.

El contacte és mitjançant la seva web i xarxes socials com Facebook i Twitter:

<http://observatori-contra-homofobia.blogspot.com.es/p/inici.html>

El 30 de març de 2017 l'Observatori ha publicat el segon informe íntegre, que es realitza des de l'aprovació i entrada en vigor de la Llei 11/2014, i que respon a la situació LGTBIfòbia a Catalunya de 2016 segons el seguiment que en fa el mateix Observatori contra l'Homofòbia (OCH).

h) Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers (CITE)

El CITE és una associació promoguda pel sindicat CCOO de Catalunya que dóna assessorament en matèria d'estrangeria, mobilitat internacional i sobre els drets socials i laborals de les persones immigrades. Per realitzar aquesta tasca compta amb el suport de diferents administracions de tots els nivells i altres entitats. Amb seu a Barcelona : <http://www.ccoo.cat/aspnet/immigracio.aspx>

i) Entitat Pandora

Pandora és una associació, formada en la seva majoria per professionals de la psicologia i de l'educació, que té com objectiu afavorir les relacions igualitàries i no discriminatòries entre sexes. S'adreça a potenciar la creació de programes socials i de serveis relacionats amb les següents temàtiques: igualtat home-dona, no discriminació per qüestió de sexe, fomentar el desenvolupament personal, educació no sexista i no discriminatòria. Amb aquest objecte desenvolupem diferents línies d'actuació: Disseny i desenvolupament de programes educatius i de sensibilització, atenció psicològica i formació.

Té la seu a la ciutat de Barcelona i per obtenir més informació podem clicar l'enllaç: <http://www.pandorapsicologia.com/>

Entre d'altres, en la web de l'entitat hi podem trobar material didàctic adreçat a mestres de primària, professorat de secundària i d'altres professionals de l'educació per a la diversitat afectiva i sexual.

Tot seguit, presentem una selecció de recursos institucionals i entitats que podem trobar a la província de Barcelona:

j) Projectes i Serveis propis de l'entitat LGTB Terrassa

L'any 2013 es crea aquesta entitat amb els objectius de promoure la igualtat legal i social de gais, lesbianes, transsexuals i bisexuals; de garantir el dret a la diferència, lluitar contra l'homofòbia, la transfòbia i el patriarcat; i defensar i informar sobre el fet LGTB i Queer; la coeducació social per a la normalització social respecte del fet homosexual, transsexual i bisexual; treballar per una cultura i una educació sexual oberta i honesta, amb presència de totes les opcions i pràctiques sexuals; acabar amb la impunitat amb què s'utilitzen insults i bromes amb contingut homòfob o sexista; i promoure un llenguatge no heterosexista ni sexista en general. Entre altres activitats, ofereix un espai de denúncia per a poder solucionar i combatre qualssevol tipus de discriminació per raons de gènere o orientació sexual, i fer de pont amb altres entitats per a necessitats jurídiques o psicològiques si és el cas.

k) Associació ACORD

Aquesta entitat es constitueix a l'any 2000 i ofereix assessorament, *Counselling*, orientació i recursos per a dones LTB (lesbianes, transsexuals i bisexuals) Ofereix els seus serveis actualment a les ciutats de Barcelona, Terrassa, Barberà del Vallès, Rubí, Sta. Coloma de Gramenet, Castelldefels, Sitges i Cerdanyola del Vallès.

l) Comissió de la Convivència, Ajuntament de Sabadell

El 27 de desembre de l'any 2004 es crea a Sabadell (Vallès Occidental) la Comissió de la Convivència amb l'objectiu de treballar per a la prevenció i l'actuació transversal contra la violència de caràcter discriminatori, d'odi i

d'hostilitat exercida, de forma creixent, per diversos grups de joves cap a col·lectius i persones de la ciutat. És un instrument ciutadà de seguiment i d'intervenció directa en els casos d'agressions o discriminació per raó de xenofòbia, racisme i/o homofòbia. Alhora, és un òrgan de participació, consulta i assessorament de l'Ajuntament per facilitar la detecció i la solució d'aquelles situacions de conflicte que es puguin produir en l'àmbit local.

Entre els serveis que ofereix a la ciutadania tenim: un telèfon de la convivència per a les víctimes de violència, un protocol d'atenció a les víctimes de violència racista, xenòfoba o homòfoba (amb assistència jurídica, psicològica i mèdica a les víctimes) i, per últim, una oficina de drets Civil amb servei municipal d'informació i orientació per a la defensa dels drets de les persones, especialment per la igualtat i la no discriminació.

Per més informació en l'enllaç següent trobem el desplegament de les seves actuacions: <http://www.sabadell.cat/ca/dretscivils>

m) Ajuntament de Terrassa

A l'Ajuntament d'aquesta localitat de la comarca del Vallès Occidental s'han desplegat Serveis per atendre aquest tipus de problemàtica en la comunitat. Per citar-ne alguns que ofereixen un servei en l'actualitat:

- Servei de Ciutadania i Drets Civils. Programa de Drets i Llibertats: informa i assessora a la ciutadania contra la discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere, d'origen, de religió o creences.
- Servei de Joventut i Oci Infantil, adreçat a la població juvenil amb el Servei Jove d'Assessorament en Diversitat Sexual.
- Servei de Polítiques de Gènere que vetlla per la inclusió de la igualtat de gènere en totes les normatives i accions que duen a terme els organismes d'aquesta institució, especialment a les dones que pateixen violència masclista.
- Servei d'Informació a la Diversitat Afectiva i Sexual com a punt d'acompanyament a les dones alhora que a les seves famílies. Un punt interessant, al nostre parer, és el treball amb agents socials com el

professorat de l'educació primària i secundària per a la prevenció de l'homofòbia i per a la normalització de la diversitat sexual.

n) Plataforma Afectados por el Bullying "AlanMón".

Al desembre de 2015 a Rubí neix la plataforma Alan Món fent una crida a psicòlegs i especialistes per sumar esforços contra l'assetjament escolar. La iniciativa, que porta el nom del jove transsexual que es va suïcidar, respon a l'objectiu de fer visible i combatre l'assetjament escolar. L'associació està formada per una quinzena de joves del municipi de Rubí.

Facebook: https://www.facebook.com/PABAlanMon/?ref=page_internal

2.6.3. Formació

Tot seguit presentem un breu recull d'iniciatives que hem seleccionat i que pensem poden ser d'interès per a la sensibilització i ajudar als professionals per a la intervenció front aquests tipus de conflictes en la convivència.

La problemàtica entorn a aquesta temàtica ha suposat l'activació de trobades de professionals per sensibilitzar a la comunitat i a diferents col·lectius i aprofundir en l'abordatge d'aquestes conductes i l'atenció adequada de les víctimes. Tot seguit presentem algunes de les que s'han dut a terme en l'àmbit estatal, autonòmic i local.

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia va presentar el desembre de 2015, al Cosmocaixa, la "Primera Jornada Internacional sobre Delictes d'Odi i Discriminació" amb objecte de donar resposta a la preocupació que expressen des de fa anys les institucions oficials en defensa dels drets humans i perquè la persecució d'aquest tipus de delictes

sigui efectiva amb una atenció adequada a la víctima. Al llarg de la sessió de treball es va presentar el primer Manual pràctic per a la investigació i enjudiciament de delictes d'odi i discriminació editat pel Departament de Justícia en col·laboració amb la Fiscalia Superior de Catalunya i la Fundació Bancària "la Caixa".

Al mes de novembre de 2016, organitzat pels col·legis d'advocats de Madrid i Còrdova, es celebra el I Congrés Nacional de Discriminació i Delictes d'Odi que conta amb la participació de destacats especialistes en la matèria. La trobada suposa un espai d'estudi, reflexió i sensibilització dels operadors jurídics (jutges, fiscals, cossos de seguretat i advocats) per arribar a les víctimes d'aquests tipus de delictes i conscienciar a tota la societat de la necessitat de denunciar aquestes pràctiques i de donar protecció a les víctimes.

El 2 i 3 de març de 2017 al CCCB es desenvolupen les Jornades Internacionals "#BCNvsODI: Controlat a les Xarxes!. El que fem a les xarxes porta cua." L'Ajuntament de Barcelona organitza aquestes jornades amb els propòsits de: Contribuir a la presa de consciència pública sobre l'abast del problema del discurs de l'odi a les xarxes socials, prestant especial atenció al seu impacte en les persones i els col·lectius; Facilitar el debat sobre el discurs de l'odi a les xarxes socials entre els diversos agents implicats i debatre sobre els límits de la llibertat d'expressió com a punt de partida essencial per establir qualsevol estratègia responsable contra el discurs de l'odi.

El passat 2016, l'Ajuntament de Barcelona feia públic un pla, pioner a Europa, contra la Islamofòbia. Aquest mateix any es presentava altre pla contra el gitanisme, ambdós els podem trobar referenciats a l'apartat de la bibliografia d'aquest estudi. La sensibilització per aquest tema en l'àmbit municipal, porta a crear la XarxaBCN antirumors en el 2017 i la publicació de la Guia antirumors (www.bcnantirumors.cat).

A inicis d'aquest any 2017, es presentava el còmic "*Las afueras*" que il·lustra la pressió que pateixen les joves musulmanes a Espanya, eina escolar contra la islamofòbia. La historieta, titulada "*Las afueras*", és el resultat d'un projecte realitzat per un institut de Catalunya que servirà de fil conductor als tallers que

s'imparteixen en centres educatius en el marc del projecte "Kifkif, còmics per a la inclusió", de la Fundació Al Fanar, una organització sense ànim de lucre pel coneixement àrab. A llarg de les imatges del còmic, l'alumnat podrà posar-se en el lloc d'una jove musulmana espanyola, la Nora, que lluita pels seus drets i defensa les seves creences front el rebuig dels seus propis companys d'escola i la pressió social.

2.6.4. Recerques sobre la temàtica

En aquest apartat presentem les darreres investigacions que s'han dut a terme entorn a la temàtica que analitzem en el nostre estudi. És una selecció que ha realitzat aquesta autora a criteri propi, ben segur que no es recullen totes les existents a la data d'aquest informe que presentem abans de finalitzar el 2017.

- a) Iniciem la presentació amb la recerca presentada en el 2012 que porta per títol: "Acoso escolar homofóbico y riesgo de suicidio en adolescentes y jóvenes LGB" (Generelo, dtor.2012).

La Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals, FELGTB, i el Col·lectiu LGTB de Madrid, COGAM, han portat a terme una investigació en l'any 2012 d'àmbit estatal entre joves de 12 y 25 anys que han patit assetjament escolar homofòbic. L'estudi recull dades preocupants que relacionen la discriminació en l'etapa escolar amb la ideació del suïcidi.

Es van realitzar 653 enquestes en les que es basa la investigació, l'assetjament escolar homofòbic porta al 43% de quins ho pateixen a plantejar-se el suïcidi, més de la meitat (56%) continuadament i el 27% de forma continuada en el temps. Aquest tipus d'assetjament, que en el 90% dels casos prové de companys homes i en el 11% del professorat, no és abordat pel centre (el 42% diu no haver rebut ajuda) ni per les seves famílies, a les que el 82% no informa de la seva situació.

L'estudi parla víctimes que senten humiliació (63%), impotència (60%), ràbia (59%), tristesa (59%), incomprensió (57%), soledat (53%), vulnerabilitat i aïllament (50%), destacant, però, sobretot desesperança (66%). Això es tradueix, segons aquesta recerca, en que el 17% dels joves que pateixen assetjament escolar homofòbic arriba a atemptar contra la seva vida.

L'estudi s'entén per assetjament escolar homofòbic aquell que pateix qualssevol persona per no respondre a les expectatives de gènere. Aquest tipus d'assetjament inclou nombroses variants com la bifòbia o la lesfòbia i també afecta en nombroses ocasions a joves amb orientació sexual heterosexual (resum extret de la web FELFTB)

b) Estudi sobre l'impacte del bullying per LGTBIfòbia a l'Institut Bellvitge

Aquesta primera versió de l'estudi, realitzat amb la col·laboració del Departament de Psicologia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'Observatori Contra l'Homofòbia (OCH), és una aportació que ens aproxima al coneixement i la comprensió del fenomen del bullying homofòbic en un context educatiu determinat. Alhora proporciona informació sobre la discriminació a les escoles per motius d'orientació sexual, identitat i expressió de gènere. L'estudi busca, també, identificar una imatge sobre la situació de l'alumnat davant la diversitat afectivosexual i persegueix promoure el benestar de tots els adolescents i totes les adolescents perquè puguin desenvolupar-se saludablement i amb llibertat, mitjançant una educació de qualitat, lliure i segura en tota la comunitat educativa. L'homofòbia és una realitat en el nostre sistema educatiu. El plantejament de base que fa

aquesta recerca és que la por dels adolescents LGTBI a acceptar-se i/o fer-se visibles està més que justificada.

c) Incidència delictes odi discriminació a Catalunya:

L'any passat es van denunciar 292 casos relacionats amb conductes d'odi i discriminació, 9 casos menys que els registrats l'any anterior. En relació amb els fets denunciats, destaquen l'àmbit ètnic i racial seguit de l'orientació política i l'homofòbia. La distribució a Catalunya de les dades globals durant l'any 2015 va ser a Barcelona de 232 fets, a Tarragona 35, a Girona 13 i a Lleida 12.

2.6.5. Protocols d'actuació

El cos de Mossos d'Esquadra de Catalunya va ser pioner al primer trimestre de l'any 2010 com a cos policial en l'estat espanyol en disposar d'un protocol específic d'investigació de delictes d'odi i discriminació que porta per nom "*Procediment de fets delictius motivats per l'odi o la discriminació*". Dos anys abans, en el 2008, s'havia elaborat un primer protocol adreçat a la recerca i persecució de fets il·lícits contra el col·lectiu LGBT: "*Intervenció penal en fets delictius motivats per l'orientació afectivo sexual i la identitat de gener de la víctima*".

L'actuació dels cos policial de Mossos va adreçat a tasques com: recollida de dades on s'inclou la prospecció de la xifra dels fets il·lícits no denunciats, l'establiment de pautes per la recerca i atenció a víctimes, la formació dels agents, la prevenció i diàleg amb la societat civil mitjançant les Oficines de Relacions amb la Comunitat (ORC) i l'atenció, protecció i seguiment de les víctimes mitjançant les Oficines d'Atenció al Ciutadà (OAC) i els Grups d'Atenció a les Víctimes (GAV) que es troben en cada Comissaria.

El Ministeri de l'Interior, mitjançant la Instrucció núm. 16/2014, estableix el "*Protocol d'actuació per a les Forces i Cossos de Seguretat per als delictes d'odi i conductes que vulneren les normes legals sobre discriminació*" amb l'objectiu d'establir pautes unificades per a la identificació i recollida d'informació per part dels cossos policials.

Tot seguit presentem un recull de protocols, orientacions, recomanacions per a l'actuació en determinats supòsits, més propers als professionals que desenvolupem la nostra tasca com agents socials i educatius amb els adolescents que arriben a la jurisdicció de menors, que van adreçats als centres educatius de Catalunya relacionats amb la millora de la convivència. Aquests protocols, al igual que els que es pot desenvolupar des de l'àmbit sanitari, són rellevants per a la detecció per part dels professionals de les possibles víctimes i que se'n preguin les mesures oportunes per a la intervenció.

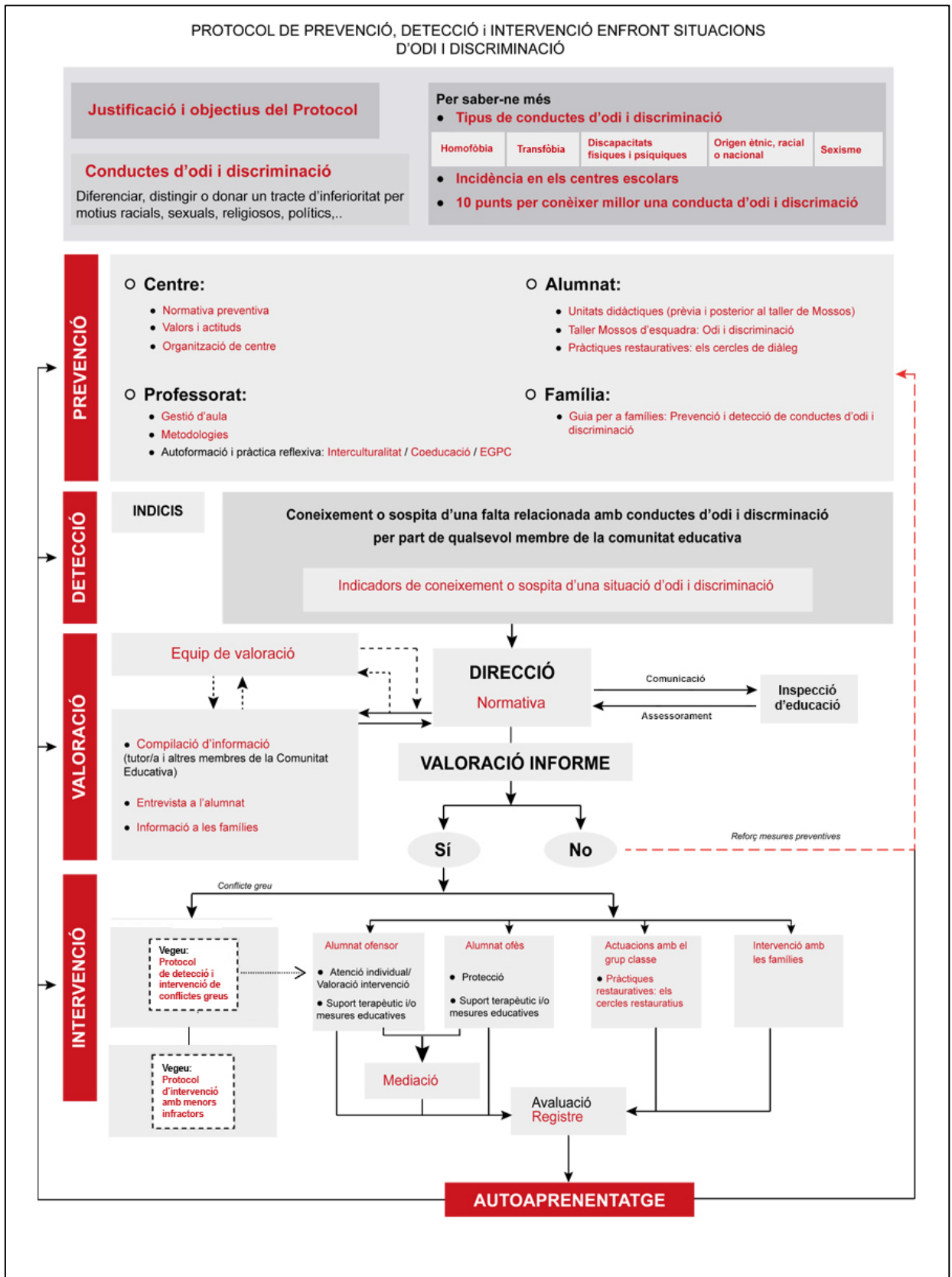
No és una relació exhaustiva, presentem aquells que hem pensat poden ser d'interès pels professionals de justícia juvenil que, alhora de conèixer-los, poden ajudar en la seva pràctica professional, tant en l'atenció a les víctimes com amb els nois responsables d'aquestes accions ofensores.

- a) ACORD GOV/79/2016, de 14 de juny, pel qual s'aprova el Protocol d'actuació, entre els departaments de Treball, Afers Socials i Famílies i d'Ensenyament, de prevenció, detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu. Publicació al DOGC el 16 de juny de 2016. Aquest document és una revisió i ampliació del signat el 4 de juny de 2012.
- b) Protocol d'actuació amb menors de catorze anys en situacions de conflicte o comissió d'una infracció penal. Té com a finalitat establir els criteris de col·laboració i coordinació entre la Direcció General d'Atenció a la Família i Comunitat Educativa del Departament d'Ensenyament i la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) del Departament de Benestar Social i Família, en l'exercici de la funció d'intervenció educativa i protectora dels infants i adolescents menors de 14 anys que han estat denunciats per haver comés una infracció penal. Aquest protocol pretén concretar la coordinació i col·laboració entre els agents implicats en el desenvolupament del programa que s'anomena Educant en responsabilitat.
- c) Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament entre iguals. L'objecte d'aquest protocol és donar indicacions i orientacions de

com prevenir, detectar i actuar en aquests casos de maltractament. Concreta l'esforç de tots i, especialment, dels qui l'apliquen i dels qui el supervisen.

- d) Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront el ciberassetjament entre iguals. La seva finalitat i objectiu és donar resposta a situacions de ciberassetjament entre alumnes, on Internet ha proporcionat un ràpid canal de difusió en aquest tipus d'agressió.
- e) Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació –Gràfic número 2-. Actualitzat el passat juliol de 2016, permet dotar als centres i el professorat d'una eina efectiva de prevenció, detecció i intervenció enfront les conductes d'odi i discriminació, establint un marc comú d'actuació i afavorir la coordinació dels diferents agents implicats mitjançant un circuit sistematitzat. Els centres educatius són el marc idoni on implementar estratègies de prevenció de les conductes d'odi i discriminació que facilitin la creació d'un clima de convivència positiu a l'aula i contribuir a la construcció entre tots de la cultura de pau al món.
- f) Protocol de detecció i intervenció en cas de conflicte greu amb l'alumnat. Aquest text regula el procediment sancionador per l'alumnat del centre educatiu per conductes que poden ser greument perjudicials per a la convivència en el centre.
- g) Protocol de detecció i intervenció enfront els Nous Grups de Joves Organitzats i Violents (NGJOV). Pretén facilitar a la comunitat educativa la detecció dels indicis i/o observacions que ens fan determinar que un noi o noia alumnat del centre pot estar en procés d'entrar en aquest tipus de grup o pertànyer-hi.
- h) De febrer de 2015, Protocol mediació-resolució de conflictes amb alumnat gitano . Elaborat i actualitzat conjuntament pel Departament de Benestar Social i Família i el Departament d'Ensenyament i el Gerent del Consorci d'Educació de Barcelona. La finalitat d'aquest protocol és la de prevenir els conflictes greus que poden sorgir a l'escola derivats de les relacions que s'estableixen entre persones de diferents comunitats, en aquest cas entre comunitat gitana i no gitana.

Gràfic 2. Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació. Font Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya, juliol 2016

2.6.6. Pràctiques de justícia restaurativa o reparadora

Hem vist com la Directiva 2012/29 del 25 d'octubre destacava la voluntat d'atendre a les necessitats de les víctimes i al seu consentiment en la participació en un programa de justícia reparadora. En els casos de conductes motivades per odi i discriminació es pot plantejar alguns qüestionaments respecte a la viabilitat de processos de justícia restaurativa per la situació de desigualtat de poder existent entre l'agressor i la víctima (Aguilar, 2015).

La participació de la comunitat ens aquests processos ajuda a reforçar la posició de la víctima i a construir unes relacions socials igualitàries i no discriminatòries que tenen efectes sobre la mateixa víctima, l'agressor i les persones de l'entorn, la comunitat. Aquí hi ubiquem les experiències dels cercles de pau o reunions restauratives, *conferencing*, per exemple.

En l'àmbit escolar s'han donat experiències positives a nivell internacional, nacional i en el nostre entorn més proper en casos d'assetjament entre iguals. Les experiències amb intervencions de tipus restauratiu han tingut una avaluació amb efectes positius per a les víctimes i també per a la prevenció i el desistiment d'aquest tipus de comportaments de l'agressor en el futur, sempre i quan es donin unes condicions òptimes.

Una consideració que hem d'apuntar és que l'experiència en una víctima d'una pràctica restaurativa pot contribuir a superar els estereotips socials i les pors que estan presents en molt tipus de comportaments motivats per l'odi i la discriminació.

Totes aquestes experiències i pràctiques restauratives estan recolzades amb la legislació de la Llei 4/2015 de l'Estatut de la Victima d'acord a l'esperit que recull la Directiva 2012/29 que n'hem fet esment en els apartats legislatius internacional i estatal d'aquest informe, sempre hi quant l'infractor expressi la seva responsabilitat en el fet –condició necessària per a la reparació moral que aquest procés restauratiu pugui aportar a la víctima-.

Amb víctimes menors d'edat, l'execució d'aquestes pràctiques restauratives es tindrà en compte la singularitat i les necessitats especials d'aquestes,

especialment que participin en el procés persones que els puguin donar recolzament.

Destaquem en aquest àmbit els treballs desenvolupats per T. Gavrielides (2012). L'aplicació de la justícia reparadora (RJ) amb delictes d'odi segueix sent un subcamp de recerca desenvolupat, política i pràctica. Em el seu treball pretén avançar la comprensió d'aquestes dues àrees d'investigació: RJ i delictes d'odi. Se sap que si bé la majoria d'incidents d'odi involucren infraccions menors i punibles, el seu impacte pot ser durador i perjudicial per a les víctimes i les comunitats afectades. L'article investiga com RJ es conceptualitza en el context de la delinqüència d'odi. Les conclusions es basen en un programa de recerca de 3 anys, que combina l'anàlisi, revisió de la literatura i investigació de camp centrada en els EUA realitzada mitjançant una combinació de mètodes qualitius. Aquests inclouen entrevistes semiestructurades amb una mostra experta de professionals i polítiques els creadors i els grups d'enfocament amb joves víctimes i infractors d'odi incidents. L'observació directa també es va dur a terme amb dues pràctiques de RJ en la contextualització de la justícia restaurativa per a crims d'odi.

En Theo Gavrielides és des de l'any 2001, Fundador i Director de l'ONG britànica de *Independent Academic Research Studies* (IARS) de Londres, Regne Unit.

Tindrem ocasió d'ampliar i avaluar aquesta pràctica en el capítol 5 en la presentació dels resultats d'aquest estudi empíric que hem dut a terme.

3. Objectius

La recerca que presentem respon a una anàlisi dels casos atesos en l'àmbit de la justícia juvenil, infractors i víctimes, on estava present una motivació d'un comportament d'odi i discriminació per a contribuir a la visibilitat i la millora de la pràctica professional en l'abordatge d'aquests tipus de casos.

Pretenem un anàlisi de les situacions de comportaments per odi i discriminació protagonitzades per nois i noies que arriben a la justícia juvenil i les víctimes que han patit aquestes conductes. Alhora, també, la identificació de la dimensió en els processos penals en aquesta jurisdicció de menors i sensibilitzar als professionals de justícia juvenil front aquests comportaments que poden afectar greument el benestar de les persones podent arribar a vulnerar els seus drets fonamentals.

Pensem d'interès donar visibilitat a aquesta realitat i la víctima, oculta molts cops, i identificar-la així com els seus rols d'implicació, analitzar les conseqüències i desenvolupar estratègies en la intervenció educativa dels professionals per afrontar aquests tipus de comportament incrementant la seva formació, informació, conscienciació i sensibilització.

Per aconseguir aquests propòsits i fites es formulen els objectius específics agrupats en cinc dimensions d'anàlisi com són:

- Dimensió I: Perfils
 1. Conèixer els perfils dels involucrats: víctimes i infractors. Especialment fer menció a les definicions i conceptes rellevants *sobre víctimització*.

- Dimensió II: Odi-discriminació
 2. Identificar les característiques d'aquests tipus de comportaments d'odi i discriminació a partir del tipus de fets comesos.
 3. Identificar els mitjans emprats.
 4. Identificar el lloc de la comissió dels fets.
 5. Analitzar les atribucions causals per les que es justifica aquest tipus de comportament d'odi i discriminació.

- Dimensió III: Afrontament
 - 6. Descriure les estratègies d'afrontament de les víctimes que pateixen aquestes accions.

- Dimensió IV: Intervenció justícia
 - 7. Analitzar la resposta de la instància judicial durant el procés penal juvenil fins el seu tancament.

- Dimensió V: Pràctica professional
 - 8. Promoure la sensibilització als professionals intervinents en els casos que arriben a la jurisdicció de menors oferint coneixement, recursos, pautes i propostes de programes a desenvolupar per a la millora de la seva pràctica professional.

4. Metodologia

L'àmbit territorial d'aquesta recerca es circumscriu a la província de Barcelona sent la població objecte d'estudi els infractors i les seves víctimes. Ambdós grups atesos en les diferents unitats i àmbits de la justícia juvenil, tant en fase presentencial (assessorament i/o mediació) com en execució de mesures (medi obert i centres) entre l'any 2014 i el 31 de juliol de 2017. S'ha exclòs de la població d'estudi l'adolescent atès a Barcelona per un fet d'aquestes característiques comès en altra de les tres províncies de Catalunya o comunitat autònoma de l'estat espanyol.

La selecció del cas respon a un tipus de conducta que ha motivat l'apertura d'un expedient per part de la Fiscalia de Menors de Barcelona on ha estat present alguna variant o forma de conducta motivada d'odi i discriminació.

En aquest estudi s'ha dut a terme un anàlisi mitjançant explotacions descriptives, creuament de dades i establiment d'unes variables de control que han estat objecte d'aquest anàlisi. El context d'aquest treball es situa, insistim, en la vessant exploratòria i descriptiva.

La recollida de dades dels casos seleccionats, que configuraran la mostra de l'estudi, permetrà l'anàlisi i l'establiment de categories i conclusions. Alhora, una aproximació i sensibilització a aquest tipus de comportaments que generen o poden generar alta víctimització en les persones que han sofert l'agressió.

L'explotació estadística s'ha realitzat, bàsicament, amb el Paquet estadístic IBM SPSS Statistics 22.0. S'ha complementat amb el programa IRAMUTEQ que ens ha possibilitat l'anàlisi de l'ús del llenguatge en l'agressió a la víctima.

Passem en els subapartats següents a desgranar el contingut de la metodologia emprada a partir dels diferents blocs que hem definit per tal de fer més clara i precisa l'exposició d'aquest apartat del capítol 4.

Iniciem amb la descripció de la delimitació de quin serà el nostre objecte d'estudi i a com s'ha dut a terme el treball de camp en la recollida de dades dels expedients per continuar amb la descripció del procediment seguit en

l'anàlisi estadístic i la temporalitat programada que ens portarà als resultats obtinguts que es presenten en el capítol 5.

4.1. Població estudiada

La unitat d'anàlisi i criteris d'inclusió dels casos d'aquest estudi seran aquells expedients de menors infractors d'entre 14 i 17 anys en tramitació a la Fiscalia de Menors de Catalunya –província de Barcelona-, com hem fet esment anteriorment, i oficiats als equips tècnics per informe en el període comprès entre l'1 de gener de 2014 i el 31 de juliol de 2017. En la selecció d'aquests la víctima ha denunciat haver sofert un dany amb la conducta del seu infractor relacionada o motivada per l'odi i/o discriminació.

Les dades globals totals obtingudes, com a punt de partida i que han estat objecte de revisió per la selecció dels casos objecte d'estudi, són les que presenta la taula següent.

Taula 3. Número de procediments revisats per anys

	2014*	2015*	2016	2017 **
Procediments	178	158	172	308

* Les causes revisades responen a només delictes contra la integritat moral i contra la llibertat individual

** Fins el 31 de juliol sobre la totalitat de delictes que hem apuntat en l'apartat corresponent com a possibilitat a incloure comportaments d'aquestes característiques

El nombre de casos dels quals es disposa informació és de 73 denúncies amb una n=151 denunciats -entre 14 i 17 anys- i una n=89 víctimes. Hem de fer esment que el número total de persones denunciades és de 201 al incloure les persones denunciades de més de 18 anys (un total de 32) i els menors de 14 (un total de 18).

Les dades a estudiar són aquelles obtingudes a partir del buidatge d'expedients físics dels nois i noies, la base de dades d'infractors de justícia juvenil i la base de dades de víctimes -ambdues de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil (DGEPCJJ)- amb la que opera l'administració.

Per anys, la distribució de les dades de persones i denúncies les presenta la taula 4.

Taula 4. Persones i número de denúncies per anys

Any	Persones	Núm. denúncies
2014	30	6
2015	36	10
2016	60	25
2017*	75	32
Total	201	73

* A 31 de juliol de 2017

En la taula que segueix es descriuen per anys el número de denúncies, el número total de persones denunciades –establint la diferenciació per franges d'edats- i les víctimes.

Taula 5. Denunciats per edats i víctimes per anys

Any	Denunciats	Denunciats	Denunciats	Víctimes
	14-17	Majors de 18	Menors de 14	
2014	25	1	4	7
2015	32	-	4	10
2016	37	21	2	35
2017*	57	10	8	37
Total	151	32	18	89

* A 31 de juliol de 2017

4.2. Recollida i processament de dades

La recollida de les dades d'aquesta recerca s'ha realitzat mitjançant el buidatge d'expedients destriant-se els 151 expedients que corresponen a les 73 denúncies que conformaran la mostra objecte d'estudi.

En totes aquestes denúncies s'ha oficiat una demanda d'informe als equips tècnics per tal de respondre amb un programa de mediació-reparació a la víctima, un assessorament ordinari o bé un assessorament en mesures cautelars, aquest darrer via la intervenció en la guàrdia de Fiscalia.

La taula 6 ens presenta el nombre d'expedients analitzats.

Taula 6. Expedients analitzats

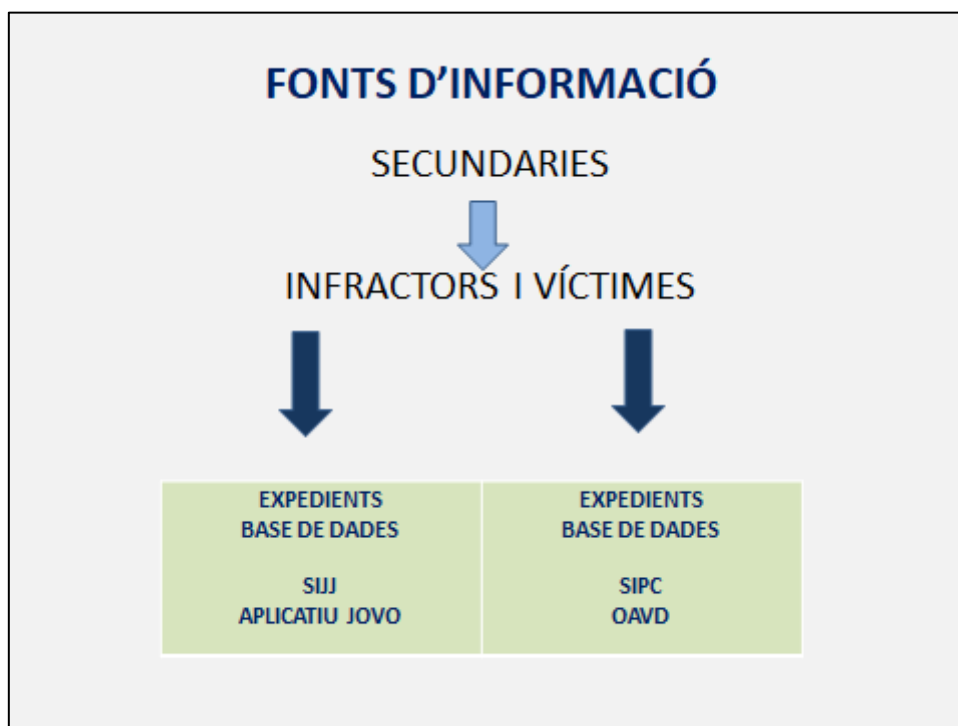
EXPEDIENTS	Nombre denúncies	Infractors	Víctimes
151	73	201	89

La tipologia de fonts de dades són secundàries, a partir de la informació recollida en els expedients tramitats per la Fiscalia de Menors de Barcelona i els informes tècnics que han elaborat els professionals que han intervingut.

Per una banda, s'ha treballat amb l'aplicatiu del Sistema d'Informació de Justícia Juvenil (SIJJ) i, en concret, amb l'aplicació de la base de dades JOVO amb la que treballem tots els professionals de justícia juvenil. Per altra banda, amb l'aplicatiu del Sistema d'Informació Penitenciari Català (SIPC), amb l'aplicació de la base de dades de l'Oficina de l'Atenció a la Víctima del Delicte (OAVD) amb la que treballen tant els professionals d'aquesta oficina com també els professionals de víctimes de menors infractors que formen part de l'equip tècnic de menors del Servei de Mediació i Assessorament Tècnic de la DGEPCJJ.

El processament de dades i l'explotació estadística s'ha realitzat amb el Paquet estadístic IBM SPSS Statistics 22.0 amb el suport i orientació d'un expert metodòleg. En el gràfic següent ens visualitza el procés que s'ha seguit per obtenir la informació.

Gràfic 3. Procés fonts d'informació

Per l'anàlisi de l'ús del llenguatge en l'agressió que es presenta en un dels apartats del capítol 5, resultats, s'ha treballat amb el programa de lliure distribució *IRAMUTEQ*. Es tracta d'un procediment d'anàlisi de textos de forma automàtica¹⁰.

4.3. Variables estudiades

En els annexos (capítol 10) d'aquest informe es recullen al complet les diferents categories i variables analitzades, tant de les víctimes com dels infractors. Tot seguit es presenta una síntesis d'aquesta distribució.

¹⁰ *IRAMUTEQ* (Interfície de R per l'Anàlisi Multidimensional dels Textos i Qüestionaris) és un software llibre, desenvolupat per P. Ratinaud, a la Universitat de Tolouse. El software permet realitzar anàlisis multidimensional de textos de diferent naturalesa (com textos oficials, pàgines web, notícies, lleis preguntes de resposta oberta de qüestionaris, etc.). És especialment útil per a treballs de recerca amb un volum d'informació difícil de treballar de manera manual. Aquest software facilita i estalvia temps en la interpretació de textos, mitjançant anàlisis lexicomètrics. El programa pretén satisfer les necessitats de les recerques socials on han d'analitzar-se materials lingüístics (textos).

4.3.1. Característiques personals

En un full de registre de dades s'inclouran les dades següents dels infractors i víctimes –sempre que hagi estat possible obtenir la informació- dels continguts que es relacionen amb la finalitat d'ajudar-nos a definir uns perfils d'ambdues categories.

Característiques personals: Variables individuals i socials infractor i víctima.

Dades sociodemogràfiques: sexe, edat, nacionalitat, nivell escolar, ètnia, religió, orientació sexual.

Per l'avaluació individual de la víctima hem seguit les indicacions que apunta la Directiva 2012/29 UE de 25 d'octubre de 2012 pel que fa a les característiques personals de la víctima. Aquestes són: Edat, sexe, identitat o expressió de gènere, ètnia, raça, religió, orientació sexual, estat de salut, discapacitat, estatut de resident, dificultats de comunicació, relació amb l'infractor o dependència d'ell i experiència anterior si ha patit altres delictes. S'al·ludeix també a la necessitat de valorar la naturalesa del delicte i les seves circumstàncies, fent referència expressa, a si es tracta d'un delicte o conducta per motius d'odi, prejudicis o discriminació.

4.3.2. Els fets investigats

S'ha treballat amb l'aplicatiu SIJJ, a partir de les possibilitats de recerca per *fets* i *procediments* de la base de dades de Justícia Juvenil –JOVO- amb la que treballen els professionals de justícia juvenil com ja hem referit. Es van elaborar llistats per anys d'expedients donats d'alta en aquest període de gener 2014 al juliol de 2017, d'acord a la categorització que relacionem en el quadre i que corresponien a la circumscripció territorial de Barcelona.

La relació de fets investigats s'agrupen en diverses categories o grups de delictes del Codi Penal, tots ells contra les persones on prenen protagonisme accions contra la llibertat (amenaces i coaccions), contra l'honor (injuries i calúmnies), contra la convivència (incitació a l'odi, a la discriminació o a la

violència) i, especialment pel seu protagonisme en les dades que hem obtingut, contra la integritat moral.

Taula 7. Relació de delictes

Relació delictes

- Abús o agressió sexual
- Acusació o denúncia falsa
- Amenaça
- Assassinat
- Assetjament
- Atac informàtic
- Auxili o inducció al suïcidi
- Baralla multitudinària
- Calúmnia
- Coacció
- Contra drets fonamentals i llibertats públiques
- Contra els sentiments religiosos
- Contra la integritat moral
- Contra la llibertat individual
- Corrupció de menors
- Danys
- Denegació d'auxili
- Descoberta i revelació de secrets
- Deslluïment de bens immobles
- Deslluïment de bens mobles
- Desordres públics
- Detenció il·legal
- Encobriment
- Estafa
- Exhibicionisme i provocació sexual
- Extorsió
- Genocidi
- Homicidi
- Injúria
- Lesions
- Maltractament
- Pornografia infantil
- Provocació a la discriminació, l'odi o la violència respecte de grups o associacions
- Subornació
- Tortura
- Tracte degradant
- Usurpació
- Vexacions injustes
- Violència física sobre persones
- Violència psíquica sobre persones
- Violació secrets per particular

L'enregistrament informàtic el fa l'Administració a partir de la definició del fet penal que consta a l'ofici de la sol·licitud d'informe a l'equip tècnic provinent de la Fiscalia de Menors que coincideix amb la data de la incoació de l'expedient. Aquesta data ens ha servit per l'anàlisi de la causa.

Hem tingut en compte i inclòs aquelles categories que se'n resulten de l'entrada en vigor de la reforma del Codi Penal operada per la LO 1/2015 de 30 de març. Així que hem actuat d'acord amb la necessària adaptació de les categories que ens oferta la base de dades de l'administració.

4.3.3. L'ús d'Internet i xarxes socials

S'ha considerat d'interès diferenciar les dues vies possibles per exercir aquesta conducta, a través del cara a cara, la física, o mitjançant la via virtual, Internet. Un apartat d'interès per aquest estudi l'ocupen els fets comesos mitjançant Internet i xarxes socials. Així, alhora del registre de la conducta, es tenia present si es donaven aquestes circumstàncies.

S'ha tingut en compte qualssevol fet en el que el mitjà emprat per a la seva comissió hagi estat: Internet, telefonia/comunicacions, informàtica, intranet i altres xarxes, mitjans de comunicació social, arxius compartits, pàgines de descarregues directes, enllaços, blocs, correus electrònics, audiovisuals i xarxes socials. Tots ells relacionats amb àmbits descrits per delictes i conductes motivades d'odi i discriminació.

4.3.4. Victimització per comportaments

S'ha apuntat la relació d'unes variables per analitzar la victimització de les diferents conductes d'odi i discriminació per a la materialització de la conducta i el lloc on aquesta s'ha produït, des de la classificació de comportaments als tipus de mitjans emprats.

*Victimització de les diferents conductes motivades d'odi i discriminació.
Variables penals i justícia juvenil*

Classificació de comportaments com antisemitisme, aporofobia, creences o pràctiques religioses, discapacitat, orientació o identitat sexual, racisme/xenofòbia, ideologia i discriminació per sexe/gènere.

Les dues taules que segueixen, la 8 i la 9, fan referència a les dades dels casos que hem analitzat.

Taula 8. Relació de tipus de conductes i causes denunciades per anys i víctimes

TIPUS CONDUCTES	2014	2015	2016	2017	VICTIMES
Antisemitisme	-	-	-	-	0
Aporofobia	-	1	2	1	4
Discapacitat	3	2	3	8	16
Ètnia-Racisme	2	3	8	11	24
Homofòbia	1	2	11	10	24
Ideologia	1	1	9	2	13
Islamofòbia	-	-	-	-	0
Malaltia	-	-	-	-	0
Religió-creences	-	-	-	-	0
Romanofòbia/Antigitanisme	-	-	-	-	0
Sexe-gènere	-	1	2	5	8
Altres circumstàncies condició social/personal	-	-	-	-	0
TOTAL	7	10	35	37	89

Taula 9. Relació de tipus de conductes i causes denunciades per anys i infractors 14-17 anys

TIPUS CONDUCTES	2014	2015	2016	2017	INFRACTORS
Antisemitisme	-	-	-	-	0
Aporofòbia	-	6	3	2	11
Discapacitat	7	7	3	8	25
Ètnia-racisme	3	10	9	19	41
Homofòbia	5	3	13	20	41
Ideologia	10	2	6	2	20
Islamofòbia	-	-	-	-	0

Malaltia	-	-	-	-	0
Religió-creences	-	-	-	-	0
Romanofòbia-antigitanisme	-	-	-	-	0
Sexe-gènere	-	4	3	6	13
Altres circumstàncies condició social/personal	-	-	-	-	0
TOTAL	25	32	37	60	151

Important l'anàlisi de la declaració de víctimes, tant en un primer moment de la denúncia davant la policia com en seu judicial. Es considerava d'interès establir una diferenciació clara de si està o no està acreditada la motivació del delictes.

La motivació del delictes estarà acreditada per les declaracions de les víctimes o implicats i de les actes d'inspecció de la policia: reportatges fotogràfics, videogràfics amb símbols, anagrames, vestimenta o tatuatges dels autors. Alhora, també els indicadors de perjudici o polarització que poden figurar en: atestats policials, en el curs de la instrucció judicial o en les diligències d'investigació penal del Ministeri Fiscal. Altra font d'informació, a banda de la declaració de la víctima, seria la declaració dels testimonis. La policia serà l'encarregada de rastrejar les xarxes socials i els seus perfils. Informacions d'interès serà també la recollida en discos durs d'ordinadors o mòbils i informació en el núvol.

Per concretar-ho més, l'anàlisi de la documentació de l'atestat policial i de l'expedient instruït per la Fiscalia, així com també la sentència del jutge de menors. Per aquesta recerca a nivell penal s'ha centrat en :

- a) Declaracions de la víctima i testimonis
- b) Moment, durada i lloc on es produeix el fet
- c) Recull literal dels termes, insults i argot concrets
- d) Aspecte dels investigats –si és possible-
- e) Grau d'afectació físic i psicològic la víctima

- f) Persones de suport i a quina persona explica o acompanya a la víctima en la seva denúncia.
- g) Data dels fets i data de la denúncia
- h) Data de l'entrada a la Fiscalia de menors i demanda de l'informe tècnic
- i) Al·legacions de Fiscalia
- j) Sentència Judicial
- k) Mesures de protecció adoptades per la protecció de la víctima: prohibició d'apropament, comunicació a la víctima (mitjà telemàtic, informàtic, escrit, verbal, visual d'acord a l'establert en el CP, art. 48)
- l) Data de sentència judicial i tancament de l'expedient
- m) Tipus de mesura educativa imposada i temps
- n) Solucions extrajudicials
- o) Informes tècnics en la fase presentencial i en la fase d'execució de mesura educativa imposada.

Altres apartats serien aquells casos en que s'executen actes de violència de manera aparentment gratuïta sense altra motivació diferent que el rebuig a la persona pel fet de ser diferent. S'ha tingut en compte també si hi ha grups organitzats o organitzacions criminals darrera de l'agressió a la víctima.

4.3.5. Lloc on es produeix l'agressió

Resulta també d'interès per l'anàlisi que es proposa dur a terme, identificar el lloc on es produeix l'agressió. S'inclouen en l'anàlisi els següents llocs específics com:

- a) Vivenda: casa, pis, ascensor, portal de finca
- b) Centre escolar o formatiu
- c) Via pública urbana i altres vies de comunicació: carrer, plaça, autobús, tren
- d) Establiments d'oci: bar, establiment recreatiu, locutori
- e) Espais oberts: descampat, platja, muntanya

- f) Camp de futbol/instal·lacions esportives
- g) Centre religiós

4.3.6. Afrontament de la victimització

Aquest era un apartat que se'ns plantejava d'especial interès en la recerca. Les dades les hem obtingut, per una banda, de la base de dades JOVO –aplicatiu SIJJ- (on estan els expedients escanejats de les denúncies i els informes tècnics dels professionals) i, per altra banda, del SIPC amb la informació que es recull en la base de dades de l'OAVD. La informació que es recull en la base de dades de l'OAVD està complimentada directament pels professionals que han atès a la víctima i que han intervingut en el cas. Fer esment que hem trobat valoracions d'interès i rellevants i que, alhora, ens ha permès obtenir informació respecte a l'afrontament de la victimització per part de la persona que ha sofert l'agressió, la víctima.

4.4. Cronograma

La recerca s'ha desenvolupat bàsicament al llarg d'aquest any 2017, tot i que la revisió de literatura i unes primeres aproximacions a tipologies de casos es va realitzar en el darrer mes de l'any 2016 quan se'ns va atorgar l'ajut per fer aquest estudi.

La taula que segueix presenta la temporalitat en que s'ha desenvolupat aquesta recerca.

Taula 10. Cronograma

Any 2016-2017	Mes											
	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
FASE I												
Recull i consulta de la literatura	X	X										
Construcció marc teòric conceptual		X	X	X	X	X	X					
Elaboració full registre de dades	X	X	X									
FASE II												
Recollida de dades		X	X	X	X	X	X	X				
Extracció dades del SIJJ i SIP, buidatge expedients i processament de dades a SPSS					X	X	X	X	X	X		
FASE III												
Resultats.												
Anàlisi quantitativa de les dades									X	X		
Discussió dels resultats. Elaboració conclusions i propostes												
Elaboració del informe								X	X	X	X	X
Presentació de resultats												X

5. Resultats

A partir de les dades analitzades i el context on s'ha realitzat l'estudi, s'obté una prevalença d'aquest tipus de comportament del 1,7 % en aquest any 2017 a la província de Barcelona. Es tracta d'un percentatge baix però, com veurem en els resultats que es presenten, destaca l'impacte en la víctima que ho ha patit. Algunes d'elles amb sofert una greu càrrega de violència i ofenses motivades.

Iniciem aquest apartat de presentació de resultats amb una aproximació al perfil dels protagonistes, la víctima i el infractor. Seguirem al llarg d'aquesta exposició de resultats la guia que ens ve marcada per anar donant resposta als objectius definits en el capítol 3 d'aquest informe.

5.1. Perfil víctima

La nacionalitat de les víctimes es situa en un percentatge de 80,9 d'espanyols (amb un 67,4% nascuts a Catalunya) front el 19,1% d'estrangers. La totalitat d'aquest grup d'estrangers identificats com a víctimes en l'estudi es troba en una situació regular al nostre país, amb permís de residència.

Destaca el nombre major d'homes (61,8%) front el de dones (38,2%) i unes franges d'edats baixes que es situen la majoria entre el grup d'iguals dels seus infractors com es veurà en les dades que recull la taula 11.

Un aspecte a destacar, per la condició de vulnerabilitat, són les 16 víctimes que hem avaluat, un percentatge del 18% i que presenten una discapacitat. D'entre aquestes 16 víctimes, un nombre de 14 –la majoria-, que representa un 15,7% presenten un tipus de discapacitat psíquica front el només 2,2% que en pateixen una de física. El grau avaluat de discapacitat d'aquestes persones –la majoria menors d'edat- es situa entre el 33% i el 89%.

Majoritàriament, amb un 71,9% les víctimes de les causes revisades són úniques en l'agressió que han patit i denuncien. Segueix el percentatge de 10,1% en el cas que hi ha 3 víctimes que denuncien a un mateix infractor. El número màxim de víctimes en una causa és de 4 amb un percentatge del 9,0%, el mateix percentatge se'n resulta quan es tracta de 2 víctimes.

5.1.1. Edat i sexe

La taula número 11 ens presenta el rang d'edat i el sexe on més està representada la víctima que pateix aquests comportaments. Com veiem es situa entre els menors de 14 anys (entre 11 i 13 anys són els casos estudiats) amb un percentatge d'un 15,7% dels casos i els menors de 15 anys amb un 13,5%. Observem en la taula una repuntada del percentatge en la franja de 19 a 24 anys que arriba al 18%.

A partir de les dades que es presenten en la taula, se'n desprèn que: a més edat de les víctimes més diferència entre el percentatge d'homes i dones per franges d'edat. Els homes passen a ser més representats respecte al nombre de dones com es pot observar.

Les noies víctimes superen, amb una lleugera diferència, als nois víctimes en edats que corresponen al període d'escolarització obligatori, coincidint pràcticament amb l'etapa de l'ESO.

Taula 11. Edat i sexe víctima

Edat	Sexe				Total	
	Home		Dona			
	n	%	n	%	n	%
Menor de 14	8	57,1	6	42,9	14	15,7
14	5	41,7	7	58,3	12	13,5
15	4	44,4	5	55,6	9	10,1
16	3	42,9	4	57,1	7	7,9
17	8	80,0	2	20,0	10	11,2
18	3	75,0	1	25,0	4	4,5
De 19 a 24 anys	11	68,8	5	31,3	16	18,0
De 25 a 50 anys	7	70,0	3	30,0	10	11,2
Més de 50 anys	6	86,7	1	14,3	7	7,9
Total	55	61,8	34	38,2	89	100,0

Observem, pel que fa al sexe, que la major representativitat recau en els homes, amb un 61,8% destacant el nombre de víctimes que es situen en la franja de 19 a 24 anys, 11 homes que representen un percentatge de 68,8, superior al percentatge global de 61,8 que havíem representat.

Respecte a la identitat i expressió de gènere fer esment a les 4 víctimes transsexuals, un 4,5% que hem identificat en els casos analitzats. Alhora, també respecte a l'orientació sexual ressenyar 1 víctima lesbiana i 9 víctimes gais que fan esment a aquesta condició en el moment en que presenten la denúncia.

Fer referència que, en els expedients que hem estudiat, hi ha una víctima indirecta (progenitors) atès que la víctima directa és un difunt. No s'han incorporat a l'estudi cap de les dues.

5.1.2. Origen i residència

La majoria de les víctimes autòctones de Catalunya són de la comarca del Barcelonès amb un 28,1%. Les nascudes al municipi de Barcelona, la majoria, representen un 22,5%, seguides de les que ho han fet al municipi de Terrassa amb un 5,6%. El Barcelonès, conjuntament amb el Vallès Oriental i el Vallès Occidental, són les comarques que acumulen més nombre de casos.

Aquesta distribució per àrea geogràfica i pel lloc de naixement es ho representa la taula 12.

Taula 12. Distribució per àrea geogràfica d'origen –comarques-

Origen	n	%
Alt Penedès	2	2,2
Anoia	4	4,5
Baix Empordà	1	1,1
Baix Llobregat	5	5,6
Barcelonès	25	28,1
Garrigues	1	1,1
La Selva	2	2,2
Maresme	2	2,2
Osona	2	2,2
Vallès Occidental	7	7,9
Vallès Oriental	9	10,1
Resta d'Espanya	12	13,5
Origen fora Espanya	17	19,1
Total	89	100,0

Les taules que segueixen, la 13 i la 14, ens presenten la distribució per àrea geogràfica de procedència i lloc de residència de les víctimes.

Taula 13. Distribució per àrea geogràfica de procedència

Àrea geogràfica de procedència	n	%
Catalunya	60	67,4
Resta d'Espanya	12	13,5
Unió Europea	-	-
Resta d'Europa	2	2,2
Àsia	2	2,2
Magrib	3	3,4
Resta d'Àfrica	3	3,4
Amèrica Central i del Sud	7	7,8
Total	89	100,0

Com es representa en la taula anterior, un 80,9% de les víctimes que hem estudiat són autòctones de l'estat espanyol, sent el percentatge d'estrangers d'un 19,1%. Destaca dels estrangers el 7,8% de les víctimes que tenen origen en països d'Amèrica Central i del Sud.

Pel que fa al lloc de residència, la majoria està domiciliada a la ciutat de Barcelona amb un percentatge de 24,7%, li segueix l'Hospitalet de Llobregat amb un 6,7%. Darrere d'aquests municipis hi tenim d'altres com Igualada, Mollet del Vallès i Terrassa amb un 4,5% cadascun d'ells amb més representativitat que els restants.

La distribució per lloc de residència la presentem per comarques en la taula 14.

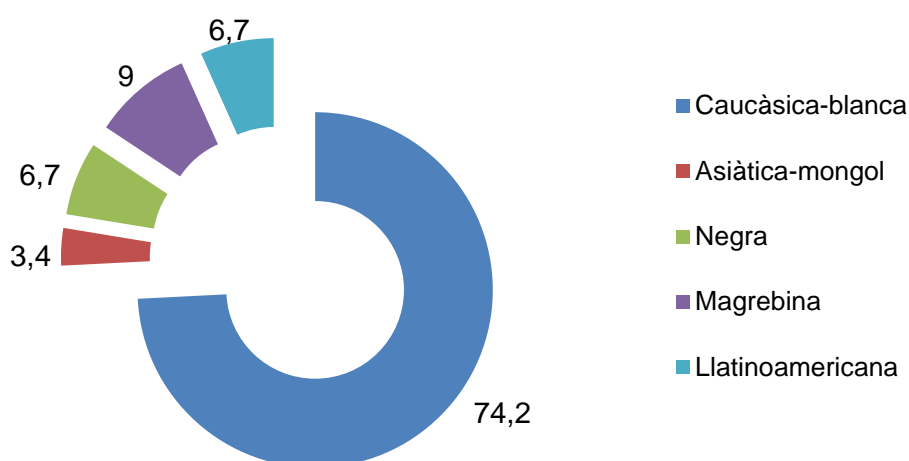
Taula 14. Distribució per comarques de residència

Comarques de residència	n	%
Alt Penedès	2	2,2
Anoia	5	5,6
Bages	1	1,1
Baix Llobregat	10	11,2
Barcelonès	34	38,2
Garraf	2	2,2
Garrigues	1	1,1
La Selva	1	1,1
Maresme	4	4,5
Osona	2	2,2
Vallès Occidental	13	14,6
Vallès Oriental	14	15,7
Total	89	100,0

L'acumulació de casos es correspon amb les zones de més densitat de població com és el cas de la comarca del Barcelonès, seguides per percentatges de les altres dues comarques del Vallès Oriental i Occidental, amb un 15,7% i un 14,6%, respectivament.

La distribució per ètnia de les 89 víctimes es distribueixen per percentatges en les categories representades en el gràfic que segueix. Hi destaca l'origen ètnic de raça caucàsica-blanca amb un 74,2% front a la resta que arriba al 25,8 i agrupa a altres categories que ens il·lustra el gràfic 4. Li segueix, amb molta distància, el grup ètnic magrebí amb un 9%, seguit amb el mateix percentatge, un 6,7% el grup ètnic negra i el llatinoamericà.

Gràfic 4. Distribució percentatge per ètnia-raça de la víctima

5.1.3. Activitat principal

L'activitat principal que desenvolupa la víctima en el moment que ha sofert l'agressió es situa en la categoria que correspon a estudiant amb 60 dels 89 casos de víctimes al que equival a un 67,4%. La distribució d'aquest percentatge es distribueix de la forma que presenta la taula que segueix.

Com ho relaciona la taula 15, el percentatge major fa referència nois i noies víctimes que estan seguint els seus estudis en l'etapa obligatòria amb un 47,2%. Aquesta dada és una realitat important, juntament amb l'edat, alhora de plantejar-nos una intervenció amb elles, menors d'edat i que estan desenvolupant una formació.

Taula 15. Nivell d'estudis en el moment de la denúncia

Nivell d'estudis	n	%
1er cicle ESO	13	14,6
2n cicle ESO	29	32,6
Batxillerat	4	4,5
PFI-FP-Grau Mig	4	4,5
Altres cursos inserció	10	11,2
Total	60	67,4

El 22,5% de les víctimes està en actiu laboralment, un total de 20 persones. En 9 casos no ens consta cap ocupació principal, ni estudis ni feina. La majoria d'aquestes víctimes que estan desocupades responen als casos d'indigents que hem incorporat a la recerca i que han patit una conducta d'odi i discriminació en la categoria d'aporofòbia.

5.2. Perfil infractor

5.2.1. Edat i sexe

Ja hem fet esment al nombre de casos denunciats de menors de 14 anys- inimputables- que són 18 -14 nois i 4 noies- i al nombre de denunciats majors de 18 anys en el moment dels fets que són 32 -26 homes i 6 dones-. Fer esment que en una única denúncia hi ha 13 adults denunciats i un únic menor d'entre 14 i 17 anys denunciat.

Un nombre de 9 menors d'edat infractors estan tutelats per l'administració dels casos revisats.

La taula 16 ens representa la distribució dels infractors que han estat denunciats diferenciant les categories per franges d'edat i sexe que componen la totalitat d'expedients que hem estudiat per extreure les dades.

Taula 16. Edat i sexe infractors

Edat	Sexe					
	Home		Dona		Total	
	n	%	n	%	n	%
Menors de 14 anys	14	7,8	4	18,1	18	8,9
14 anys	41	22,9	5	22,8	46	22,9
15 anys	39	21,8	3	13,6	42	20,8
16 anys	31	17,3	2	9,1	33	16,6
17 anys	28	15,6	2	9,1	30	14,9
Majors de 18 anys	26	14,6	6	27,3	32	15,9
Total	179	100	22	100	201	100,0

El 89,1% dels casos d'infractors responen a la categoria homes front al 10,9% de dones sobre el total del 201 de persones denunciades. La representació d'homes és major que les de les dones en l'agrupació per sexe dels 32 casos de majors de 18 anys, 26 homes i 6 dones.

Fer esment a que no ha estat possible en aquests casos de 201 denunciats la identificació en cap cas de la variable identitat o expressió de gènere, així com per orientació sexual.

Aquesta representació superior dels homes respecte a les dones es manté també pel que fa als 18 casos menors de 14 anys atès que tenim també major representativitat dels homes amb un nombre de 14 nois front a les 4 noies. Les edats d'aquestes persones s'agrupen majoritàriament en els 13 anys, amb 12 casos, amb 12 anys tenim 5 casos i el menor d'edat que ha estat denunciat per un fet d'aquestes característiques objecte de l'estudi es un noi d'11 anys.

Per la seva banda, respecte als majors de 18 anys denunciats tenim que el grup més nombrós s'agrupa en els 18 anys amb 7 casos (13,7%), seguit dels 23 anys amb 6 casos (11,8%). Segueixen els 22 anys amb 4, un 7,8%, els 19, 21 i 27 anys amb 2 casos (3,9%) i amb un cas les edats identificades són: els 20 anys, els 24, 25 i 26 anys amb un cas (2,0%) i els 34, 35, 39 i 41 anys amb 2,0%). L'adult amb més edat correspon al cas d'un home amb 55 anys.

La taula 17 ens presenta la distribució dels casos dels menors infractors d'entre 14 i 17 anys en el moment dels fets i que han estat objecte d'estudi i d'on s'han pogut extreure les dades que hem analitzat.

Es pot veure clarament com la major acumulació de percentatge de casos es situa tant en nois com en noies (encara que en aquestes les xifres obtingudes són molt baixes) en les franges d'edat inferiors, sent la més alta els 14 anys amb un 30,5% seguida amb un 27,8% els 15 anys. A més edat els percentatges fan una disminució progressiva com es pot veure en la taula que segueix.

Taula 17. Edat i sexe infractors 14-18

Edat	Sexe				Total	
	Home		Dona			
	n	%	n	%	n	%
14 anys	41	29,5	5	41,7	46	30,5
15 anys	39	28,1	3	25,0	42	27,8
16 anys	31	22,3	2	16,7	33	21,9
17 anys	28	20,1	2	16,7	30	19,8
Total	139	100,0	12	100,0	151	100,0

El 92,1% dels expedients de menors infractors corresponen a nois, un total de 139 front al nombre de 12 noies que representa un percentatge del 7,9%.

Majoritàriament, doncs, ens trobem amb una població de nois amb els que haurem de treballar aquest tipus de comportament que han protagonitzat.

5.2.2. Origen i residència

Per començar fer esment a que 118 casos de menors entre 14 i 17 anys, un 78,1%, són autòctons de l'estat espanyol front al 33 casos d'estrangers que representen el 21,9%. La major representativitat d'aquest grup d'estrangers per origen són els nascuts al Marroc amb 11 casos. Més endavant les taules ens permetran una anàlisi més detallat d'aquests dos grups.

Hem vist en l'apartat anterior com els adults denunciats són 32, majoritàriament són nascuts a Catalunya amb 23 casos -22 a Barcelona i 1 a Girona-. Els 9 restants són nascuts a l'estranger distribuïts en països com Marroc amb 5, República de Guinea amb 2 i República Islàmica de Paquistán i República Dominicana amb 1 respectivament.

Els menors de 14 anys –inimputables- denunciats són 18, majoritàriament autòctons de Catalunya –un nombre de 15-, excepte 2 nascuts al Marroc i 1 a Rússia. D'aquests 15 nascuts a Catalunya destaca en la distribució per localitats la ciutat de Barcelona amb 9 casos, Badalona amb 1, La Garriga amb 2 i, finalment Mollet, Terrassa i Vilafranca amb 1 cas cadascun d'aquests municipis.

Respecte als 151 expedients de menors entre 14 i 17 anys tenim que el seu lloc d'origen és, majoritàriament la ciutat de Barcelona, 53 casos que representen el 35,1%. Segueix per lloc d'origen més representat el Marroc, amb un 7,3% amb 11 casos que coincideix amb nacionalitat també. El segon municipi de la província de Barcelona més representat és Mataró amb 6 casos i un 4%. Segueixen els municipis de Terrassa i Igualada amb un percentatge del 2,6% amb 4 casos cadascun d'ells. La resta d'expedients identificats es distribueix de manera homogènia on tenen protagonisme sobre la resta altres municipis de la comarca del Vallès Occidental.

Les taules amb núm. 18 i 19 que segueixen ens presenten la distribució per àrea geogràfica de procedència dels infractors entre 14 i 17 anys que han estat

denunciats per aquests fets. La número 18 entrarà en una distribució per comarques de la mateixa manera que ho hem fet en l'apartat de les víctimes.

Taula 18. Distribució per àrea geogràfica d'origen –comarques-

Comarques de residència	n	%
Resta d'Espanya	4	2,8
Fora d'Espanya	34	22,4
Alt Penedès	1	0,7
Anoia	5	3,3
Bages	2	1,3
Baix Llobregat	9	6,0
Barcelonès	57	37,7
Berguedà	1	0,7
Garraf	2	1,3
La Selva	2	1,3
Maresme	12	7,9
Tarragonès	1	0,7
Vallès Occidental	16	10,6
Vallès Oriental	5	3,3
Total	151	100,0

L'acumulació de casos correspon a les zones geogràfiques de més densitat de població i on també s'acumulen, amb major representativitat, els casos atesos per la justícia juvenil. Són les comarques del Barcelonès i Vallès Occidental. Destaquem el Barcelonès, en concret la ciutat de Barcelona amb un percentatge que arriba a situar-se al 35,1% sobre el 37,7% de la comarca del Barcelonès. Respecte a les poblacions de la comarca del Vallès Occidental destaquen les poblacions de Terrassa amb un 2,6% i Sant Cugat del Vallès i Palau-solità i Plegamans amb un 2,0%.

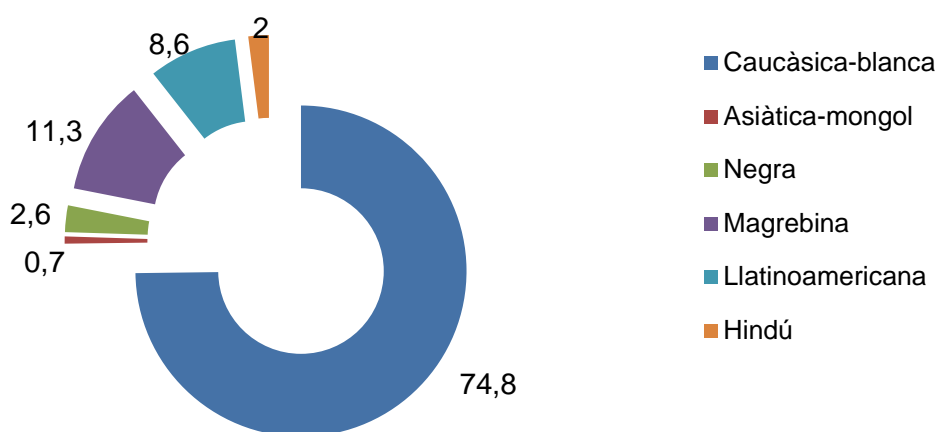
Taula 19. Distribució per àrea geogràfica de procedència

Àrea geogràfica de procedència	n	%
Catalunya	113	74,8
Resta d'Espanya	4	2,6
Unió Europea	2	1,3
Resta Europa	2	1,3
Magrib	11	7,3
Resta d'Àfrica	2	1,3
Àsia	4	2,6
Amèrica Central i del Sud	13	8,8
Total	151	100,0

Destaquen en les dades la que correspon a la nacionalitat marroquina amb un 7,3% (11 casos) i la relació de països d'Amèrica Central i del Sud amb un 8,8% on s'agrupen nacionalitats d'indrets com Bolívia (2,0%) i Argentina, Brasil, Colòmbia, Cuba, El Salvador, Equador, Hondures, Perú i Uruguai, tots ells amb un 0,7%.

De la mateixa manera que hem fet amb les víctimes, presentem la distribució dels infractors per grups ètnics on, després de la més representada, la caucàsica-blanca amb un 74,8% hi trobem els magrebins amb un 11,3% seguida pel grup llatinoamericà amb un 8,6%. Les dades les representa el gràfic núm. 5.

Gràfic 5. Distribució percentatge per ètnia-raça de l'infractor

Fer esment que no hem trobat la identificació de cap dels infractors amb una afiliació a una religió, a una malaltia i sí a una discapacitat, un total de 3 casos - 2,0%, els tres avaluats amb una discapacitat psíquica situada en l'interval d'un 36% a un 40%.

La distribució per lloc de residència la presentem, com ho hem fet amb les víctimes, per comarques.

La taula núm. 20 ens presenta com es distribueixen els casos per lloc de residència que ens permetrà l'anàlisi de com es distribueix la conflictivitat que estem analitzant per territori.

Taula 20. Distribució per comarques de residència

Comarques de residència	n	%
Alt Penedès	1	0,7
Anoia	13	8,6
Bages	4	2,6
Baix Llobregat	10	6,6
Barcelonès	60	39,7
Garraf	4	2,6
Maresme	15	9,9
Osona	1	0,7
Tarragonès	1	0,7
Vallès Occidental	29	19,2
Vallès Oriental	13	8,6
Total	151	100,0

En relació al municipi de residència del menor infractor dir que despunta la ciutat de Barcelona amb un 32,5%, 49 casos. Fora de la ciutat de Barcelona, la més representada en la comarca del Barcelonès és el municipi de Badalona, amb 7 casos i un percentatge del 4,6%. Segueixen amb representativitat altres municipis, ja amb un ampli marge de diferència (sobre 40 casos menys), de la comarca de l'Anoia com Igualada (9 casos amb un 6,0%) i amb més diferència Masquefa (4 casos amb un 2,6%) i d'altres de la comarca del Vallès Occidental com Castellbisbal i Terrassa, per citar-ne els més representats amb 7 casos amb 4,6% cadascun d'aquests municipis.

5.2.3. Activitat principal

El 98% dels casos d'infractors d'entre 14 i 17 anys, 148 dels 151, que hem estudiat està seguint una activitat formativa, només estan desenvolupant un activitat laboral dos casos, que representa un percentatge de l'1,3%.

L'activitat principal dels adolescents infractors que hem estudiat es distribueix com ho recull la taula número 21.

Taula 21. Nivell d'estudis en el moment de la denúncia

Nivell d'estudis	n	%
1er cicle ESO	16	10,6
2n cicle ESO	97	64,2
Batxillerat	8	5,3
PFI /FP Grau mitjà	8	5,3
Altres	22	14,6
Total	151	100,0

La majoria de casos estudiats, com es pot veure es situen en la franja que correspon a l'etapa d'escolarització obligatòria, en concret al 2on cicle de l'ESO.

La categoria d'altres agrupa aquelles activitats formatives de cursos orientats a la inserció laboral i on també hem inclòs els casos que estant desenvolupant una activitat laboral.

5.2.4. Altres característiques dels infractors

Amb interès d'aprofundir una mica més en les característiques del perfil del infractor que correspon als 151 expedients de menors entre 14 i 17 anys, entrem a ressenyar altres característiques que hem considerat d'interès.

Una primera característica a apuntar és que 9 d'aquests menors infractors estan tutelats per l'administració catalana i residint en centres de protecció, representen el 6%.

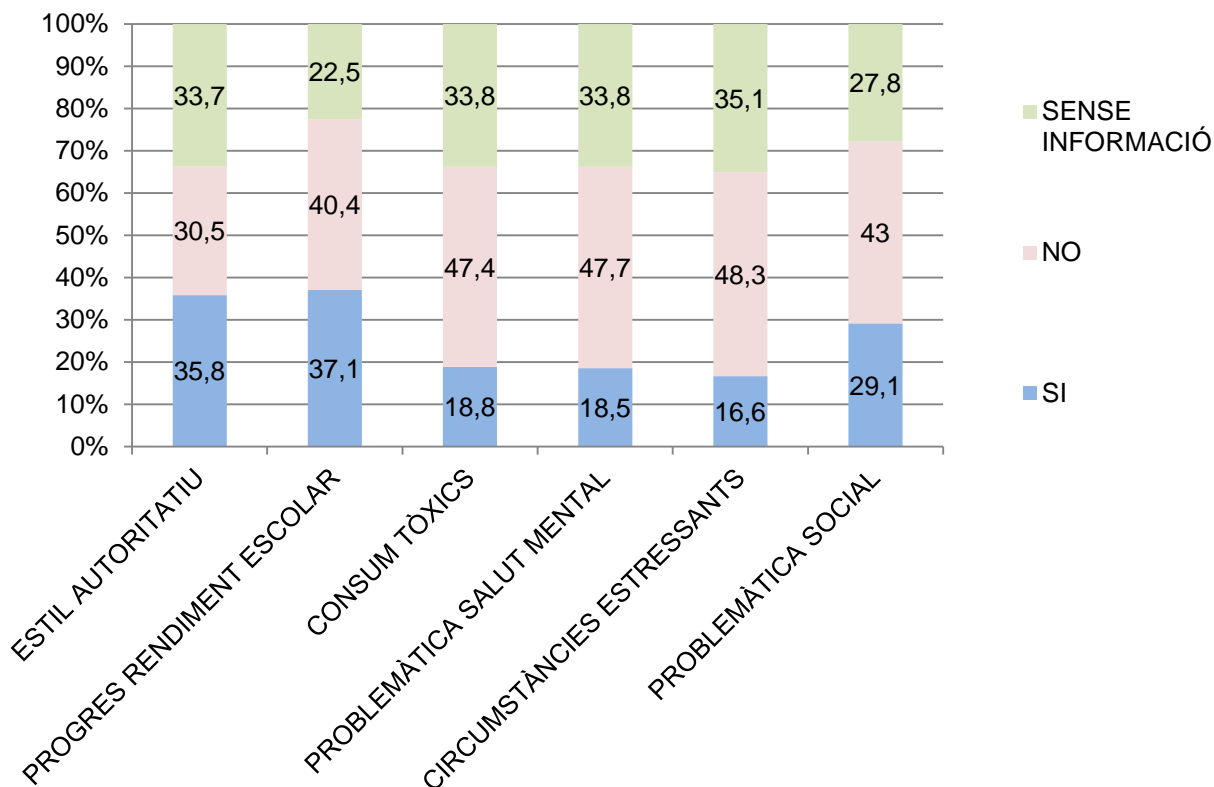
Un segon gran bloc de característiques estan representades en el gràfic núm. 6 que ens fa una aproximació al perfil del infractor avaluant la relació de variables que, de manera dicotòmica, s'han situat en la presència –categoria si- i en l'absència –categoria no- d'aquests factors rellevants en l'avaluació del risc del

noi o noia adolescent. Aquestes categories avaluades són: estil educatiu autoritatiu exercit per la família en la criança, progrés en el rendiment escolar, consum de tòxics, problemàtica salut mental, circumstàncies estressants viscudes i problemàtica social.

Les dades s'han extret de la revisió del contingut dels diferents informes d'assessorament tècnic i mediació-reparació elaborats per professionals de l'SMAT, per una banda, i d'assessorament tècnic elaborats per professionals de l'àmbit d'execució de mesures (medi obert i centres) que estaven intervenint en el cas i que han adreçat a la Fiscalia o al Jutjat de Menors, en els casos que estaven complint mesura cautelar de llibertat vigilada o internament en centre, per un altra banda. Hi ha alguna informació que s'ha estret directament de l'atestat policial també.

El gràfic 6 ens presenta els percentatges de les categories que es relacionen en el quadre.

Gràfic 6. Característiques de estil educatiu, rendiment escolar, consum tòxics, salut mental, circumstàncies estressants i problemàtica social dels infractors.

Podem veure que, malgrat ens trobem amb buits importants d'informació al no disposar-la en el moment en que es va recollir la informació, destaquen alguns factors com són les dificultats en el rendiment acadèmic amb un 40,4% i la problemàtica social amb una presència d'un 29,1%. Menció també a l'estil educatiu democràtic o autoritatiu amb una presència d'un 35,8% i una presència de problemàtica de salut mental que s'igualava en percentatge al consum de tòxics amb un 18,5%.

5.3. Característiques penals i criminològiques

En aquest tercer apartat de presentació de resultats ens centrarem en les característiques penals, en un primer gran bloc, i en les característiques criminològiques en un segon.

Pel que fa al primer bloc, el que correspon a les característiques penals, exposarem els resultats fent referència primer als fets per continuar amb la conducta primària i reincident i, per últim, amb un anàlisi de l'actuació dels jutjats de menors. Un apartat d'especial interès fa referència a la temporalitat de les actuacions per considerar-lo un aspecte important i d'interès. Per un costat destacar i tenir en compte, com s'ha fet, que la víctima ocupa un lloc amb protagonisme i, alhora, no sense perdre de mires que estem treballant també amb una població infractora adolescent que ha de viure aquesta experiència com un aprenentatge facilitador de la seva maduració, reparador per a la víctima i responsabilitzador de les accions que ha protagonitzat.

El segon gran bloc d'aquest apartat ens presenta les característiques criminològiques que tenen l'inici amb el punt 5.3.8. que ens parla de la victimització. S'aniran exposant els resultats endreçats en apartats on hi tindrà un protagonisme la víctima d'aquestes conductes i ofenses i els efectes que ha patit com a conseqüència d'aquesta agressió.

La presentació de resultats que es presenten va acompanyat de gràfiques i taules, com en l'apartat anterior, que il·lustren les dades obtingudes a partir de les fonts secundàries.

5.3.1. Tipus de fets

La relació de fets es correspon amb la tipificació que el Ministeri Fiscal oficia la petició de l'informe tècnic. Els podem agrupar en categories penals de delictes contra la intimitat, contra l'honor, contra la llibertat personal i contra la integritat.

La taula 22 ens presenta la distribució de la relació de la tipologia del fet principal denunciat per la víctima.

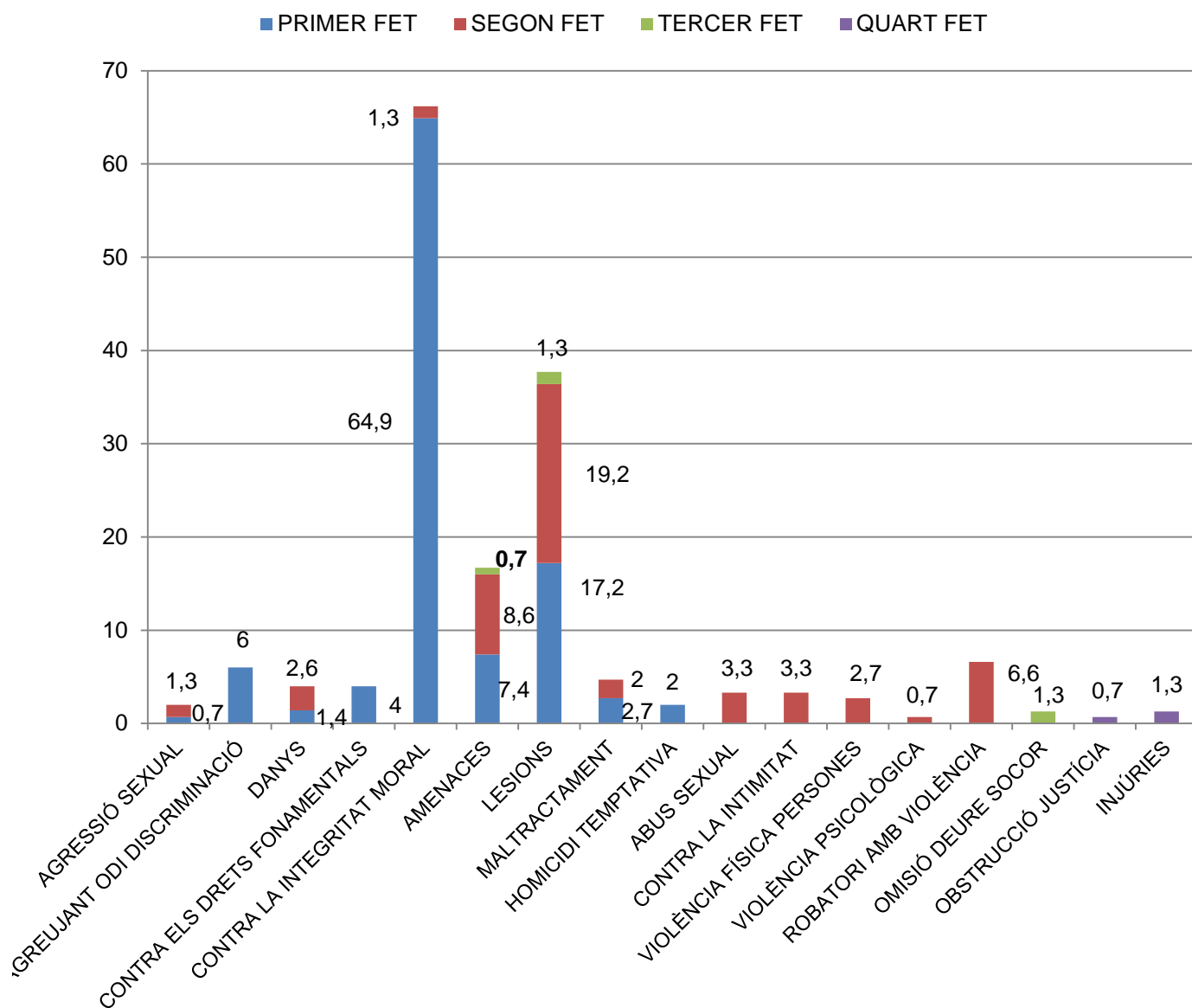
Taula 22. Tipologia del fet principal

Fets	Total	
	n	%
Amenaces	8	9,1
Agressió sexual	1	1,1
Assetjament	1	1,1
Contra els drets fonamentals i llibertats	2	2,2
Contra la integritat moral	44	49,5
Danys	6	6,7
Homicidi en temptativa	2	2,2
Lesions	22	24,8
Maltractament	3	3,3
Total	89	100,0

L'acumulació i major representativitat es dona en els delictes contra la integritat moral amb un 49,5%, el doble de percentatge que els que ocupen un segon lloc, les lesions amb un 24,8%.

El gràfic 7 ens descriu els fets denunciats diferenciant aquests que són únic fet, segon, tercer i quart fet màxim que es assenyala en la incoació de l'expedient de la Fiscalia i que han estat denunciats per la víctima.

Gràfic 7. Tipologia de fets denunciats

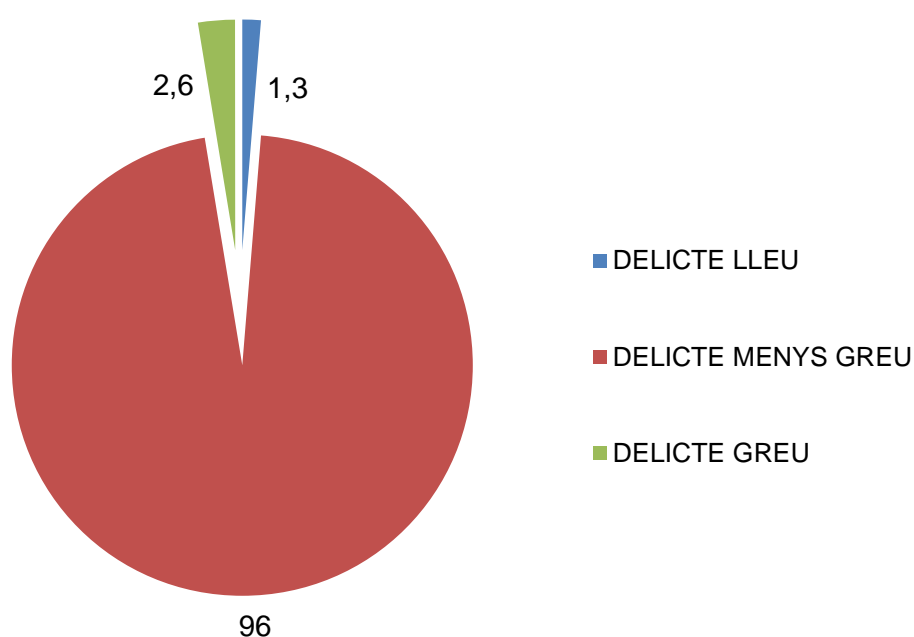
La categoria de fets amb més representació és el delictes contra la integritat moral amb un 64,9% seguida de les lesions com a primer fet amb un 17,2% i com a segon fet també amb un 19,2%. Els dos de naturalesa violenta i situats en la categoria contra la integritat.

Una dada d'interès és que l'agreujant de delictes d'odi és identificada per la Fiscalia en un 6% en el primer delictes.

És una minoria el número de 3 i 4 fets que s'acumulen en una mateixa denuncia representant només el 5,3%.

Tot seguit, passem al gràfic 8 que ens presenta la classificació del tipus de delictes que hem estudiat en les categories de delictes greus, delictes menys greus i delictes lleus. Aquesta classificació respon a la darrera reforma per la Llei 1/2015, de 30 de març, per la que desapareixen les faltes del nostre Ordenament jurídic. Amb la nova redacció de l'art. 13 del Codi Penal que recull la llei esmentada resta establerta aquesta classificació.

Gràfic 8. Valoració jurídica del tipus de fets denunciats

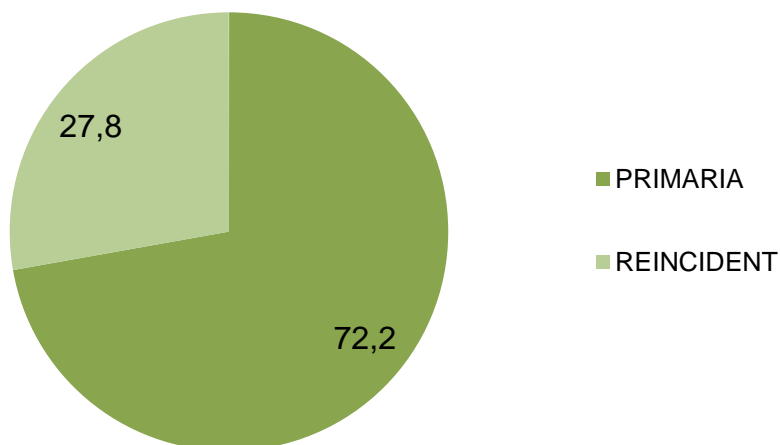
Veiem que ens trobem amb unes conductes tipificades majoritàriament en la categoria de delictes menys greus. Considerem un aspecte important a tenir en compte pel treball presentencial que duem a terme els professionals de l'SMAT, majoritàriament, el temps intentant evitar la prescripció dels fets pel que aquesta circumstància pot representar per la víctima, una doble victimització al no tenir cap resposta i desencís el funcionament de la justícia.

5.3.2. Conducta primària i reincidència

Majoritàriament els casos que hem estudiat són primaris, amb un 72,2%. Cal tenir en compte el total de 42 casos –un 27,8%–, dels 151 estudiats de menors d'entre 14 i 17 anys, que ja havien tingut algun expedient obert en aquesta jurisdicció de menors i on l'equip tècnic havia intervingut anteriorment amb

algun programa presentencial o ja d'execució de mesures. El percentatge de conducta primària i reincident ens ho representa el gràfic número 9.

Gràfic 9. Conducta primària i reincident

D'aquest 27,8% d'adolescents que han repetit en una conducta infractora a la justícia juvenil, un 13,2% ho ha fet en un segon fet, la majoria. La resta es distribueix d'una manera força uniforme en un ventall que va dels 3 procediments, un 2,6%, fins a una xifra d'11 que ha arribat a acumular un sol cas, un 0,7%.

Una dada a destacar sobre aquests reincidentes, apuntar que només un percentatge d'un 2,7% havia protagonitzat fets de naturalesa no violenta front al 25,1% que sí eren repetidors en fets d'aquesta naturalesa. Aquesta circumstància resulta reveladora i a tenir en compte en el disseny de la intervenció d'acord a l'avaluació del perfil del infractor.

Respecte a la reiteració en fets de les característiques que ens porten a la tipologia de casos d'aquest estudi, conductes motivades per odi i discriminació, hem de dir que hi ha 3 casos que han reincident en uns fets d'aquestes característiques. Els hem identificat en ofenses a una víctima amb discapacitat.

Un 10,6% dels casos estudiats havien tingut l'experiència d'un compliment d'una mesura educativa ferma prevista en la llei, un 4,7% d'internament front a un 5,3% de llibertat vigilada. Respecte a l'experiència amb una mesura cautelar

prèvia apuntar que un 91,4% dels casos no n'havia tingut mai cap i dels que sí els percentatge es situen amb un 5,3% d'internament i un 3,3% de llibertat vigilada.

Respecte a les intervencions que han estat adreçades des de l'àmbit presentencial, tant des de l'assessorament tècnic com des del programa de mediació-reparació que es desenvolupen des del Servei de Mediació i d'Assessorament Tècnic (SMAT) apuntar que es troben en la categoria de primaris. Sí que hi havia algun cas amb més d'un expedient però que no s'havia intervingut des d'aquesta unitat amb cap programa.

5.3.3. Distribució expedients per jutjats de menors

Els expedients revisats resten distribuïts per jutjats en les taules 23 i 24 que diferencien, per una banda, els infractors en la primera i, per altra banda, les víctimes en la segona. Com podem veure es tracta d'un repartiment força homogeni entre els 6 Jutjats de Menors de Barcelona tant pel que als dos grups que hem volgut representar.

Dir que el jutjat de menors que obté un major percentatge d'infractors és el número 3, per contra, el que n'ha tingut menys és el número 1. Són dades de número d'infractors, no de denúncies, i hem vist que la majoria dels fets denunciats es produeixen en grup.

Taula 23. Distribució expedients d'infractors per jutjats de menors

Jutjats de Menors	n	%
JM Barcelona 1	20	13,2
JM Barcelona 2	22	14,6
JM Barcelona 3	34	22,5
JM Barcelona 4	23	15,2
JM Barcelona 5	27	17,9
JM Barcelona 6	25	16,6
Total	151	100,0

El jutjat de menors que ha tingut major número de víctimes per fets d'aquestes característiques ha estat el número 5 –amb 18 víctimes-, seguit del número 2 – amb 17 víctimes- que, justament com ens indica la taula anterior, havia tingut 22 infractors.

Taula 24. Distribució víctimes per jutjats de menors

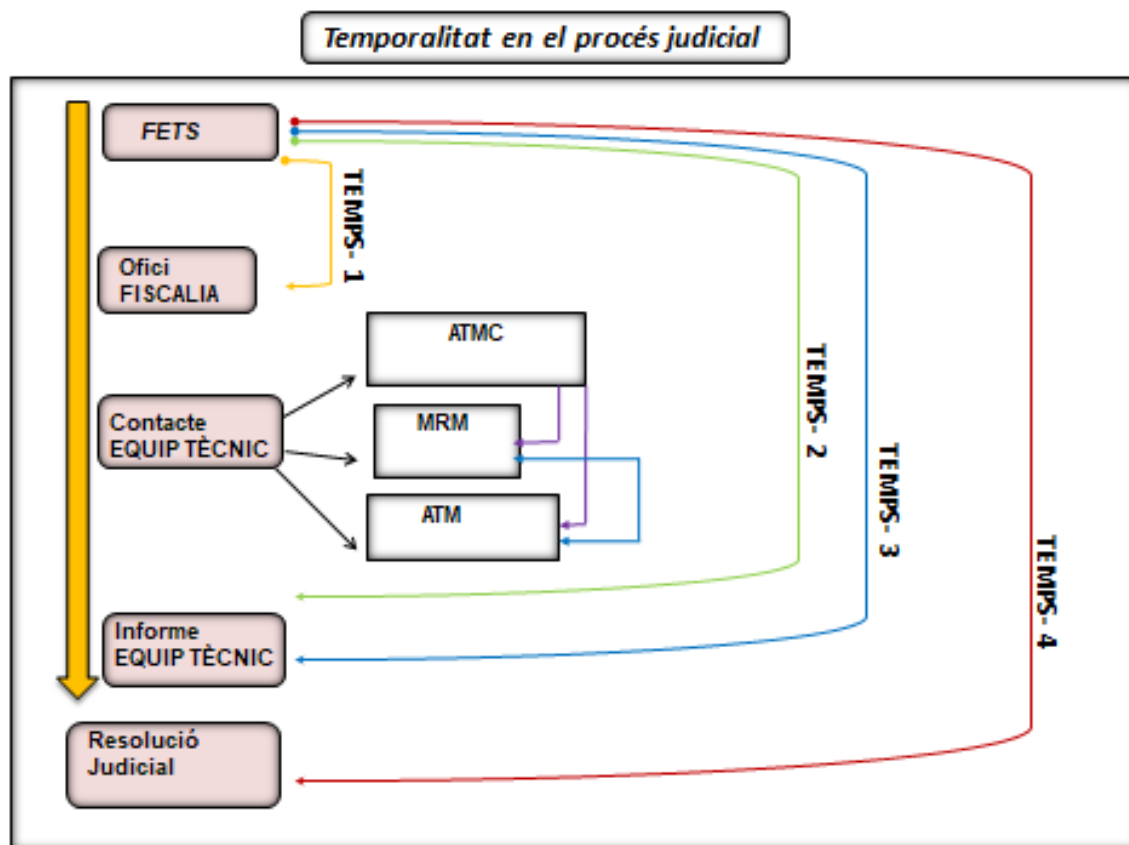
Jutjats de Menors	n	%
JM Barcelona 1	11	12,4
JM Barcelona 2	17	19,1
JM Barcelona 3	15	16,9
JM Barcelona 4	12	13,5
JM Barcelona 5	18	20,2
JM Barcelona 6	16	18,0
Total	89	100,0

5.3.4. El temps d'apertura a tancament procés

Pensem que el temps de la justícia i de la resposta al fet és una variable i circumstància rellevant per la incidència que pot tenir en la víctima podent veure's incrementada la seva victimització, alhora també per la resposta i l'aprenentatge que pot tenir de l'experiència d'aquest contacte, molts cops primer i únic, l'infractor, l'autor d'aquesta agressió.

Es per això que hem pensat interessant analitzar la temporalitat en el procés judicial. El gràfic 10 ens mostra quins són aquests intervals en el circuit de funcionament del procés judicial de justícia juvenil.

Gràfic 10. Temporalitat en el procés judicial

5.3.4.1. Temps 1: La petició d'informe

La petició d'informe arriba als equips tècnics amb un 95,5% dels expedients permeten la possibilitat d'un tancament del procés si es valora favorable la resolució del conflicte penal mitjançant un procés de conciliació i reparació a la

víctima, un total de 85. En 4 expedients l'ofici de petició de l'informe no ho permet, un 4,5%.

La víctima denuncia els fets en un 95,5% en els primers 30 dies d'haver sofert el dany i l'agressió.

La taula 25 ens mostra les dades que resumeixen aquest primer moment que relaciona el temps transcorregut des de la data dels fets fins la incoació de l'expedient per part de la Fiscalia.

Taula 25. Temps transcorregut entre data dels fets i incoació expedient Fiscalia

Temps 1 (interval)	n	%
Fins a 2 mesos	74	83,3
De 2 a 6 mesos	8	8,9
Més de 6 mesos	7	7,8
Total	89	100,0

5.3.4.2. Temps 2: Entrevista amb l'equip tècnic

Aquest segon moment correspon al temps entre els fets i l'entrevista amb el professional que suposarà l'inici d'una intervenció en un d'aquests dos programes, la viabilitat per iniciar-se una mediació-reparació (MRM) o bé un assessorament tècnic menors (ATM) que, com hem dit anteriorment pot ser elaborat per un professional de l'SMAT o bé el tècnic d'execució de mesures, sigui de medi obert o de centres.

La Fiscalia de Menors en el seu ofici de petició d'informe ha limitat, com hem fet referència en l'apartat anterior, només en un 4,5% la possibilitat de resoldre el procediment penal per la via extrajudicial. Així, en la majoria dels casos que hem estudiat, l'entrada i el primer contacte del infractor per aquests fets ha estat amb un mediador que forma part de l'equip tècnic del Servei de Mediació i d'Assessorament Tècnic. La taula següent ens mostra aquests moments:

Taula 26. Temps transcorregut des dels fets i entrevista equip tècnic MRM

Temps 2 (interval)	n	%
Fins a 2 mesos	18	12,0
De 3 a 4 mesos	52	34,4
De 5 a 6 mesos	24	15,8
Més de 6 mesos	16	10,6
Sense contacte equip tècnic	41	27,2
Total	151	100,0

S'ha fet aquest primer contacte d'entrevista en 110 casos i la mitjana de temps es situa al voltant dels 4 mesos. El temps màxim per aquest primer contacte de l'adolescent amb el professional de l'equip tècnic que realitza aquest primer contacte per valorar la idoneïtat d'iniciar un procés restauratiu és de 10 mesos en 4 casos que representa un 2,6%. El percentatge de casos amb un 34,4% s'acumula, com veiem, en l'interval 3-4, superant el percentatge de casos de 4 mesos amb un 20,5% al de 3 mesos amb un 13,9%.

Els motius d'aquesta demora poden ser motivats per la incompareixença del noi o la noia o bé per la manca de lletrat, tràmit necessari, a l'haver d'estar present en el moment que es fa l'oferiment de la mediació.

Com es veu en la taula amb un 27,2%, en 41 casos, no s'ha fet aquest contacte per motius com: el resultat de la valoració del professional que ja estava intervenint en el cas o ho havia fet prèviament –en els casos dels reincidents-, la limitació per part de la Fiscalia, per incompareixences reiterades a les entrevistes programades prèviament, etc... per citar-ne alguns exemples.

La taula 27 ens presenta els intervals de temps entre la data dels fets i l'entrevista amb el professional encarregat d'elaborar l'informe d'assessorament

que iniciarà en el futur la via judicial en l'adolescent per primer cop o, en els casos dels reincidents, donarà la possibilitat de continuïtat a una mesura educativa judicial ja iniciada.

Aquests informes que recull la taula 27 poden haver estat elaborats per part de professionals de l'equip tècnic d'un centre, d'un tècnic de medi obert o bé, la majoria, per part d'un membre de l'equip tècnic de l'SMAT com hem apuntat ja anteriorment.

Taula 27. Temps transcorregut des dels fets i entrevista equip tècnic ATM

Temps 2 (interval)	n	%
Fins a 2 mesos	26	17,3
De 3 a 4 mesos	48	31,7
De 5 a 6 mesos	10	6,5
Més de 6 mesos	11	7,4
Sense contacte equip tècnic	56	37,1
Total	151	100,0

S'ha fet aquest primer contacte amb un professional d'assessorament amb l'encàrrec d'elaborar el corresponent informe en 95 casos, que representa el 56%, més de la meitat. La mitjana de mesos per a realitzar aquest contacte és de 3, inferior al interval de temps que transcorre amb el contacte que l'adolescent té amb el professional de justícia restaurativa com hem pogut veure en la comparativa.

5.3.4.3. Temps 3: L'elaboració de l'informe

Aquest període compren des de la data dels fets al lliurament de l'informe a la Fiscalia de Menors. La taula 28 recull aquests intervals de temps pel que fa al informe resultat del programa de mediació-reparació iniciat en el seu dia.

Taula 28. Temps transcorregut entre fets i informe equip tècnic MRM

Temps 3 (interval)	n	%
No procedeix	95	62,9
Fins a 3 mesos	4	2,7
De 4 a 6 mesos	15	9,8
De 7 a 9 mesos	29	19,3
Més de 10 mesos	8	5,3
Total	151	100,0

S'han elaborat 56 informes en el programa de mediació-reparació en una mitjana d'interval de temps des dels fets que se situa en els 8 mesos amb un percentatge del 11,9%. En aquest període de temps de 8 mesos es situen la majoria dels informes, un total de 18. Més de la meitat d'aquests 151 casos no s'ha elaborat un informe encaminat a la solució extrajudicial pel tancament del procés.

Pel que fa a les dades que se'n resulten respecte al programa d'assessorament es presenten en la taula 29 que segueix.

Taula 29. Temps transcorregut entre fets i informe equip tècnic ATM

Temps 3 (interval)	n	%
No procedeix	64	42,4
Fins a 2 mesos	15	9,9
De 3 a 4 mesos	36	23,8
De 5 a 6 mesos	21	13,9
Més de 7 mesos	15	10,0
Total	151	100,0

Els professionals han elaborat un total de 87 informes tècnics d'assessorament que correspon a un 57,6%.

La majoria d'aquests informes d'assessorament els han desenvolupat els professionals dels equips tècnics de l'SMAT, alguns però han estat elaborats pels professionals de medi obert que estan en seguiment del cas amb mesura judicial i d'altres els equips multidisciplinari del centre educatiu on l'adolescent està complint mesura d'internament.

La mitjana es situa al voltant dels 4 mesos, la meitat del temps que ha transcorregut per elaborar l'informe de mediació-reparació que suposa un procés més llarg de treball amb el seguiment del cas (infractor i víctima) i evolució de la resolució del conflicte per part del professional fins a arribar a poder tancar el procés.

En aquest grup d'ATM s'inclouen els casos en els quals s'ha tirat endavant amb un programa d'assessorament ordinari vinculat a la causa base de cada menor que forma part d'aquest estudi.

5.3.4.4. Temps 4: La resposta judicial

Aquest interval compren tot el període global des del moment dels fets fins a la resolució judicial. Serà, en la majoria dels casos, com hem vist, el temps d'espera de la víctima per a la resposta a la seva denúncia.

Identifiquem tres moments, primer, el de tràmit de conformitat amb una primera audiència o compareixença, el de la segona audiència on es citarà a la víctima i als testimonis per ser escoltats i un tercer moment on hem situat el tancament del procés que acabarà amb la resolució judicial.

Les taules número 30 i 31 ens presenten les dades obtingudes pel que fa a aquesta compareixença o primera audiència i segona audiència.

Taula 30. Temps transcorregut entre fets i la 1a. audiència

Temps 4 (intervals)	n	%
No procedeix	61	68,7
Inferior a 6 mesos	4	4,5
De 6 a 12 mesos	19	21,3
Més de 12 mesos	5	5,5
Total	89	100,0

S'han realitzat un total de 28 primeres audiències (un 31,5%) per tràmit de conformitat front a un total de 18 segones audiències (un 20,2%) on s'han citat testimonis i víctimes per assistir a l'acte judicial programat.

Taula 31. Temps transcorregut entre fets i la 2a. audiència

Temps 4 (interval·s)	n	%
No procedeix	71	79,9
Fins a 9 mesos	7	7,9
De 10 a 12 mesos	6	6,7
De 13 a 24 mesos	4	4,4
Més de 24 mesos	1	1,1
Total	89	100,0

La taula 32 ens presenta els interval·s del temps fins arribar a la resolució judicial que suposarà el tancament del procés. El percentatge més alt, amb un 16,8% es situa en la franja que supera l'any podent arribar als dos anys d'espera de la víctima per una resposta.

Aquesta demora en el temps pot venir motivada per diverses raons, que no és ara el cas entrar al no haver estat aquest objectiu d'estudi.

La majoria dels casos com es representa en la taula estan a l'espera encara d'una resolució, alguns d'ells com hem vist es troben en una fase presentencial i encara intervenint o pendent d'intervenir l'equip tècnic. Hem de dir que les dades per entrada de casos es van tancar a data de 31 de juliol de 2017

Taula 32. Temps transcorregut entre fets i resolució judicial

Temps 4 (interval·s)	n	%
No procedeix	51	57,4
Fins a 7 mesos	7	7,9
De 8 a 11 mesos	14	15,7
De 12 a 24 mesos	15	16,8
Més de 24 mesos	2	2,2
Total	89	100,0

5.3.5. Tancament procés i resolucions judicials

La taula que segueix mostra els resultats seguint un ordre decreixent en percentatges d'acord a les resolucions que van emetre els diferents jutjats de menors de Barcelona.

En el procediment de justícia restaurativa, que preveu l'art. 19 de la LORPM, el percentatge en el cas d'un resultat positiu que finalitza amb un sobreseïment per reparació, s'agrupa en el percentatge del 16,6%.

Les dades es presenten en la taula següent, acords judicials.

Taula 33. Acords judicials

Acords judicials	n	%
Arxiu/Sobreseïment per MRM	25	16,6
Arxiu/Sobreseïment (altres)	23	15,2
Llibertat vigilada	12	7,9
Prestacions en Benefici de la Comunitat	10	6,6
Internament	3	2,0
Absolució	3	2,0
Amonestació	5	3,3
Pendent	70	46,4
Total	151	100,0

Pel que fa a la categoria d'arxiu/sobreseïment "altres" s'inclouen els casos que han prescrit o que el jutjat ha resolt un sobreseïment i/o arxiu d'acords als supòsits que preveu la llei. En un sol cas l'equip tècnic va proposar en el seu informe tècnic d'assessorament el tancament de les actuacions, d'acord a les possibilitats que dona el marc legal i, finalment, així es va resoldre, en interès del menor, el tancament amb resolució judicial. En aquest apartat s'inclou també un cas en que la mateixa Fiscalia demana el tancament de l'expedient

perquè la víctima manifesta que no vol seguir endavant amb la denúncia que va presentar en el seu dia.

En la categoria pendent s'inclouen els 70 casos que estant pendents d'una resolució judicial, podent-se ja haver realitzat una atenció en un programa de MRM o un ATM. La majoria dels expedients es situen en aquesta categoria pendent on resten a l'espera d'un auto judicial, en total 46,4%. Estan també ubicats els casos que s'ha fet una intervenció des d'un dels programes de MRM, ATM, ATMC cautelar o bé també estan a l'espera d'un primer contacte a l'equip tècnic per entrevista. També en aquesta categoria estan els casos pendents del recurs d'apel·lació presentat a la sala 3era de l'Audiència Provincial de Barcelona.

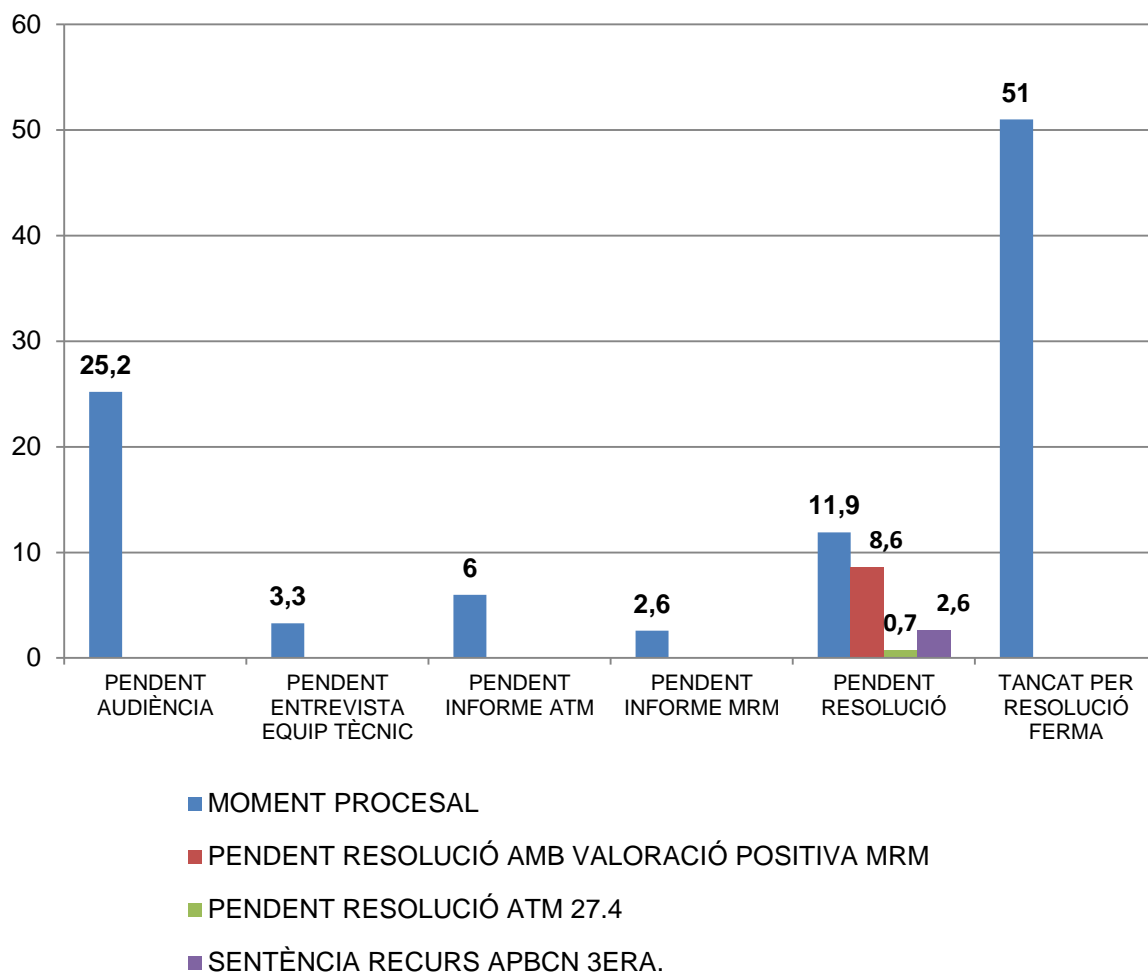
Fer esment, especialment pel seu interès, a una de les mesures de llibertat vigilada resoltes on en sentència judicial es recollia com a regla de conducta pel jove la participació en un programa formatiu relatiu a la lluita contra la discriminació.

Pel que fa a la responsabilitat civil resolta ja amb sentència, fer esment a que en 24 expedients (15,9%) s'ha determinat una responsabilitat civil amb una quantia dins un ventall dels 10.537 euros a un de 318 euros mínim. Fer referència a que en un dels expedients que s'està a l'espera de sentència hi ha una demanda de responsabilitat civil de la Fiscalia de 18.000 euros. D'aquestes quanties s'han de fer responsables els progenitors o representant legals dels adolescents infractors.

Aquesta reparació econòmica és una part important del procés per atendre una part dels danys soferts a la víctima, entre ells destaquem els danys morals que tenen un pes important en aquest tipus de comportament, com hem vist.

El gràfic 11 ens presenta, de manera molt visual amb aquesta gràfica, una distribució de percentatges del moment processal en el que es troba l'expedient.

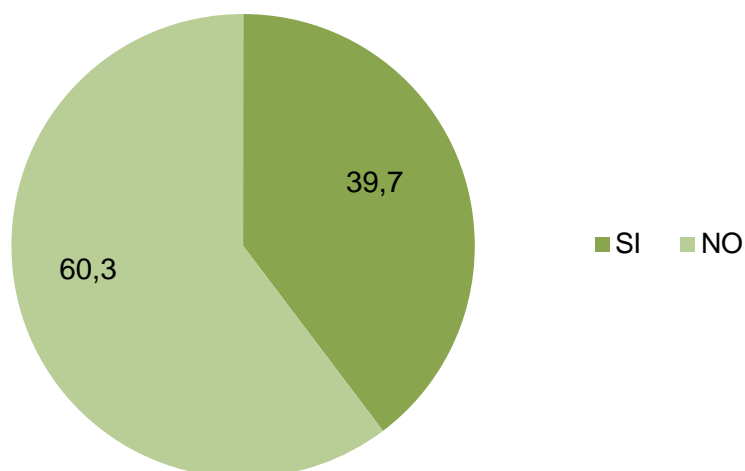
Gràfic 11. Moment processal en que es troba l'expedient

Un apartat d'interès a ressenyar és el que fa referència als processos de justícia reparadora o restaurativa que s'han dut a terme.

La relació de gràfics 12, 13 i 14 que segueixen ens ho representen.

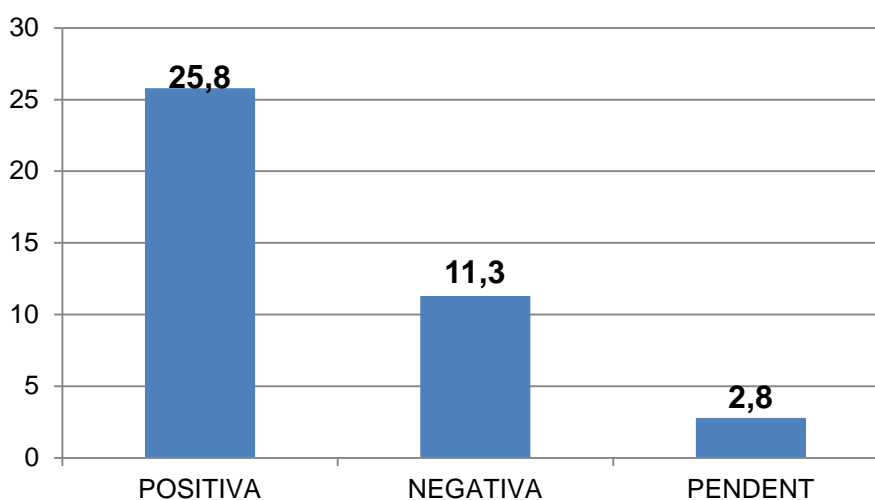
Gràfic 12. Justícia restaurativa

Fer esment que en un 96,7% dels casos la Fiscalia permet la resolució del conflicte mitjançant un procés restauratiu. Només ho limita en 5 casos, un 3,3%.

A partir del 39,7% dels casos, un total de 60, que s'ha iniciat un procés de justícia restaurativa –front al 60,3%– en que no ha estat possible presentem en el gràfic següent com es distribueixen els resultats d'aquesta valoració de la intervenció i resolució d'aquest conflicte penal.

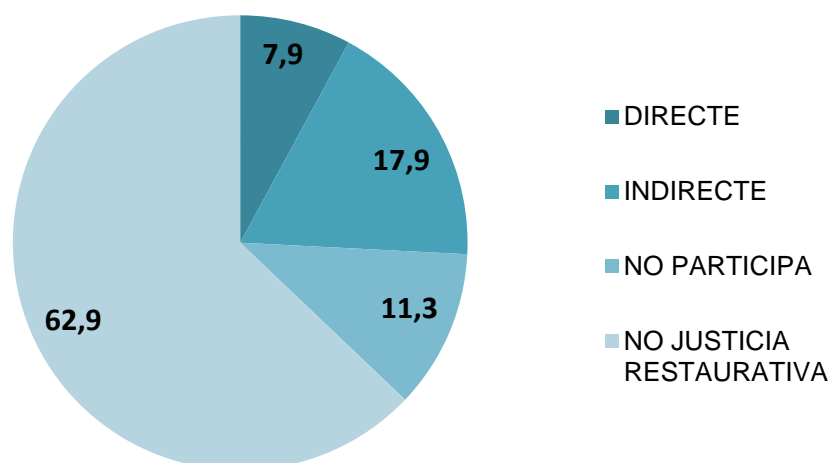
Gràfic 13. Valoració procés justícia restaurativa

Les finalitzacions negatives en aquests processos, valorades així pel professional donat que no arriben als propòsits inicials que persegueix el procés responen a vegades a desacords en la quantia econòmica que reclama la víctima pels danys soferts, d'altres per la impossibilitat de localitzar a la víctima i d'altres perquè aquesta es nega a participar activament en el procés i no delega en el professional la seva representació. En alguna ocasió ha estat el propi adolescent que ha decidit fer-se enrere i optar per la via judicial per a la resolució del procés penal obert.

El gràfic número 14 ens presenta per percentatges la participació que ha tingut la víctima en el procés, de manera directa el 7,9% i indirecta el 17,9%.

Gràfic 14. Tipus de participació de la víctima en el procés

Per destacar com a bona pràctica, presentar la resolució d'un cas d'aporofòbia amb una trobada restaurativa programada entre víctima i infractor amb una víctima substituïda –amb una condició i perfil similar- i un responsable d'una entitat sense sostre complementada amb una activitat educativa del jove infractor en un menjador social.

Fer esment també, com una bona pràctica, al procés restauratiu portat a terme en un cas d'assetjament escolar -amb una participació directe de la víctima i amb trobada amb el seu infractor- on hi participen dues tècniques de l'ajuntament del municipi que havien treballat conjuntament amb l'escola un taller de prevenció i formació sobre aquests tipus de comportament.

El tipus de fets i problemàtica ens fan pensar en la necessitat d'ajustar les intervencions des d'aquest programa i donar intensitat i participació a la comunitat per tal que esdevingui una experiència reparadora per la víctima, amb l'acompanyament necessari i alhora responsabilitzador i educativa per l'infractor.

Les activitats reparatòries i educatives s'han donat en 4 casos, amb un percentatge d'un 2,6 %, en 1 cas el professional ha optat pel rescat de l'interès reparatori. Com hem vist en el gràfic, les trobades entre víctima i infractor estan representades en el 7,9% del gràfic anterior.

5.3.6. La intervenció a la guàrdia de Fiscalia, l'ATMC

La intervenció en la guàrdia de fiscalia amb la detenció de l'adolescent, per si s'escau l'adopció d'una mesura cautelar, es porta a terme en 15 infractors. Aquest percentatge equival a un 9,9% del casos identificats amb una conducta objectius d'anàlisi en aquest estudi.

D'aquests 15 casos que han estat atesos en la guàrdia de Fiscalia amb la intervenció de l'equip tècnic per informe, les resolucions han estat: 2 Internaments en centres educatius (1,3%), 8 mesures de llibertat vigilada (5,3%) front als 5 casos en que no s'adopta cap mesura (3,3%).

5.3.7. La intervenció de l'equip tècnic

La intervenció des del programa d'ATM s'ha realitzat amb un 62,9% (95 casos) només en una sola ocasió s'ha orientat des de l'equip tècnic cap a l'aplicació de l'art.27.4, la no continuïtat de les actuacions. En algun dels casos el menor d'edat ha comparegut conduït pels cossos de seguretat per a poder elaborar-se l'informe tècnic preceptiu pel tràmit de l'expedient.

El percentatge de casos analitzats en els que s'ha intentat la solució del cas per la via extrajudicial ha estat d'un 39,7% com s'ha apuntat anteriorment.

Les intervencions de l'equip tècnic han anat encaminades a la conciliació-reparació i un altre gran grup en donar compliment a la demanda d'informe valorant les circumstàncies personals, educatives i familiars del cas.

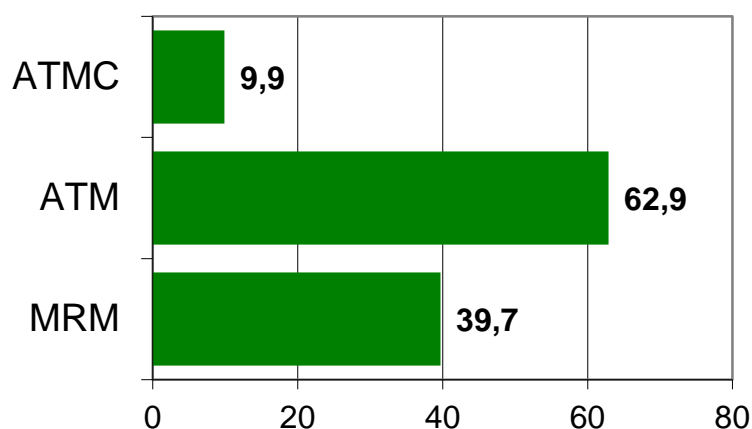
La taula 34 ens mostra la distribució de la totalitat de les víctimes en relació al tipus de programa i les formes en que s'ha tancat el procés de conciliació-reparació que s'ha seguit camí al tancament del procés judicial iniciat en el seu dia.

Taula 34. Víctimes i procés judicial

Procés	n	%
Mediació directa	4	4,5
Mediació indirecta	9	10,1
Activitat educativa	3	3,4
Art.27.4	1	1,1
Via judicial	65	73,0
Altres (pendent, execució)	7	7,9
Total	89	100

Resumint, la intervenció de l'equip tècnic en aquest àmbit presentencial es mostra en el gràfic 15 que ens presenta la distribució en percentatges dels tres programes: ATMC, ATM i MRM d'acord al tipus d'informes tècnics elaborats o pendents d'elaborar en el moment de tancat les dades per la seva explotació estadística.

Gràfic 15. Tipus d'informe tècnic per programes

5.3.8. La victimització

S'inicia aquest apartat fent referència a la victimització prèvia al fet que és objecte d'estudi i anàlisi. Aquestes circumstàncies les víctimes, bé la relaten haver experimentat en la denúncia o bé als professionals en el decurs de les seves intervencions, d'aquests dos llocs s'han estret les dades que exposem.

La informació que un 14,5% de les víctimes, un total de 13, han experimentat una victimització prèvia a la denúncia del fets que ens ocupa front al 85,4% dels que no fan esment a aquesta circumstància.

D'entre aquestes victimitzacions prèvies, fer referència al patiment d'assetjament escolar o conegut també com a *bullying*, també d'assetjament electrònic mitjançant algunes plataformes o xarxes socials, que no s'havia denunciat prèviament, i d'altres com l'abús sexual d'un adult, per citar-ne algun exemple d'entre les víctimes que s'han estudiat. El nombre d'aquestes victimitzacions és d'entre 2 ocasions en 11 casos fins a 3 i 4 victimitzacions en un cas. Un parell de víctimes de la nostra mostra ja havien estat ateses prèviament per una oficina d'atenció a la víctima del delictes (OAVD), una a Girona i una altra a Barcelona.

Com hem exposat en el capítol 2 del marc teòric d'aquest informe, el concepte de victimització el situem fent referència al número de fets denunciats per persones en les que manifesten ser víctimes o perjudicats per alguna infracció penal. Ho diferenciem del concepte de víctima, atès que aquest es refereix a persones individuals.

En una denúncia es poden donar diferents fets conjuntament, inclús es dona que poden existir diferents víctimes o perjudicats, sent així les victimitzacions el terme que reuneix els diferents fets que afecten a una determinada víctima.

La taula 35 es descriu el número de fets denunciats per la víctima per aproximar-nos a la dimensió d'aquesta victimització. La distribució per la classificació que es presenta de delictes lleus, menys greus i greus es basa en funció del delictes principal i de les denúncies que fan les 89 víctimes que hem

estudiat. Hem omès els tipus de delicte lleu si s'ha donat acompanyat com a delicte greu o menys greu.

Com es recull en la taula següent, el major volum de casos es situa en la victimització per un fet, amb un 51,7%, seguida de prop per un 43,8% per 2 fets. El percentatge de casos del delicte menys greu supera en diferència a la resta amb un 96,0%.

Taula 35. Victimització per tipus i número de fets

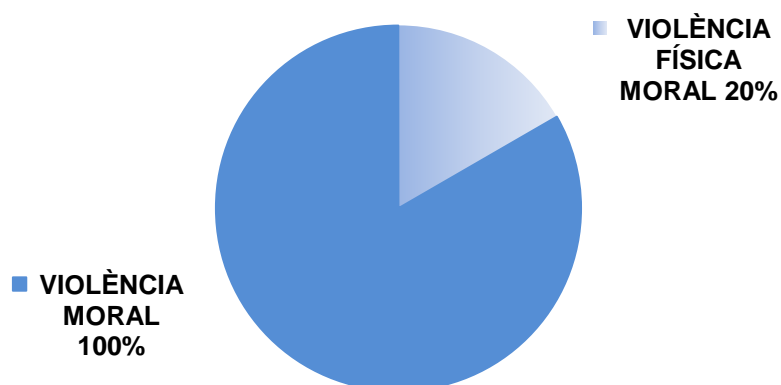
Variable	Categoria	n	% (vàlid)
Nombre de fets	1 fet	46	51,7
	2 fets	39	43,8
	3 fets	2	2,2
	4 ó més fets	2	2,2
Tipus de fet	Delicte lleu	2	1,3
	Delicte menys greu	145	96,0
	Delicte greu	4	2,6

La literatura apunta a l'extrema afectació i dany que pateixen aquestes víctimes, com s'apuntava en el capítol 2 d'aquest informe. Així, es veia interessant la relació d'aquest dany moral amb l'ús de la violència física en els casos estudiats.

En l'acte violent que ha exercit l'infractor vers la víctima s'ha donat, atès l'objecte de l'agressió amb una conducta motivada d'odi i discriminació, una violència moral en tots ells. Sobre aquesta violència moral, el gràfic número 16 ens presenta la relació i el percentatge d'aquells casos en que s'ha donat també una agressió física del infractor, un 20%.

Així, es considera d'interès que la intervenció educativa que se'n desprengui d'aquests comportaments en el futur ha d'apuntar a ajustar i tenir present aquestes circumstàncies.

Gràfic 16. Relació violència moral i física

5.3.9. Tipus de comissió

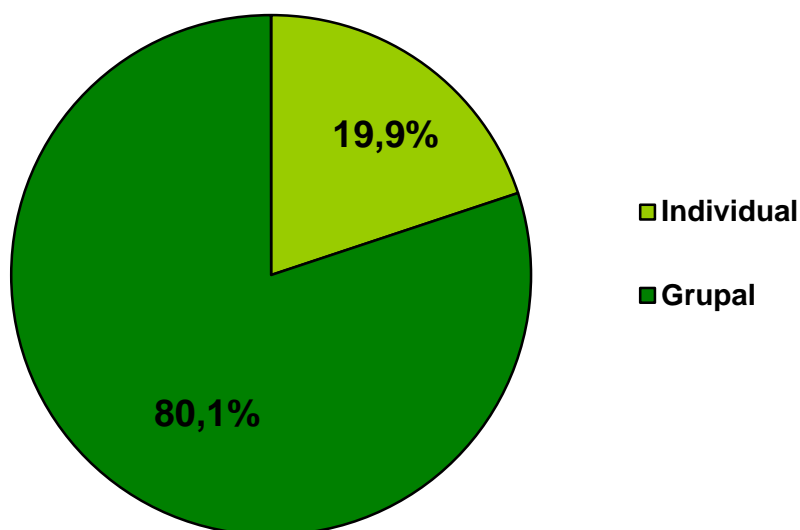
Els menors investigats solen cometre el fet delictiu majoritàriament en grup. Els integrants d'aquests grups estan compostos per a menors de 14 anys, els anomenats inimputables, i en d'altres amb persones que tenen ja assolida la seva majoria d'edat com hem vist per dades en apartats anteriors.

Un factor que la literatura apunta que també pot incidir en el grau d'afectació de la víctima és el número de persones que componen el grup que li produeixen l'agressió i les ofenses que ha patit.

La composició d'aquests grups és amb menors inimputables, menors de 14 anys en el moment dels fets, amb un total de 18 que es corresponen en 9 denúncies. Pel que fa als majors d'edat penal el total es situa amb 32 persones que es distribueixen en 11 denúncies. Aquestes dades ja han estat presentades quan hem definit els perfils d'aquests infractors. Majoritàriament el grup que representa l'autoria del fet està integrat per persones que es situen en una franja d'edat similar, grup d'iguals.

El nombre absolut d'expedients d'infractors entre 14 i 18 anys que actuen de manera individual és de 30 amb el 19,9 % representat en el gràfic següent que representa per percentatges el tipus de comissió. En la taula que segueix al gràfic 17 es visualitza i descriu la composició d'aquests grups.

Gràfic 17. Tipus de comissió de fet

Els infractors que actuen en solitari representen la minoria, un total de 30 (19,9%). Els percentatges més alts on es situen els denunciats que actuen en grups els trobem en 2, 3, 4 i fins a 5 integrants, majoritàriament com es pot veure en la taula següent.

Tot seguit presentem la distribució dels menors infractors denunciats en la distribució del número de persones que han estat denunciades per fet.

Taula 36. Número de denunciats per fet

Número persones	n	%
1 persona	30	19,9
2 persones	27	17,9
3 persones	18	11,9
4 persones	15	9,9
5 persones	22	14,6
6 persones	6	4,0
7 persones	8	5,3
8 persones	14	9,3
10 persones	10	6,6
14 persones	1	0,7
Total	151	100,0

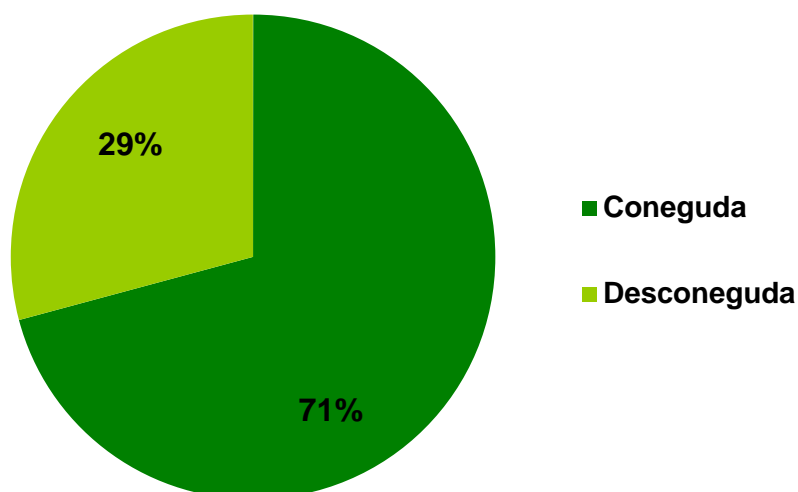
En les actuacions en grup que es mencionen destaquem amb una freqüència d'un cas un grup de 14 persones que actuen contra una única víctima, havent-hi únicament un menor d'edat- que respon a un tipus de grup organitzat. Es

tracta d'un component d'ideologia mitjançant la qual es produeix aquesta agressió a la víctima.

5.3.10. Tipus de relació i lloc on es produeix la conducta

La víctima, majoritàriament, representada amb un 71% dels casos és una persona propera de l'entorn del seu agressor com es representa en aquest gràfic 18. Un 29,2% de les 89 víctimes no tenien cap tipus de relació amb els seus ofensors.

Gràfic 18. Relació infractor amb víctima

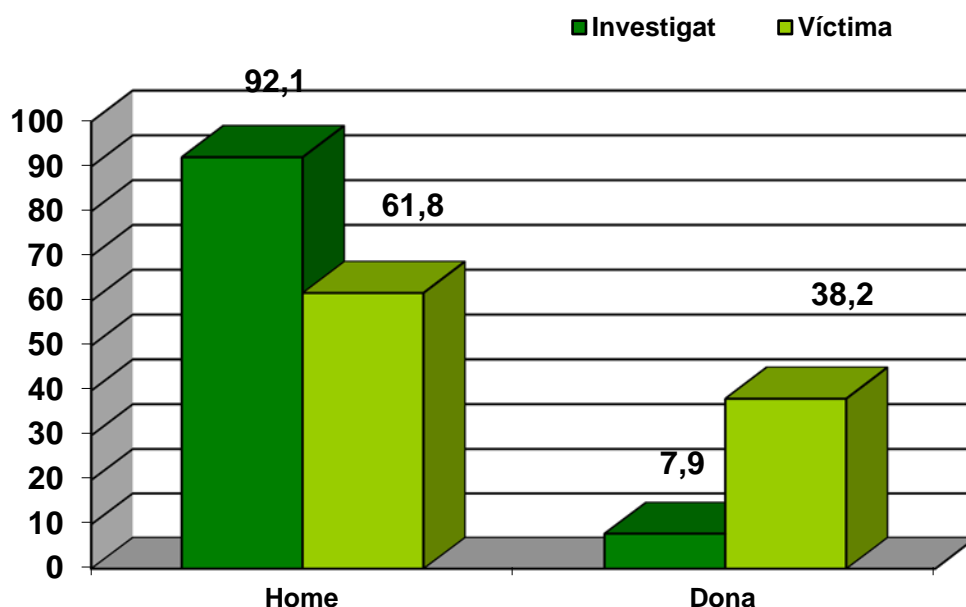
La taula número 37 que segueix permet veure com es distribueix i es caracteritza aquesta relació entre víctima i agressor. La major representativitat la té l'escola en la relació infractor i víctima, amb un 39,3%. En l'entorn proper també es situa l'escenari d'una relació de veïnatge amb un 24,8%.

Taula 37. Tipus de relació que la víctima manté amb l'infractor

Tipus de relació	n	%
Amistat	1	1,1
Company centre escolar	35	39,3
Veïnatge	22	24,8
Altres	5	5,6
Cap relació	26	29,2
Total	89	100,0

Tot seguit es presenta el gràfic 19 on es mostra l'encreuament de la variable sexe en els dos col·lectius, els 151 infractors d'entre 14 i 17 anys i les víctimes d'aquests expedients.

Gràfic 19. El sexe segons investigats i víctimes

L'escola té un protagonisme inqüestionable amb un 27,0%, hem vist la representativitat que tenen els casos d'assetjament escolar quan hem parlat del tipus de conductes. Cal apuntar una mirada atès que l'escola ha de garantir la protecció i seguretat del seu alumnat.

En els casos de l'assetjament electrònic que hem identificat amb motivació d'odi i discriminació, l'agressió s'incrementa en un segon lloc que és la vivenda un 9,0% (8 casos) i amb un 4,5% (4 casos) en la via pública com a segon lloc on es produeix la conducta.

La literatura sobre aquesta temàtica apunta també d'interès el lloc principal on es produeix l'agressió i la conducta que es denuncia. Ens ho presenta la taula número 38 on es recullen les dades pel que fa a víctimes en les dues primeres columnes i a infractors en la resta.

Els espais oberts, on hi hem situat els transports públics urbans són llocs propicis per aquests tipus de conductes on es tria a la víctima que serà objecte d'aquestes conductes.

El lloc on es produeix el fet és un dels indicadors o factors que enumera l'OSCE-ODIHR com s'ha apuntat en el apartat 2.4.3. d'aquest informe quan s'exposaven els indicadors per l'anàlisi dels casos.

Taula 38. Lloc principal de l'agressió a la víctima per infractors

Lloc principal	n	%	n	%
Centre de menors	3	3,4	8	5,3
Equipament esportiu	2	2,2	2	1,4
Escola-centre formatiu	24	27,0	63	41,7
Establiment d'oci	5	5,6	1	0,7
Via pública*	47	52,8	69	45,6
Vivenda	8	9,0	8	5,3
Total	89	100,0	151	100,0

* En la via pública s'inclou la conducta que es produeix en espais urbans i en transports públics.

5.3.11. Àrea geogràfica on s'han produït els fets

La majoria dels fets que hem estudiat es produeixen a la ciutat de Barcelona amb un 37,1% dels casos (un total de 58 expedients), li segueixen el municipi d'Igualada, comarca de l'Anoia, amb un 6,0% (un total de 9 expedients) i un altre municipi del Vallès Occidental, la ciutat de Terrassa, amb un 5,3% (un total de 8 expedients). La taula 39 ens presenta la distribució per comarques.

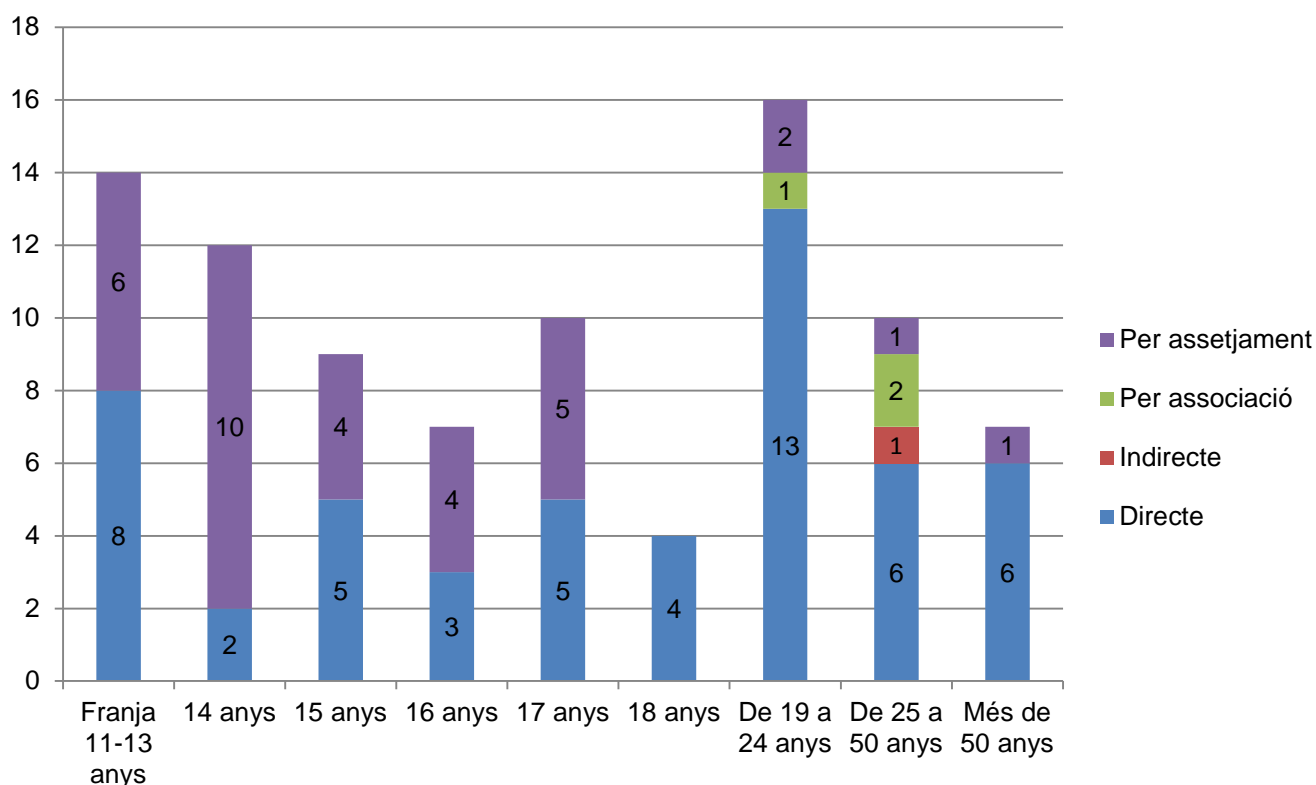
Taula 39. Distribució per comarques del lloc on s'han produït els fets

Comarques comissió fets	n	%
Alt Penedès	7	4,6
Anoia	13	8,6
Bages	2	1,3
Baix Llobregat	7	4,6
Barcelonès	70	46,4
Garraf	3	2,0
Maresme	7	4,6
Osona	1	0,7
Vallès Occidental	25	16,6
Vallès Oriental	16	10,6
Total	151	100,0

5.3.12. Tipus de discriminació en la víctima

Com s'ha plantejat en el marc teòric d'aquest estudi, una variable interessant per analitzar era el tipus de discriminació que es donava en les víctimes que hem estudiat. Per franges d'edat se'ns presenta la tipologia que recull el gràfic 20. Les dades responen a números absoluts distribuïts per franges d'edat.

Gràfic 20. Tipus de discriminació per franges d'edat

D'entre les formes de victimització, la més representada en el gràfic és la directe en les diverses franges d'edats, especialment rellevant en la franja dels 19 al 24 anys en detriment de l'assetjament que sí és força representat en les víctimes menors que hem estudiat, d'entre 12 i 14 anys.

Hem identificat, com resta representat, un únic cas de discriminació indirecte que es tracta d'una dona. La discriminació per associació està representada únicament en les franges de víctimes majors d'edat, el doble en la categoria de 25 a 50 anys que en la de 19 restant els dos sexes representats en aquesta categoria.

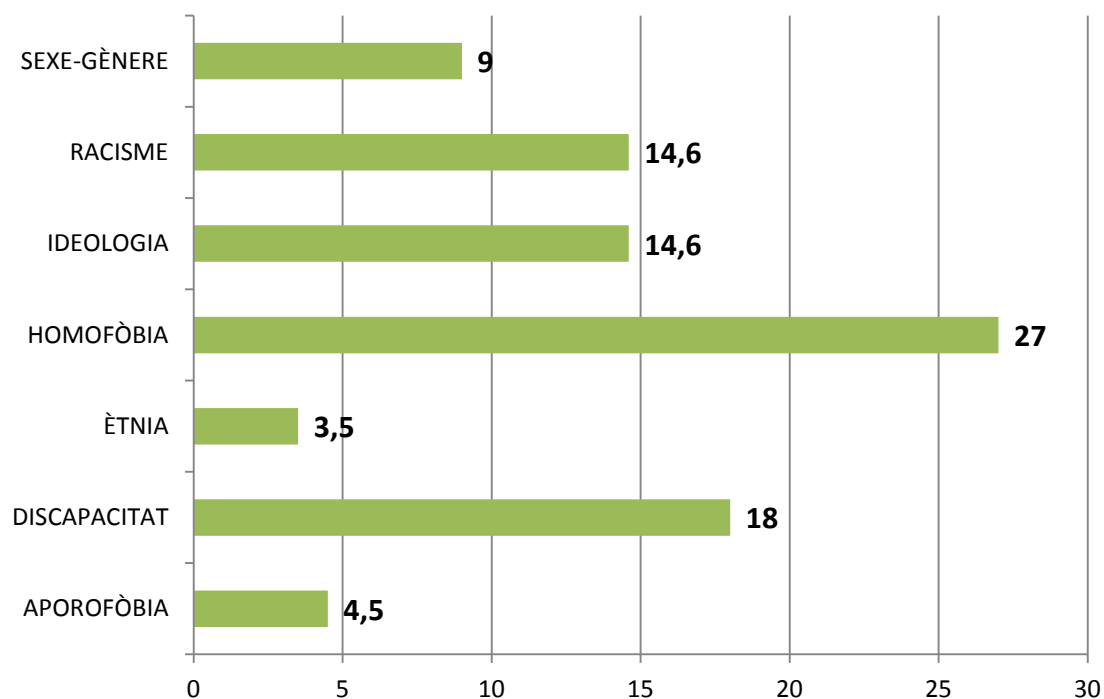
5.3.13. Tipus de conducta motivada soferta per la víctima

En el gràfic que segueix número 21 presentem la distribució per percentatges de la relació del tipus de conducta motivada per odi i discriminació que han patit les 89 víctimes que hem estudiat.

Totes aquestes conductes representen aparentment actes de violència gratuïta i en 7 casos (un 7,9%) l'agressió que pateix la víctima ha estat protagonitzada per un grup organitzat o un grup de persones pertanyent a una entitat, com és el cas, per citar un exemple, pertànyer a una associació radical d'un club esportiu.

No hem identificat cap víctima que en els fets denunciats estigui la motivació d'un comportament per antisemitisme, per islamofòbia –encara sí que hem inclòs en la categoria ètnia conductes motivades on la víctima és una persona d'ètnia magrebina-, per malaltia, per religió o creences, per romanofòbia o antigitanisme. Així no els hem referenciat en el gràfic següent que representa la distribució per percentatges d'aquests comportaments on destaca l'homofòbia amb un 27%.

Gràfic 21. Tipus de comportament d'odi sofert per la víctima

5.3.14. Conducta motivada per discapacitat

En el primer apartat d'aquest capítol de presentació de resultats hem fet esment a la condició de discapacitat d'algunes víctimes que hem estudiat. Apuntar que es tracta de 16 víctimes que representen un percentatge del 18%.

D'aquestes víctimes, en un nombre de 14 tenen una discapacitat psíquica, la majoria amb un 15,7%. Pel que fa a la discapacitat física la presenten dues víctimes. El grau avaluat de discapacitat d'aquestes persones –la majoria menors d'edat- es situa entre el 33% i el 89%.

Ens trobem front a una doble condició de vulnerabilitat, la majoria són menors d'edat i presenten aquesta condició de discapacitat.

5.3.15. Victimització per assetjament

Una de les fites d'aquest estudi era identificar els casos i obtenir informació de les situacions d'assetjament que es produïen per les conductes que protagonitzava l'infractor envers la víctima. Presentem els resultats des de la perspectiva de les víctimes estudiades.

En els expedients que hem estudiat pren protagonisme i en destaca l'experiència d'assetjament que descriu la víctima en aquests tipus de conductes. Més de la meitat de les víctimes, 51 d'un total de 89, manifesten haver rebut una situació d'assetjament per part del seu agressor, el percentatge equivalent és el d'un 57,3%. Per contra, no es relata per la víctima una experiència assetjadora de l'agressió soferta en un 42,7%, el que equival a un nombre de 38 víctimes.

D'aquestes 51 víctimes que han sofert una experiència d'assetjament, un nombre de 41 (equivalent a un 46,1%) –la majoria-, al ser menors d'edat i haver rebut aquest assetjament per part del seu grups d'iguals les situem com a víctimes de “bullying”.

Una de les característiques d'aquest “bullying” o assetjament entre iguals és la intencionalitat de l'acció repetida en el temps agreujant les conseqüències i el grau de victimització del menor assetjat. Descriure aquestes característiques era el propòsit de la recollida d'informació respecte aquesta variable assetjament.

Hem dit que el nombre de casos de víctimes de “bullying” que hem detectat és de 41, que representa el 80,4% respecte als casos de víctimes que han sofert una experiència d’assetjament, recordem que hem identificat un nombre de 51.

En l’anàlisi de les variables edats i d’aquests 41 casos de “bullying” ens trobem que la major representativitat està en les franges inferiors d’edat, menors d’entre 11 i 13 anys i de 14 anys, amb un nombre de 16 l’equivalent a un 39,02%. D’aquestes 16 víctimes tenim per sexe un repartiment equitatiu entre nois i noies, un total de 8. Aquest resultat està relacionat amb la recerca empírica que s’ha fet sobre la temàtica que apunta que les situacions d’assetjament entre iguals es ve donant amb més força en franges d’edat que es situen en el primer cicle de l’etapa de secundària.

Un aspecte important que se’ns presenta alhora d’analitzar aquestes conductes d’assetjament és el temps de durada de l’agressió descrit per la víctima en la denúncia en intervals de temps. L’hem analitzat i la taula 40 permet visualitzar-ho.

Ha resultat difícil, però, arribar al propòsit que era identificar un grup de víctimes moderades i un grup víctimes severes, a partir del nombre d’agressions produïdes en les franges de temps.

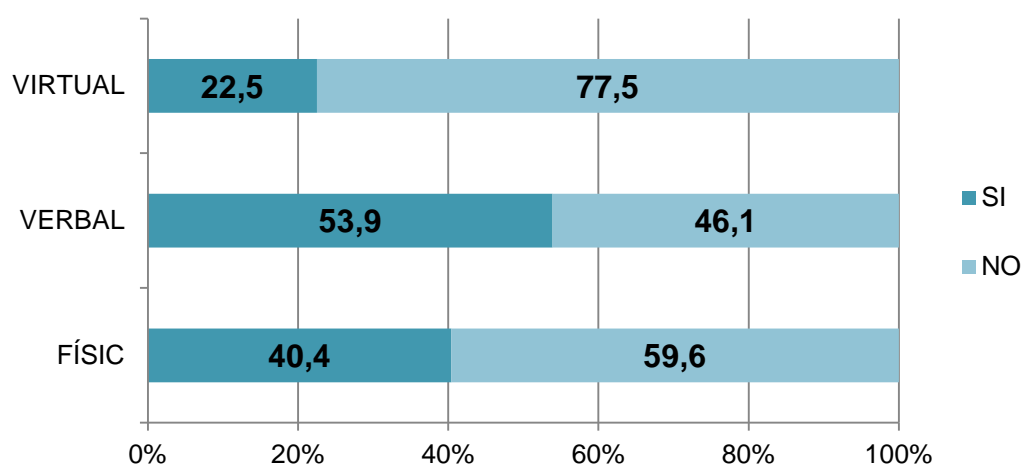
Taula 40. Temps de victimització (intervals)

Durada percebuda	n	%
Inferior a 30 dies	12	13,5
1-3 mesos	8	9,0
3-6 mesos	7	7,9
6-12 mesos	9	10,1
Més de 12 mesos	15	16,9
No assetjament	38	42,6
Total	89	100,0

Resultava interessant també diferenciar l'exercici d'aquesta violència en la conducta del agressor vers la víctima en les formes física, verbal o virtual.

El gràfic 22 representa aquesta diferenciació per categories i amb percentatges en positiu i en negatiu que ens permetrà identificar el tipus de situació d'assetjament que ha sofert la víctima. S'identifica amb un 22,5% el percentatge de víctimes que manifesten haver experimentat una situació d'assetjament a través d'Internet i l'ús d'elles noves tecnologies.

Gràfic 22. Tipus d'assetjament en la víctima

En aquest apartat on estem descrivint la conducta d'assetjament també se'ns mereix fer menció a la presència d'Internet i/o xarxes socials.

Hem identificat 24 víctimes (un 27,0%) del total de 89, que han patit un tipus d'agressió mitjançant Internet mitjançant alguna xarxa social. La distribució segueix aquest ordre: Facebook i YouTube -en 6 casos cadascun d'ells respectivament i amb un 6,7%-, WhatsApp en 4 amb un 4,5% i, per últim 2 víctimes en Instagram amb un 2,2%. Són 6 les restants víctimes que manifesten haver experimentat una agressió d'odi i/o discriminació mitjançant més d'una d'aquestes xarxes socials, un 6,7%.

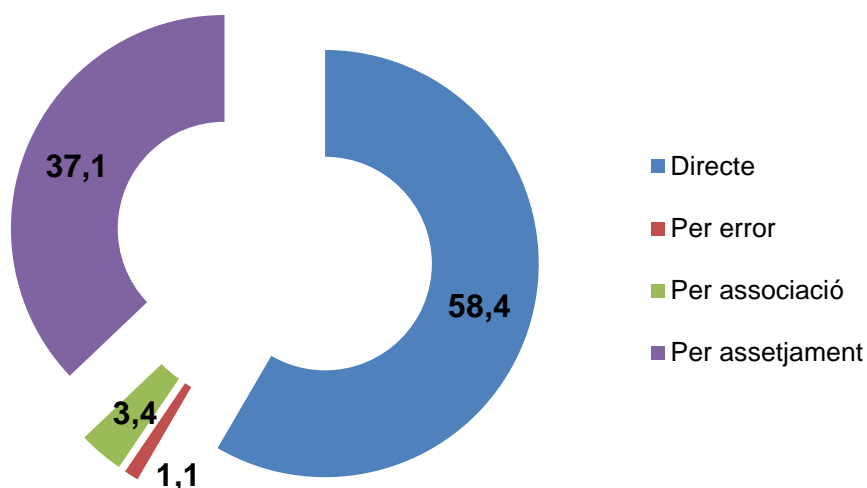
Pel que fa al tipus de contingut, el reportatge fotogràfic i el videogràfic íntim es situa amb un 10,1%, en 9 casos cadascun d'ells, passant per davant de l'ús simultani d'ambdós continguts amb 5 casos que representa un 5,6% i de

l'enviament d'un àudio ofensiu amb 1 sol cas. En tots ells la finalitat d'aquest ús era aconseguir la humiliació i la denigració de la víctima amb aquesta publicitat.

5.3.16. Tipologia de víctimes

Un aspecte interessant a representar és també el tipus de comportament de discriminació que ha sofert la víctima. Ens ho representa el gràfic que segueix. El percentatge més representat és la conducta ofensiva directa amb 52 casos seguida de la conducta d'assetjament amb un nombre de 33 casos. La resta amb 3 i 1 cas ens parla de la discriminació per associació i per error o indirecta. El gràfic 23 ens presenta aquesta distribució.

Gràfic 23. Tipus de comportament de discriminació a la víctima

5.3.17. Relació de comportaments en infractors i víctimes

En el total dels 89 casos de víctimes analitzats el comportament violent s'ha donat d'una forma gratuïta, no desprenent-se l'existència d'una acció de provocació o acte violent previ protagonitzat per la víctima.

La relació i definició de cadascun d'aquests comportaments s'ha presentat en el capítol 2 d'aquest informe i on també s'ha fet referència a estudis empírics recents per mesurar l'abast i impacte que tenen en l'actualitat en el nostre entorn més proper.

La taula 41 ens presenta la distribució de les víctimes en les diverses categories. Hem de precisar que la diferenciació entre el racisme i l'ètnia que ha establert aquesta autora en el registre de les variables respon a 11 casos per ètnia i 13 de racisme, un total de 26,9%. Les categories més representades són la víctima que ha estat objecte d'una conducta motivada per odi/discriminació que correspon a les categories d'ètnia/racisme i homofòbia amb el mateix percentatge, seguida de la discapacitat i la ideologia. És en les categories d'homofòbia i aporofòbia on s'han situat els casos més greus per les ofenses i agressions físiques a la víctima i que han comportat la privació de llibertat dels autors de l'agressió.

Taula 41. Tipus de comportament d'odi i discriminació distribuïts per víctima

Tipus de comportament	n	%
Antisemitisme	-	-
Aporofòbia	4	4,5
Discapacitat	16	18,0
Ètnia/racisme	24	26,9
Homofòbia	24	26,9
Ideologia	13	14,6
Islamofòbia	-	-
Malaltia	-	-
Religió i creences	-	-
Romanofòbia/Antigitanisme	-	-
Sexe i gènere	8	9,0
Total	89	100,0

Pel que fa a les 24 víctimes d'homofòbia, hem de destacar els 4 casos de transfòbia. D'aquests fer menció al suïcidi d'unes de les víctimes, menor d'edat, que desencadena la denúncia dels progenitors de les agressions que havia patit el fill transsexual. Fer esment també a altre cas d'una víctima adulta, transsexual d'home a dona, que tenia havia estat víctima anteriorment i per la que es va adoptar una ordre de protecció per aquell altre procediment en tràmit

a la jurisdicció d'adults. Hi ha un únic cas de lesfòbia i la resta responen tots ells a conductes homòfobes pròpiament dites on les víctimes són nois i homes homosexuals.

Respecte a la distribució dels infractors, ens ho presenta la taula 42 amb les mateixes categories que recull la taula 41, l'anterior. Hem inclòs la totalitat de denunciats, on s'inclouen els 18 casos d'infractors menors de 14 anys en els que la Fiscalia no ha pogut incoar un expedient de reforma i els 32 casos de majors de 18 anys que ha estat la jurisdicció d'adults qui ha hagut d'intervenir. Aquests dos grups i els integrants de la franja 14 a 17 anys en el moment dels fets pels quals ha incoat un expedient la Fiscalia de Menors de Reforma, sumen una xifra que es correspon amb el 201 que es presenten en la taula número 42.

Taula 42. Tipus de comportament d'odi i discriminació distribuïts per infractor

Tipus de comportament	n	%
Antisemitisme	-	-
Aporofòbia	15	7,5
Discapacitat	37	18,4
Ètnia-racisme	46	22,9
Homofòbia	45	22,4
Ideologia	36	17,9
Islamofòbia	-	-
Malaltia	-	-
Religió-creences	-	-
Romanofòbia/Antigitanisme	-	-
Sexe/Gènere	22	10,9
Total	201	100,0

Destacar la participació de menors de 14 anys, inimputables, un total de 18 distribuïts en aquestes diferents categories de comportament. En primer lloc es troba la de sexe-gènere amb 6 casos (tots ells relacionats amb una situació de bullying), seguida de la categoria de discapacitat on es troben 5 menors, de

l'aporofòbia amb 4, racisme-ètnia amb 2 i, per últim, la ideologia amb un cas d'un menor de 14. En tots aquests casos des de la justícia juvenil no es pot intervenir i ha de ser l'administració, si s'escau, a demanda de la Fiscalia de Menors o bé el mateixos pares, mares o representants legals del noi o noia.

Per part dels 32 adults que hem identificat en aquestes denúncies estudiades, fer menció a una única denúncia on hi figuren 13 majors de 18 anys que estan en la categoria d'ideologia, a la que s'ha d'afegir la implicació de dos adults per una altra denúncia, un total així de 15. La resta de participació de majors de 18 anys es situa per ordre de més a menys en la categoria de discapacitat amb 7, homofòbia amb 4, seguida per acabar amb un nombre igual d'adults fins a completar els 32 les categories de racisme-ètnia i la de sexe-gènere cadascuna d'elles amb 3 subjectes.

5.3.18. L'ús del llenguatge en l'agressió a la víctima

El llenguatge ofensiu a la víctima està present i amb protagonisme en les denúncies que es tramiten en la recerca d'una solució al conflicte penal que se n'ha resultat.

Hem pogut extreure de les denúncies: declaracions, insults proferits a la xarxa o verbals acompanyats de gestos obscens que suposen un tracte manifestament vexatori per qualssevol persona. Aquestes paraules responen per raó del seu origen racial, ètnic, geogràfic o social, així com per les seves conviccions, la discapacitat, sexe i orientació sexual. Són conceptes que inciten a l'odi, a l'hostilitat, a la denigració entre persones i grups que, com hem vist, atempten greument contra els drets, llibertats i valors que promou la llei i normativa vigent. En les denúncies es detallen accions vexatòries i humiliants per la víctima amb danys al domicili, pintades al domicili o espais públics propers al domicili de la víctima, etc...

Les conductes motivades per l'odi i discriminació que hem analitzat fan referència a ofenses verbals que n'hem triat alguns exemples que presentem distribuïts per categories:

- a) Aporofobia. L'agressió a la víctima va acompanyada d'expressions com :
"todos los vagabundos del mundo tendrían que estar muertos".
- b) Orientació o identitat sexual. A banda de gestos i danys que han pogut ocasionar en la vivenda, hem referenciat algunes expressions com:
"lesbiana de mierda", "maricón de mierda", "homosexual de mierda", "los transexuales sois escoria de la sociedad, mataremos a toda tu familia y después a ti para que antes los veas morir", "nenaza", "transformer", "tu madre no te había de haber tenido, maricón", "...maricón, no entenc com et pot fer mal una cosa així, són bromes. Això no és una obra de teatre, tu no et suïcidaràs per això", "travieso, travesti, trastornado".
- c) Enia o raça. Agrupem conceptes referits al seu origen estranger, ètnia o raça: *"chinito de mierda", "negro de mierda", "huevo kínder", "negra de mierda", "esta chocolate sudaca, vete a tu país", "panchito de mierda", "cara grano", "paella", "indígena", "avecrem", "los negros huelen mal", "vete a tu país mora de mierda", "barrera a la selva", "huye a la selva", "aquí moros no entran", "como tu estas en España te crees que tienes derechos, ya verías si estuvieras en Marruecos lo que iba a hacer yo", "pakigallo", "coge la patera y vete a tu país", "asqueroso negro, hueles mal", "las tías gitanas estáis para limpiar y follar", "macaco", "racista"*.
- d) Discapacitat. Conceptes referits a aquesta condició com: *"ojos de lupa", "retrasada", "mongola de mierda", "aquí no queremos personas raras", "tonto mentalmente", "puta mongola", "no sabes hablar porque eres retrasada", "alelao", "bésame el pie, tonto subnormal", "no sabes ni hablar por tu subnormalidad", "travolo"*.
- e) Ideologia. A banda de gestos, simbologia hem estret algunes expressions com: *"catalán de mierda", "independentista", "debemos asegurar la existencia de nuestra raza", "tenemos que garantizar un futuro para nuestros niños blancos", "faja de mierda", "pertenecemos a un grupo nazi"*.
- f) Sexe o gènere. Agrupen insults adreçats per la seva condició de dona com: *"puta, guerra", "mira cómo va vestida, como puede llevar eso estando tan gorda", "puta mujer, das asco como todas", "solo sirven para follar y limpiar las mujeres", "gitana limpia eso, que para eso estáis las mujeres", "las tías gitanas estáis para limpiar y follar", "todas las mujeres tenéis el mismo"*

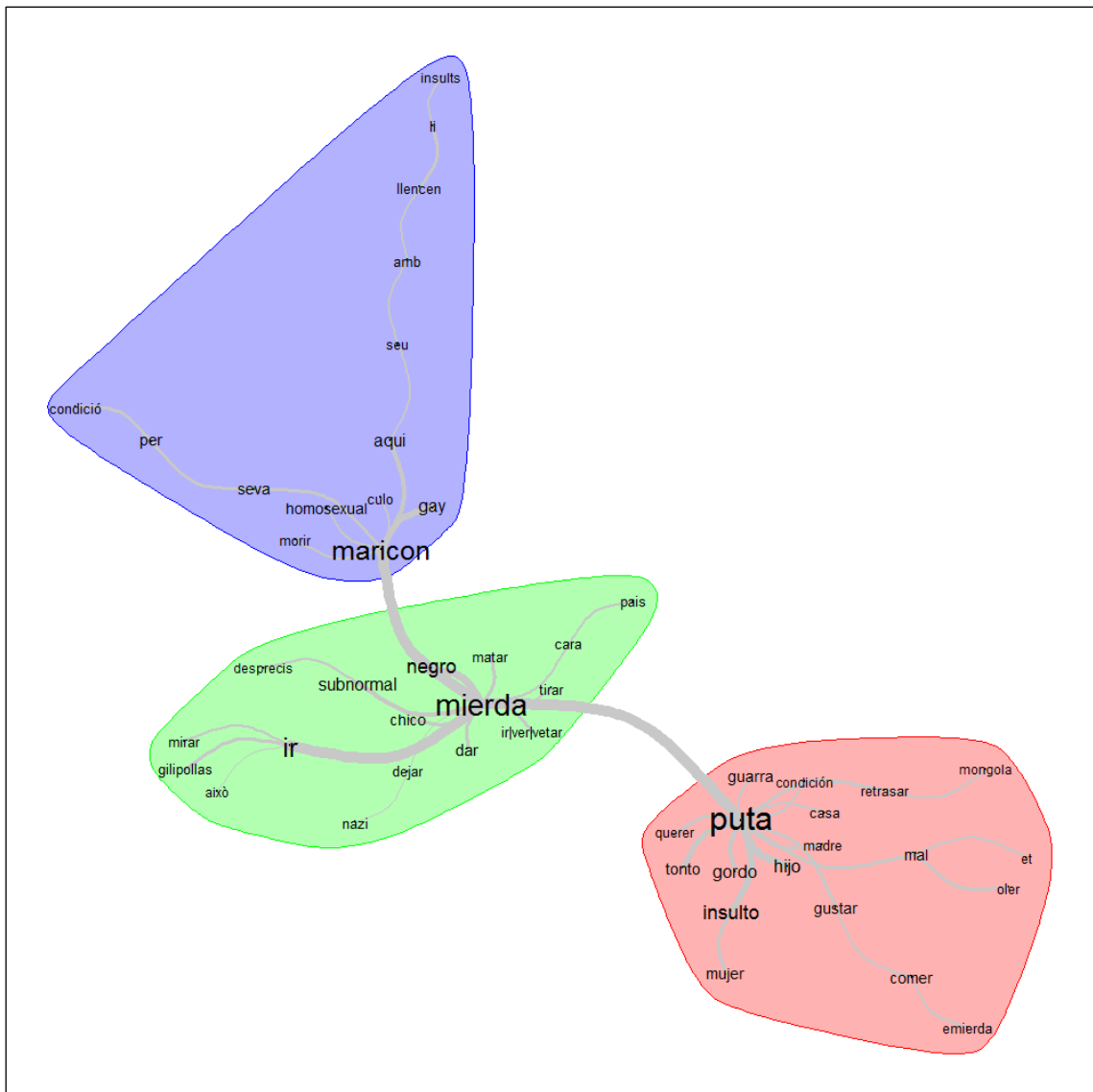
instinto”, “*las mujeres no valen para nada, solo para limpiar la casa*”, “*odio a las gordas*”.

Hem de fer esment que la majoria del que hem identificat en la categoria de sexe o gènere fan referència a la condició de dona.

El gràfic 24, que s’anomena l’anàlisi de similitud d’insults i ofenses a la víctima, ens proporciona les relaciones entre les diverses formes de un corpus¹¹. S’obté amb el programa IRAMUTEQ que s’ha esmentat en el capítol 4, metodologia.

Gràfic 24. Anàlisi de similitud d’insults i ofenses a la víctima

¹¹ El corpus és el conjunt de textos que s’han introduït en el programa, seguint una sèrie de criteris i amb una finalitat determinada.

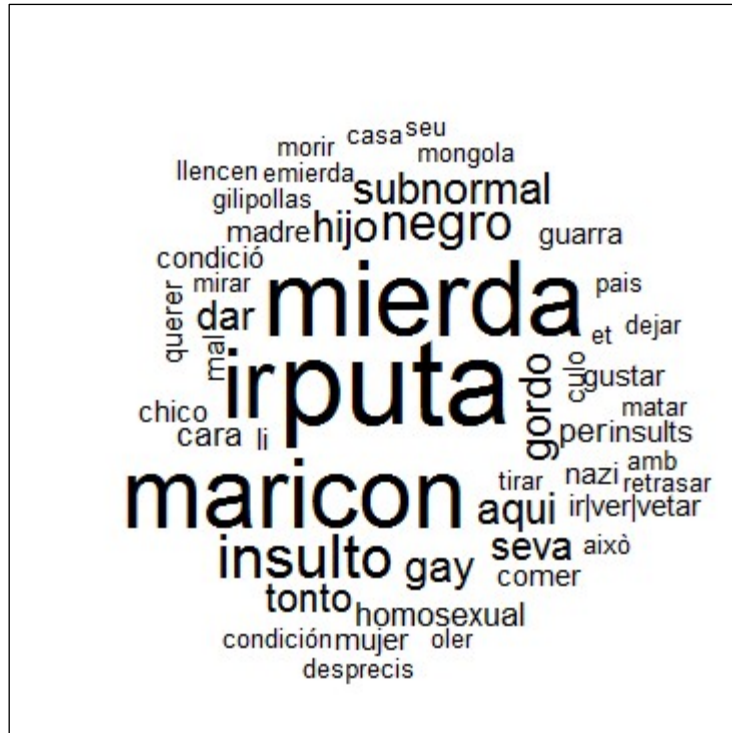

A la hora de la interpretació s'ha de considerar les formes que es troben en la gràfica i els enllaços representen la co-ocurrència entre ells. Quan hi ha major freqüència de paraules, major és la dimensió d'aquestes en el gràfic (com és el cas de “maricón”, “negro”, “mierda” i “puta”, per exemple). A major co-ocurrència entre paraules, més gruixut es representa l'enllaç entre elles (com és el cas d'aquestes quatre que s'han esmentat). Es tracta de donar compte de les relacions entre les formes a partir dels objectius que eren l'anàlisi del llenguatge ofensiu en aquest cas.

El gràfic 25 ens representa un núvol amb el lèxic que se'n resulta de la utilització també del programa *IRAMUTEQ* a partir del recull que hem fet de les

ofenses que la víctima relata haver sofert del infractor en el moment de la denuncia.

Gràfic 25. El núvol d'insults i ofenses a la víctima

Els conceptes més representats també presenten una major dimensió com es pot veure. Es tracta d'un tipus d'anàlisi més simple atès que únicament ens representa les paraules en funció de la freqüència en el corpus com ja s'ha apuntat.

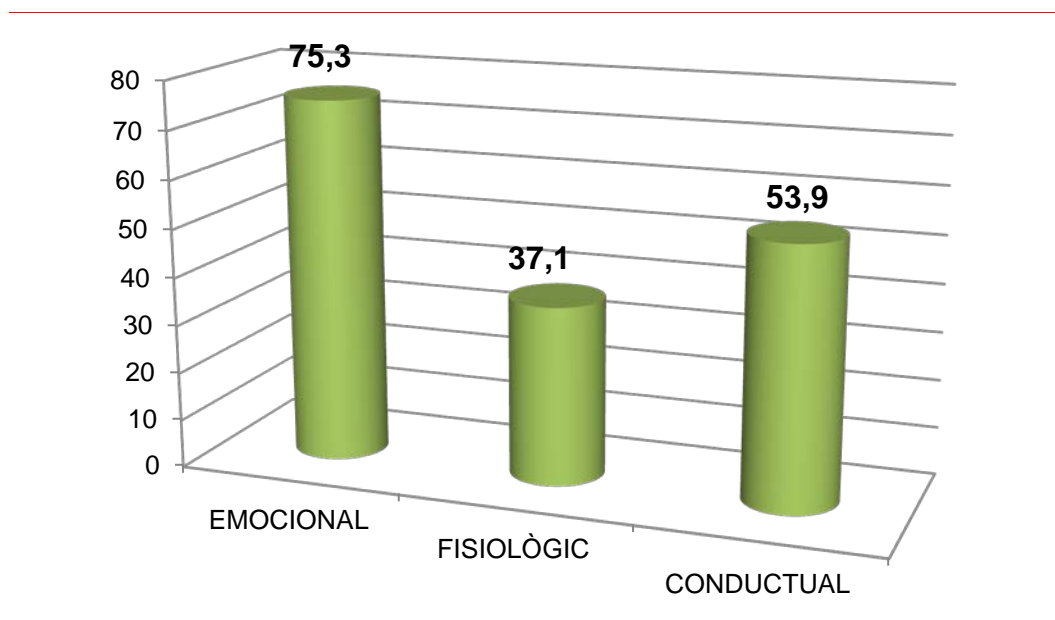
5.3.19. Afectació de la víctima i persona de suport

Un cop descrits els resultats dels perfils dels protagonistes, dels tipus de comportaments analitzats, el lloc on es produeix, el mitjà utilitzat i l'ús del llenguatge amb l'argot, passem a descriure i analitzar els resultats que s'han obtingut en els nivells d'afectació de la víctima i la persona que li ha donat suport pel dany sofert. En un apartat posterior descriurem el suport professional que se'n desprèn de l'acció de la justícia amb la denúncia.

A l'hora de descriure el tipus d'afectació de la víctima, presentarem els resultats en diferents apartats que intentaran descriure els tipus de trastorns diferenciant els emocionals, els fisiològics i els conductuals.

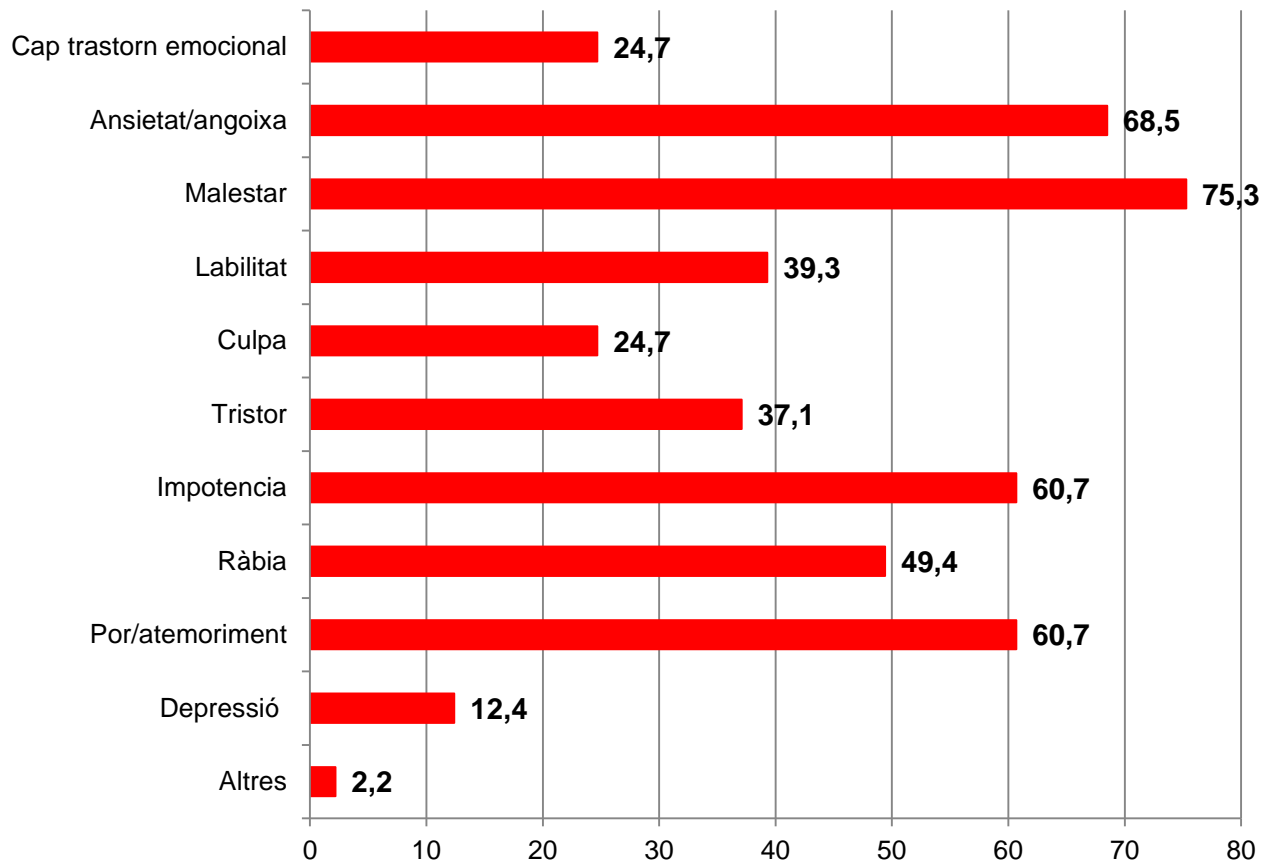
El gràfic número 26 que segueix, descriu el tipus de trastorn que descriu la víctima patir com a conseqüència de l'ofensa i agressió a partir d'aquesta classificació del trastorn: emocional, fisiològic i conductual. El tipus de trastorn emocional és el que està més representat pel número de percentatge, duplicant el de tipus fisiològic. Encara que es pot pensar que, aquest darrer, potser és més difícil fer-lo explícit, visible i conscient en la víctima per relacionar-ho i sentir-lo com a manifestació del patiment o trauma experimentat.

Gràfic 26. Tipus de trastorns de la víctima

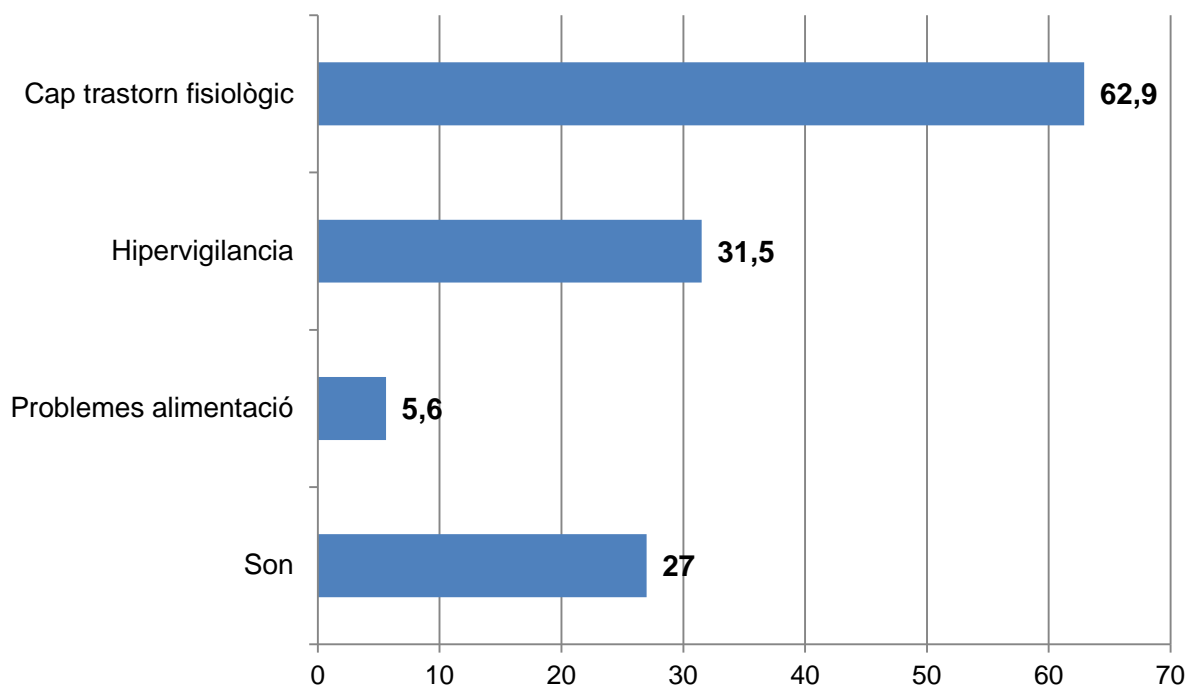
Els tres gràfics següent 27, 28 i 29 distribueix aquestes tres categories de trastorns en manifestacions que ens ajudaran a entendre i conèixer més en profunditat l'afectació i les conseqüències per la víctima d'aquests tipus de comportaments.

Gràfic 27. Tipus de trastorns emocionals de la víctima

Malestar, ansietat, por i impotència són les categories més representades i les que les mateixes víctimes utilitzen per descriure el seu patiment. Les orientacions pel treball de suport i apoderament d'aquestes ha de recollir aquestes necessitats, així com també la intervenció que es puguin desenvolupar en processos restauratius iniciats amb elles.

Gràfic 28. Tipus de trastorns fisiològics de la víctima

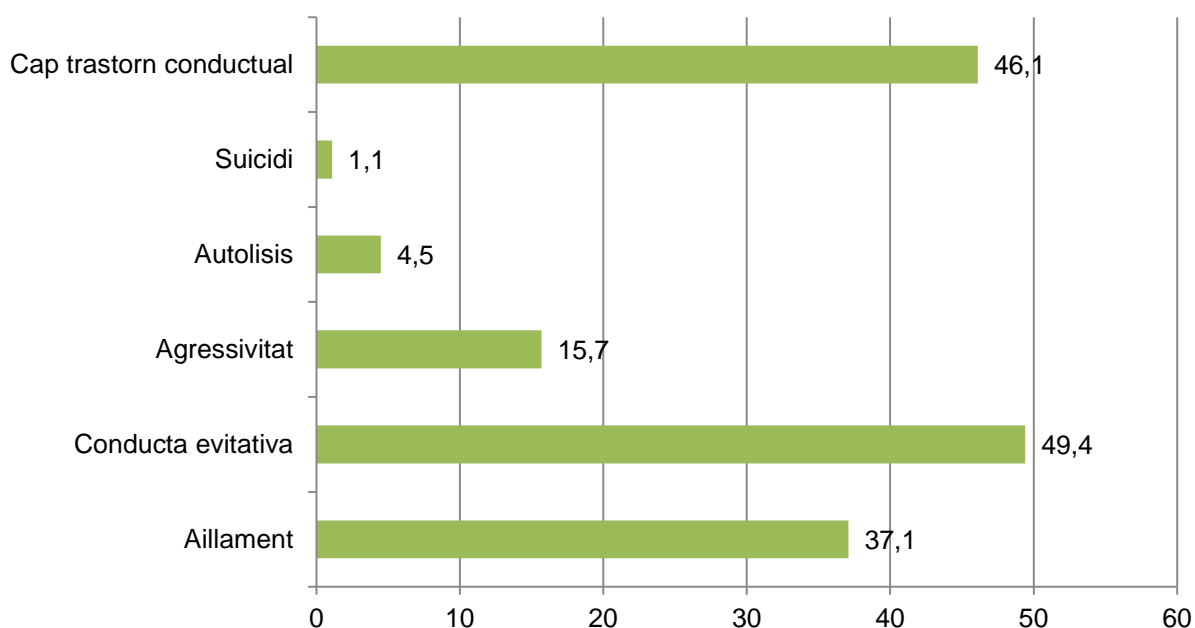

A nivell fisiològic els trastorns més habituals estan representats amb un 27% en la son i amb un 31,5% amb la hipervigilància. Ambdues categories estan relacionades, les persones que la pateixen poden estar tan alertes en la recerca de possible amenaces que poden arribar a perdre la connexió amb amics i familiars. La hipervigilància sol comportar dificultats per conciliar el son nocturn, necessari especialment en els adolescents.

El gràfic 29, el darrer que ens representa els trastorns ens descriu els de tipus conductual on destaca el protagonisme de la conducta evitativa i l'aïllament, seguit de l'agressivitat. Tots ells força preocupants especialment en els casos dels menors d'edat per la conflictivitat que es desencadena en l'entorn escolar: baix rendiment i problemes de disciplina.

Molt preocupant per tots el professionals que treballen amb joves és el suïcidi i les conductes autolítiques, també representades en aquesta gràfica.

Gràfic 29. Tipus de trastorns conductuals de la víctima

Pel que fa a la persona de suport de la víctima fer esment -recordem que la majoria són nois i noies menors d'edat- que amb un 64,0% ho comuniquen en un primer moment a un familiar quan s'han sentit violentats amb un comportament d'aquestes característiques o bé al professional que se'n fa càrrec amb un 15,8% -on incloem aquí el professorat del centre educatiu amb un 7,9%. La categoria d'altres (policia, amics ...) arriba al 20,2%.

En els casos de les persones menors d'edat, és un familiar, majoritàriament la mare -amb un 61,1%-, sola -amb un 53,9%- o bé acompanyada del pare -amb un 7,2%- qui acompanya al fill o filla per a denunciar els fets i a l'agressor. En altres ocasions són altres familiars que acompanyen a la víctima com, per exemple, l'àvia, la germana o en altre cas l'avi. Els menors d'edats que estan residint en el centre solen anar acompanyats del seu tutor o un educador del centre.

En el moment de la denúncia fan demanda d'ordre de protecció 4 víctimes (un 4,5%) que es resolt amb un acord judicial d'un jutjat de menors. El contingut d'aquest acord judicial és en 3 casos una prohibició d'apropament i en un cas la prohibició de comunicació.

5.3.20. Afrontament de la víctima i suport

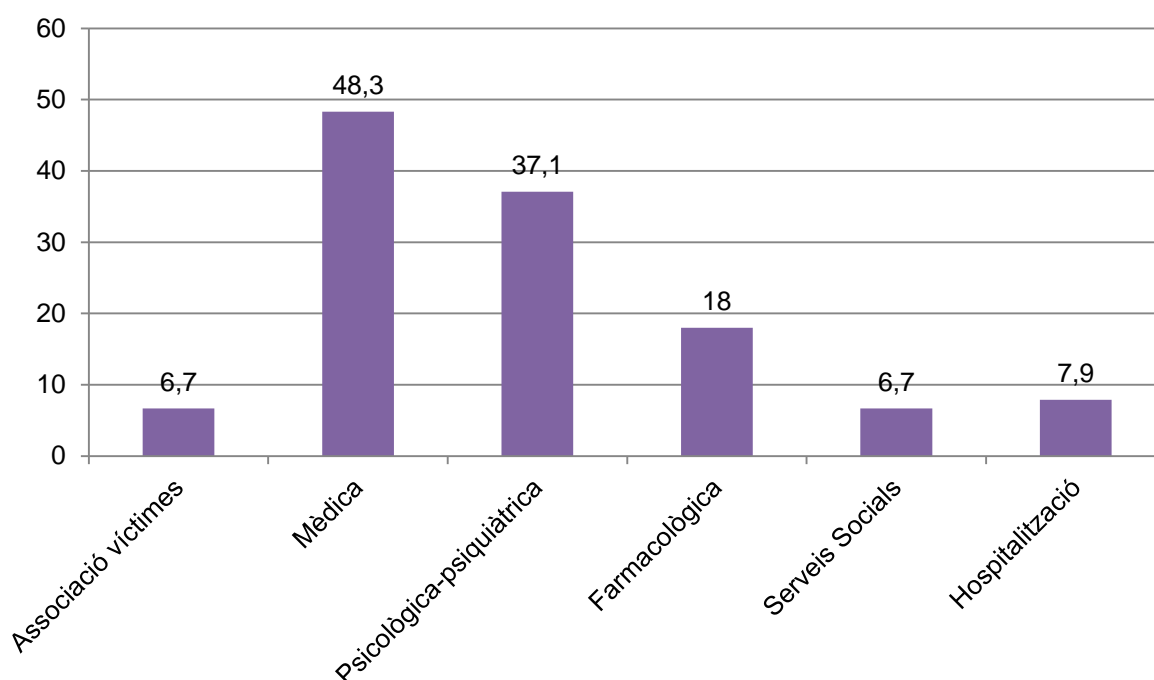
L'OAVD de Barcelona ha atès un nombre de 6 víctimes (el 6,7%) front a les 66 víctimes (el 73,0%) que han tingut contacte amb el professional de l'equip de víctimes de menors infractors de Barcelona que formen part dels equips tècnics del Servei de Mediació i Assessorament Tècnic (SMAT).

El mes de novembre de 2014 entra en funcionament l'atenció de les víctimes de menors infractors per part del professional de l'equip de víctimes de l'SMAT, amb un afany de millorar un servei i atenció a aquelles persones que han sofert un dany i estant esperant la resposta de la justícia a la denúncia que va fer en el seu dia.

A banda d'aquestes atencions de suport, les víctimes han estat ateses per altres professionals que han disposat de recursos per ajudar a afrontar i superar la victimització i afectació que han experimentat.

El gràfic 30 ens presenta amb percentatges les diverses assistències que han rebut les víctimes com a conseqüència de l'agressió i ofensa soferta.

Gràfic 30. Atencions que ha rebut la víctima

Com a conseqüència dels fets, una de les víctimes ha fet un canvi d'escola, atenció en hospital de dia, per exemple. Fer esment també que dos de les víctimes ja havien estat ateses anteriorment per professionals de l'OAVD per altres fets denunciats en el passat i que en van patir les conseqüències.

Per part de l'equip de víctimes de menors infractors de Barcelona, que formen part dels equips tècnics de l'SMAT com hem comentat, s'han realitzat 22 entrevistes presencials, la majoria han estat úniques -un número de 17-, entre 2 i 3 entrevistes està la freqüència de 4 i només en un cas s'han fet més de 5.

Pel que fa als contactes amb la víctima, la majoria de les atencions han estat contactes telefònics (75,3%), un total de 67. En 8 víctimes no es fa cap tipus de contacte. Majoritàriament el contacte telefònic és únic amb un 46,1% i entre 2 i 3 el percentatge és de 20,2%. El percentatge es redueix al 2,2% en més de 5 víctimes.

L'atenció del professional va adreçada a oferir un suport emocional en un 29,2% de les atencions que es fan. En 3 casos es dur a terme l'acompanyament de la víctima a judici.

Fer esment a que no es localitzen a 12 víctimes que representa el 13,5%.

5.3.21. La temporalitat en l'atenció a les víctimes

L'atenció a les víctimes es duu a terme de manera diligent i aquesta taula següent ens ho presenta. L'atenció a les víctimes de menors infractors per part dels professionals de l'equip de víctimes es situa en un total de 66, el 74,2% front al 25,8% (un total de 23 casos) que no han estat ateses per aquest equip.

Les dades es distribueixen per temporalitat en la taula 43 i ens presenten el temps transcorregut entre els fets i els primer contacte proactiu o no del professional amb la víctima.

Taula 43. Contacte de la víctima amb professional equip víctimes

Temps atenció víctima (interval)	n	%
Fins a un mes	15	16,9
De 2 a 3 mesos	33	37,1
De 4 a 6 mesos	8	9,0
De 7 a 12 mesos	9	10,0
Més de 12 mesos	1	1,2
Sense cap contacte	23	25,8
Total	89	100,0

Com es pot veure, la major representativitat s'inclou en l'interval que es situa en els primer tres mesos des de la data dels fets, 54% dels casos, la majoria. On no hi figura cap contacte es tracta d'aquells casos en que no s'ha intervingut des dels equips tècnics de l'SMAT –després de la demanda d'un informe d'assessorament cautelar, un assessorament tècnic ordinari o una mediació-. Així, la intervenció ha estat per part dels equips de medi obert i/o de centres. En aquests casos, no es fa una atenció a la víctima, tret que el cas del menor infractor, com hem fet esment, hagi estat atès en la guàrdia de Fiscalia.

D'acord a l'enregistrament de la variable data fets i apertura del protocol de víctimes en la base de dades podem dir que és un procés àgil i que són 58 víctimes que representen un percentatge del 65,1% que es donen d'alta a la base de dades de l'administració en un interval de temps inferior als 6 mesos des de la data dels fets. Només un 10,3% de les víctimes es donen d'alta a la base de víctimes superant els 6 mesos des de la data en que van patir l'agressió.

Afegir per concloure aquest apartat que els 23 casos en que no s'ha donat cap contacte responen a aquells casos, una minoria de víctimes que no ha estat localitzada i aquelles víctimes de menors infractors reincidents en els que és el tècnic de medi obert qui respon la demanda d'informe tècnic. També fer esment

que hi ha algun cas de danys enregistrat en la recerca en la que no es dur a terme aquesta trucada proactiva per part de l'equip de víctimes de menors infractors.

6. Conclusions i discussió de resultats

Aquest apartat de conclusions i discussió de resultats de la recerca que porta per títol “La intervenció en situacions de comportaments per odi i discriminació en justícia juvenil” ens ofereix un resum dels principals resultats obtinguts. L'exposició segueix una diferenciació de continguts d'acord a les cinc dimensions que s'han fet referència en el capítol 3, els objectius que perseguia l'estudi.

Fer esment que aquesta investigació presenta limitacions en relació a la recollida d'informació mitjançant la revisió d'expedients oficials per la Fiscalia als equips tècnics i els informes tècnics elaborats pels professionals que treballen en l'àmbit presentencial i en execució de mesures.

Com es veurà al llarg d'aquest capítol, els resultats pretenen obrir una porta per la mirada i la sensibilització de la comunitat i, especialment, dels professionals que treballem amb adolescents a la justícia juvenil front aquest escenari tant punyent amb unes conductes impròpies d'una societat moderna que promou l'equitat i el respecte als valors dels éssers que la integren. Ens trobem amb una realitat on aquests tipus de comportaments estan presents en els més joves i cal fer-la visible per afrontar-la i actuar en conseqüència.

Se'ns planteja com quelcom prioritari la sensibilització de les institucions i comunitat educativa recolzada pel desplegament del marc legal i normatiu, que com hem vist ho ha fet amb força aquests darrers anys, per afrontar aquesta problemàtica emergent en la nostra societat i comunitat amb una finalitat d'oferir seguretat i protecció a la víctima que ho pateix.

El perfil sociodemogràfic de la població que atén la justícia juvenil ha experimentat canvis d'un temps ençà que s'han recollit en diferents estudis dels darrers anys: reincidència, ciberassetjament, violència filiofamiliar o, també anomenada intrafamiliar, violència de gènere, assetjament escolar i ara ens sorgeix aquest tipus de violència que afecta el benestar de les persones i arriba a vulnerar els seus drets fonamentals: les conductes motivades per l'odi i la discriminació. Dificultats en l'ordre socioeconòmic, processos migratoris

promoguts per la recerca de més oportunitats en el futur, societats més complexes en dinàmiques,... han configurat un escenari de diversitat cultural i complexitat que han situat als menors d'edat a una major vulnerabilitat front tota aquesta realitat.

Pel que fa a la prevalença d'aquestes conductes motivades per odi i discriminació, a partir del més d'un centenar de casos estudiats d'infractors i víctimes, en la circumscripció de Barcelona en aquest període de 2014 a 2017, tenim que es situa en un 1,7%. Es pot considerar un percentatge baix, en relació a la resta de fets habituals abordats en aquesta jurisdicció de menors, tanmateix s'ha vist la gravetat d'algunes conductes i el dany immensurable que, molts cops, ha patit la víctima. Preveiem un creixement exponencial d'aquests comportaments pel treball de sensibilització i visualització que, recentment, s'ha iniciat en aquests col·lectius més vulnerables.

Hem vist com les víctimes, amb una condició molts cops de vulnerabilitat, són seleccionades intencionadament atemptant la seva seguretat i benestar col·lectiu. Els efectes són devastadors en el terreny moral, psicològic i emocional i, també molts cops, es perpetuen en el temps.

Especial atenció ens mereix el com ha anat incorporant-se aquest discurs de la violència al discurs de joves en l'espai virtual on les xarxes socials hi tenen, sens dubte, un protagonisme.

La mateixa comunitat educativa s'ha posicionat amb sensibilitat i cura per l'afrontament i l'acció educativa en aquests tipus de comportaments protagonitzats pels joves vers altres joves, com hem vist amb els resultats obtinguts. Els centres educatius a Catalunya s'han situat amb fermesa amb el desenvolupament i implementació d'estratègies de prevenció d'aquestes conductes d'odi i discriminació amb la finalitat d'afavorir una convivència positiva entre el seu alumnat. S'han desenvolupat protocols que han ajudat a la prevenció, detecció i intervenció en aquests comportaments, especialment en els casos d'assetjament entre iguals on una de les causes habituals és la LGTBfòbia.

Feta aquesta breu introducció en aquest apartat de conclusions passem a desgranar els continguts i comentar els resultats obtinguts d'acord a l'esquema que hem fet esment en l'inici d'aquest capítol.

Respecte als perfils de víctimes i infractors

En un primer gran bloc d'aquestes conclusions hi situem, precisament, la dimensió que fa referència a la definició de les característiques de les víctimes i els infractors.

Hem vist com en aquesta recerca, d'acord a d'altres recents que s'han fet sobre aquesta temàtica, majoritàriament les principals infraccions penals són comeses per homes amb una dimensió aclaparadora en relació a les protagonitzades per les dones. Aquesta representativitat de diferenciació per sexe es manté en les víctimes, com s'ha presentat en els resultats, encara que disminueix la diferència i el nombre de dones víctimes gairebé es quintuplica en relació al número de les agressores. Tenim un percentatge alt de víctimes homes, superant a les dones però amb menor diferència que es dona entre sexes per l'autoria dels fets.

Respecte a l'origen i residència, tant en víctimes com infractors, es situa per davant la comarca del Barcelonès, destacant la ciutat de Barcelona. El nombre dels autòctons de l'estat espanyol, la majoria catalans, és superior al d'estrangers. D'aquest col·lectiu d'estrangers en destaca el grup procedent del Marroc, en el cas d'infractors, i d'Amèrica Central i del Sud, en el cas de les víctimes. Tant pel que fa al grup d'infractors i víctimes, es tracta d'una població que resideix en grans municipis on la realitat d'unes circumstàncies socioeconòmiques i de diversitat cultural poden estar incidint. Alhora, són també indrets i localitzacions que també acumulen la resta de població que arriba a la justícia juvenil.

Una dada d'especial interès que se'ns presenta alhora de definir els perfils fa referència a les edats. Tant en un grup com en l'altre, els percentatges més alts es situen en les franges de menor edat, l'etapa evolutiva de l'adolescència mitjana (edats aproximades 14-16 anys), l'equivalent a un 2on cicle de la

secundària. En aquesta franja d'edat, l'adolescent comença a adaptar-se al seu nou cos i canvi que experimenta. És un moment que canvia i defineix la seva identitat i personalitat, el grup d'iguals té un paper important en el seu món i la seva socialització. A nivell sexual en aquesta etapa són freqüents els dubtes que es planteja sobre la seva orientació sexual i es vol provar i experimentar.

Hem de fer esment a les condicions de vulnerabilitat que presenten algunes de les víctimes, que les exposen a la victimització, per raons d'edat –com hem vist en la majoria dels casos-, per orientació sexual, per discapacitat, per d'altre grup ètnic o origen, per pensar diferent o per viure al carrer.

Aquests resultats, respecte les franges d'edat -en la majoria d'infractors i víctimes-, ens situa l'escola i centre educatiu com un element clau que ha de vetllar per la seva formació, educació en capacitats i competències i, alhora, garantir la seguretat i protecció del seu alumnat que encara es troba en una etapa d'escolarització obligatòria.

Així, se'ns plantegen necessàries les actuacions preventives que apuntin a l'educació de tota la comunitat: ensenyar i practicar la tolerància i el respecte. El mateix Departament d'Ensenyament també ha promogut regulacions per l'aplicació d'aquests valors als seus diferents centres públics. S'han de vèncer aquests prejudicis i estereotips.

S'ha vist també una repuntada en víctimes en edats properes a la seva majoria d'edat, en concret en la franja de 19 a 24 anys, tant en homes com en dones, les motivacions en aquests edats responen també a les estudiades però de forma més repartida.

Respecte a d'altres característiques personals analitzades a un nivell més general, en el cas d'infractors, apuntar que estant sent criats, d'acord a les valoracions dels professionals en els seus informes tècnics, en un estil educatiu democràtic-autoritariu, que molts d'ells tenen una progressió ajustada a les exigències del seu nivell d'estudis, que no presenten una problemàtica en el consum de tòxics però sí presenten una certa problemàtica social. Fer esment també que s'ha pogut avaluar la presència d'una problemàtica de salut mental

en la que hi ha un protagonisme de les experiències viscudes de circumstàncies estressants, la majoria per assetjament escolar.

Per tancar la discussió d'aquest primer apartat de les conclusions fer esment a la major representativitat en víctimes i infractors de grups ètnics i culturals procedents del Magrib, Àfrica negra i Amèrica del Sud encara que la majoria es situa en els que hem definit com a grup caucàsic-blanc.

Amb aquestes dades que hem presentat dels perfils de víctimes i infractors podem concloure que se'ns planteja la necessitat de conèixer estratègies necessàries per a la detecció, prevenció i intervenció d'aquests tipus de conductes motivades per l'odi i la discriminació. Resulta especialment rellevant les accions en la família i en l'escola per les dades de victimització de nois i noies menors de 18 anys i, alhora, per l'edat que tenen també els autors d'aquests tipus de delictes.

Respecte a les conductes d'odi i discriminació

Pel que fa a aquest tipus de conducta, l'estudi s'ha situat en una valoració de la conducta motivada a partir del relat que fa la víctima en la denúncia per un ús de llenguatge ofensiu, per una conducta violenta amb lesions –molt freqüent com s'ha vist-, per uns danys a una propietat, etc... No s'ha entrat en una valoració jurídica dels fets que és a la instància judicial, a la Fiscalia, a qui li competeix fer-ho en la investigació dels fets. Sí que s'han identificat alguns expedients amb aquest agreujant en arribar així oficiats per part de la Fiscalia acompanyant la tipificació del fet.

Hem vist en l'apartat anterior com aquestes conductes motivades d'odi i discriminació estan relacionades directament amb el context social on es troben els infractors i les seves víctimes. Hi ha una demostració de l'exercici de la violència moral que en ocasions s'acompanya d'una violència física.

En relació amb les condicions personals, aquelles conductes que relacionen aspectes de la diversitat, hem vist la representativitat de les que apunta la literatura i recerca sobre el tema com : malaltia, romanofòbia o antigitanisme, islamofòbia o intolerància i discriminació vers els musulmans, religió o

creences, antisemitisme, origen nacional, sexe o gènere i aporofòbia. Sobre aquest punt s'obté la major representativitat, tant pel que al infractors com a les víctimes, en les categories d'ètnia i racisme, orientació o identitat sexual – homofòbia-, discapacitat i ideologia, per aquest ordre.

Precisament, una de les principals causes d'assetjament entre iguals o “bullying” en el nostre país és l'anomenat “bullying homofòbic” o “bullying LGTBfòbic”. Aquesta conclusió, que apunten altres estudis sobre la temàtica, és la que s'ha obtingut també en l'actual recerca.

Catalunya s'ha esmerçat i s'ha situat pionera amb alerta i sensibilitat per a la detecció i intervenció en aquests tipus de casos amb desplegaments legislatius i normatius que hem enumerat en el capítol 2 d'aquest informe. Un bon exemple, a banda del protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació del Departament d'Ensenyament de juliol del 2016, és el recent protocol aprovat aquest passat mes d'octubre de 2017 aprovat pel Govern català per tal que els treballadors de l'Administració apliquin les indicacions que promouen l'abordatge de l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia al nostre país.

Especial interès en les víctimes és la identitat i expressió de gènere com l'orientació sexual, tenint més visibilitat –com acabem de veure- les conductes motivades per homofòbia que les de lesfòbia –amb un únic cas- i la transfòbia –amb quatre casos-.

Per la rellevància de les dades obtingudes en la recerca fer esment també a les condicions de discapacitat i d'ètnia-raça.

Per una banda, pel que fa a la discapacitat, fer esment a que les persones amb discapacitat presenten una major vulnerabilitat front a situacions de violència i maltractament. La legislació les protegeix al considerar-lo un col·lectiu d'alt risc. La representació de casos que hem obtingut, amb víctimes que tenen aquesta condició personal, ens ho avala i la discapacitat de la víctima representa un factor que incrementa de manera rellevant el risc de patir maltractament.

Per altra banda, pel que fa a l'ètnia-racisme, fer esment a un discurs de difamació, d'estendre mentides i falses creences respecte als immigrants. Pensem que, arriben menys denúncies de les situacions ofensives que es donen al tractar-se d'un col·lectiu desfavorit i amb dificultats socials i d'arrelament a la cultura i modus de viure del grup majoritari. En els casos estudiats, les ofenses s'han produït fent ús d'un llenguatge difamant, de menyspreu amb insults i difusió d'estereotips negatius i estigmatització. En algun cas la situació s'agreujava pel que fa la victimització al incloure's la condició de gènere i sexe.

Respecte la ideologia, estudis sobre la temàtica l'apunten també amb una posició amb representativitat, així se'n resulta també de l'anàlisi de dades d'aquesta recerca que es posiciona en la quarta posició. Fer menció que s'ha donat aquesta agressió per condició personal amb la participació d'un número elevat d'infractors en grup. D'entre ells, el majoritari protagonitzat per seguidors d'un club esportiu de futbol, també anomenats *hooligans*. Les característiques d'ofensors i víctimes en aquesta categoria es dona en grup nombrós d'infractors com diem i amb una edat que es situa en la franja de la majoria d'edat, fet que comporta la participació de majors d'edat. En aquests casos, l'ús de les xarxes socials hi té un protagonisme, de la mateixa manera que es dona, especialment, en el comportament homòfob.

Pel que fa a la condició personal de l'aporofòbia, l'agressió al sensesostre, s'han identificat pocs casos però, en tots ells, han comportat greus prejudicis a la víctima per les lesions sofertes. Els atacs i les agressions han estat motivats pels prejudicis i estereotips contra aquest col·lectiu de persones sense llar. Han estat agressions gratuïtes i responen, creiem, no tant a la persona sinó al col·lectiu que representen. El baix número de denúncies pot respondre a la manca de visibilitat d'aquestes víctimes malgrat l'existència d'entitats que amb la seva feina diària intenten vèncer aquesta limitació.

Destaquem, d'entre aquestes condicions personals, la categoria sexe-gènere, aquí hem situat les humiliacions i ofenses que pateix la víctima pel fet de ser dona. No hem tingut en compte, com hem vist en l'anàlisi d'aquest tipus de casos, la violència de gènere –quan hi havia una relació de parella entre la

víctima i el seu ofensor-. Una observació d'interès és que els casos analitzats responen a noies que presenten una discapacitat o són d'altres ètnies o origen. En aquests casos les ofenses es situen majoritàriament amb els de tipus de caràcter verbal i virtual.

Com hem apuntat anteriorment, una de les àrees d'interès a avaluar en aquesta recerca ha estat la presència de l'ús d'Internet i les xarxes socials com el mitjà per materialitzar uns atacs verbals amb ofenses que suposen uns danys psicològics a la víctima que es perpetuen en el temps. La xarxa esdevé una plataforma utilitzada per a plasmar i difondre aquestes ofenses on s'ha donat també publicitat de la víctima en el moment de rebre l'agressió. La situació és greu atès que es perd el control per la immediatesa de la publicitat d'aquesta acció.

Se'ns presenta prioritària l'atenció a aquesta victimització que ve donada, com hem vist, per la simultaneïtat de fets lesius a la integritat de la persona i a actuacions en grup –alguns de molt nombrosos- que incrementen encara més la humiliació i denigració de la víctima. El fet que es doni en franges d'edat similars i en un entorn de convivència, majoritàriament, encara incrementen més aquest sentiment d'indefensió i patiment que aboquen a la persona que ho pateix, molts cops, a un aïllament, sentiment de soledat i desesperació que pot arribar al suïcidi, en cas extrem. Per exemple, com succeeix en un dels casos estudiats.

En aquestes actuacions de grup hi solem trobar menors de 14 anys, que no podran ser objecte de la intervenció de la jurisdicció penal, i també de joves, amb una franja propera a la majoria d'edat assolida ja, els 18 anys, i que serà ja la jurisdicció d'adults qui haurà de respondre per la seva conducta delictiva.

En l'abordatge i anàlisi dels fets delictius, són les lesions les que més han patit les víctimes menors d'edat destacant els comportaments que es situen en l'escenari de l'assetjament escolar (*bullying*). La tipificació penal que ens ve donada per la Fiscalia és la d'un delictes contra la integritat moral. Un tipus de violència exercida entre pars, amb exercici d'abús de poder i amb un acció sostinguda en el temps. Aquest tipus de comportament afecta el clima escolar

instaurant un ambient de tensió i violència amb manca de seguretat i protecció de l'alumnat.

S'ha analitzat el lloc on es produeix aquesta conducta violenta destacant l'escola i en horari escolar, per una banda, i els espais de la via pública –on hem inclòs els transports públics- com indrets propicis per a la perpetració d'aquests tipus de fets. En general, es tracta d'indrets propers al domicili de la víctima que incrementen aquest sentiment de por i d'inseguretat. Destaquem també les agressions que la víctima ha rebut en el seu propi domicili (pintades ofensives, danys,...com les agressions online per xarxes socials).

Aquesta proximitat en el territori de la víctima va en concordança amb que, més de la meitat dels casos, es tracta d'una persona propera al seu entorn, un conegut. S'incrementa, així, el sentiment d'inseguretat, por i aïllament social d'aquesta víctima.

La discriminació implica un tracte injust, èticament immotivat i arbitrari. Impossibilita la igualtat d'oportunitats. Hem vist com la infància i l'adolescència i la resta de col·lectius vulnerables, que hem apuntat, poden veure's privats dels accés a serveis. Entre aquests grups més vulnerables hi situem determinades minories o grups socialment exclosos i discriminats per un color de pell, per l'ètnia o per la cultura.

Apuntem una reflexió final en aquest apartat sobre les conductes d'odi i discriminació que ens suggereixen les dades que presentem, la por com a un sentiment conservador en l'ésser humà. Una societat amb por genera desconfiança, paranoia, individualitat i temor col·lectiu. A vegades aquesta manera d'actuar amb un comportament d'odi i discriminació vers l'altre, pot venir motivat per la por, l'expressió d'aquest sentiment conservador amb estereotips (pensaments) i prejudicis (sentiments).

Respecte a l'afrontament

Ha quedat ben palès el patiment de la víctima i els danys socials i personals que li ha ocasionat aquesta conducta d'odi i discriminació en l'exposició de resultats que hem presentat. S'han diferenciat els tipus de trastorns emocionals, fisiològics i conductuals.

Des de l'entorn més proper a la víctima, especialment si es tracta d'un menor d'edat, la família és un element clau i amb protagonisme i ascendència en la vida del infant i/o adolescent. Hem vist com són els progenitors i/o representants legals del menor d'edat qui es situen més a prop del conflicte i el patiment del seu fill o filla. Hem vist com és, generalment, la mare qui l'acompanya o qui individualment denuncia els fets als cossos policials. Un bon interlocutor és també el professional que es fa càrrec del menor d'edat.

Així, l'estar alerta i recolzar a la família en aquest procés és cabdal atès que és qui viu més de prop i qui pot ajudar a la víctima per l'afrontament de les conseqüències per l'experiència viscuda. La família pot contar amb el suport de professionals especialitzats, com hem vist, on hi té representativitat l'ajuda psicològica i/o psiquiàtrica o d'associacions de víctimes on també ha acudit l'adult per ajudar a aquest acompanyament del fill i afrontament del trauma viscut. També han estat víctimes adultes directes o indirectes qui s'han personat a aquestes entitats en la recerca de suport i orientació per afrontar el patiment i la situació que viuen.

Les circumstàncies que han pogut portar a una experiència com aquesta tenen unes característiques mutables en la víctima que, amb l'ajut pel seu afrontament, poden superar-se.

Aquesta experiència traumàtica es dona quan les víctimes han estat exposades a una situació d'amenaça, que posa en perill la seva integritat física o psicològica, i sobrepasa les capacitats d'afrontament.

Les actuacions del suport a la víctima han d'anar adreçades a oferir un recolzament de l'entorn per tenir eines d'afrontament i combatre aquest rebuig social i discriminació. Una bona estratègia per aquest afrontament és

transmetre a la víctima felicitat que passa pel respecte a la diferència pròpia i aliena. L'escola i la família són uns eixos importants com també el grup d'iguals, en els casos dels menors d'edat.

A banda de la família i dels recursos que disposa la pròpia comunitat, la víctima disposa de l'ajut de professionals de l'Administració com s'apunta en el darrer apartat d'aquestes conclusions anomenat la pràctica professional.

Respecte a la intervenció de la justícia

No tenim perspectiva històrica per comparar la intervenció en aquests tipus de casos. Hem parlat i vist que es tracta d'una problemàtica emergent i, especialment en aquest àmbit penal juvenil.

D'entre els principis d'aquesta jurisdicció de menors, pel que fa al procés en destaquem: l'oportunitat, l'interès del menor, la flexibilitat i la participació social en l'execució, és a dir, la necessitat de la corresponsabilització de la comunitat. Pel que fa referència als principis del procediment, en destaquem la celeritat. La celeritat es tracta d'un principi que s'ha de respectar de manera especialment intensa en aquest procediment de menors per tal que la mesura tingui l'eficàcia que persegueix. La filosofia socialitzadora que inspira el Dret penal de menors imposa forçosament la necessitat d'aquesta celeritat. Aquest transcurs del temps es viscut en l'adolescent de manera diferent de la d'un adult. Pensem que, per les característiques d'aquests fets, encara guanya més protagonisme.

En aquest anàlisi del temps que hem descrit per l'infractor també el considerem vàlid per la víctima, especialment en el temps d'espera de la víctima per la solució a la demanda judicial que fa pel danys i greuges soferts.

Així, que hem considerat d'interès l'anàlisi d'aquests principis a partir dels resultats obtinguts en l'estudi, tant en el decurs del procés judicial fins la sentència com en el procés extrajudicial iniciat adreçat a la conciliació i/o reparació a la víctima.

La incoació de l'expedient per part de la Fiscalia es dona, en la majoria de casos, en un interval de temps inferior als dos mesos de la data dels fets. A partir d'aquí s'inicien les actuacions de l'equip tècnic per l'elaboració de l'informe d'ATM (entre tres o quatre mesos dels fets) i/o MRM (entre set i nou mesos dels fets) fins arribar a la resolució final del jutjat pel tancament del procés que es produeix, en la majoria dels casos tenint en compte els actes d'audiència, entre l'any i els dos anys.

Pel que fa a l'anàlisi de la reincidència, podem concloure que ens trobem, a partir dels expedients d'infractors estudiats i que han configurat la mostra objecte d'estudi, amb un nivell d'antecedents baix. Quan han tingut antecedents, la majoria ho ha fet per fets de naturalesa violenta també.

D'entre la tipologia de fet penal oficiat per la Fiscalia de Menors, i pel que ha tingut continuïtat el procediment fins sentència, han estat les lesions i els delictes contra la integritat moral.

Pel que fa a les mesures educatives i les intervencions realitzades destaquem que la majoria dels expedients segueixen la via judicial que acaben, la majoria, amb la imposició d'una mesura educativa en medi obert (llibertat vigilada i prestacions en benefici de la comunitat). La privació de llibertat s'ha resolt en tres casos només. Sí que hem de fer esment a les responsabilitats civils que se'n deriven d'aquests actuacions dels infractors, entre elles pels danys morals que han pogut ocasionar a les seves víctimes.

No ha estat habitual l'atenció d'infractors per aquests tipus de casos amb la immediatesa de la guàrdia de Fiscalia (quinze en total), però sí fer referència que s'ha intervingut en aquest escenari en els fets de més gravetat estudiats.

En l'àmbit presentencial també, la proporció d'adolescents que han conclòs el procés amb una MRM ha estat inferior als que ho han fet amb ATM a l'espera d'una resolució judicial. L'impediment per la resolució d'un procés restauratiu favorable, i ja iniciat pel tècnic de justícia restaurativa, ha estat com a conseqüència, majoritàriament, de la negativa de la víctima a participar-hi

voluntàriament. També hem de referir la manca de voluntarietat també del menor infractor en iniciar aquest procés.

Finalment, per completar aquest apartat de l'apartat judicial, fer un breu esment a que han estat, en pocs casos, les mesures de protecció a les víctimes resoltes pels jutjats de menors, de les deu ordres de protecció que sol·licita la víctima en un primer moment dels seus agressors se'n resolten per 6 infractors que corresponen a quatre víctimes. Els tipus han estat de prohibició d'apropament i de comunicació.

Respecte a la pràctica professional

Aquesta es tracta d'una temàtica innovadora pels professionals i, alhora, preocupant. Té una curta història de visibilització a la justícia juvenil queensem apunta a un creixement exponencial, amb la qual cosa els professionals hem d'estar formats i preparats per ajustar la intervenció, tant en l'avaluació de necessitats del menor infractor com les de la víctima, en aquest darrer cas pel que fa la seva atenció i cura a l'espera també d'una resposta a la seva denúncia.

Els professionals disposem de recursos online d'abast fàcil per estar empoderats i capacitats i hem de promoure actuacions òptimes afavoridores per a la víctima en les seves nostres intervencions i amb el treball amb els infractors. En aquest sentit, s'han exposat en el capítol 2 d'aquest informe algunes eines d'abast estatal, autonòmic i comunitari on es destaquen algunes actuacions municipals -properes a la realitat i origen del conflicte- que promouen l'afrontament a la problemàtica de la diversitat personal, cultural i social que ha emergit amb força en els inicis d'aquest segle XXI.

Aquestes accions s'ha de donar coordinades i amb proximitat per a donar resposta ajustada a les necessitats dels ciutadans i als protagonistes d'aquestes conductes, víctimes i infractors. Aquesta proximitatensem afavoreix la seva detecció, prevenció i intervenció diligent. Família, escola i professionals hem d'estar alerta.

Pel que fa a les víctimes, hem vist com la majoria dels contactes que es mantenen són telefònics. Sobre aquest punt, nosaltres pensem que cal promoure una atenció més personal, en la mesura que sigui possible amb una entrevista o les que facin falta per aquesta atenció. Sempre, considerem oportú, ajustant i fent prevaldre els interessos de la víctima pel que fa a elements estructurals com espai, horaris i lloc de contacte. En relació a la víctima pensem, d'acord a les dades que recull aquest estudi, obrir les possibilitats de contacte a delictes contra la propietat com a danys, per exemple, en que, com hem vist, a vegades són intencionats o motivats per la condició d'aquesta víctima (homosexualitat, discapacitat, ... per citar-ne alguns exemples en els que ens hem trobat.

Si la celeritat del procés l'hem destacat com quelcom positiu i una regla a seguir, pensem que, es pot donar la circumstància, si l'ofensa i/o l'agressió està molt recent, és possible que la víctima pugui presentar resistències a l'estar present emocions com la ira i la ràbia per aquest sentiment d'humiliació. Potser caldria un abordatge més clínic i terapèutic en un primer moment. Ho situem com una reflexió personal.

Destaca en aquest apartat de l'àmbit professional, la necessitat de programes específics per a poder intervenir front la peculiaritat d'aquests tipus de casos on, com hem vist, no hi ha un perfil definit i clarament identificat en els infractors, a banda de l'edat i el sexe. Punt d'atenció és l'atenció a la victimització en menors d'edat, tal i com se'n resulta de l'anàlisi de les dades obtingudes. Els contactes amb entitats esmentades en el capítol 2 d'aquest informe ens poden ajudar en aquest sentit.

Insistir, per completar aquest apartat de conclusions, que la violència contra les persones menors d'edat és un fenomen multicausal i amb diverses dimensions que requereix del compromís de tots els agents socials per a la seva prevenció. Es tracta d'una realitat amb diferents dimensions i que fa referència a nombroses modalitats com hem presentat i analitzat en aquest informe.

7. Propostes

Per concloure aquest informe, un cop exposats els resultats i les conclusions creiem que és important plantejar unes propostes d'actuacions bàsiques i generals, en funció de les persones que hem vist es veuen involucrades per la seva rellevant relació en els casos que arriben a la justícia juvenil per aquests tipus de conductes motivades d'odi i discriminació:

- 1) Promoure la sensibilització i conscienciació d'autoritats institucionals i professionals d'acord al que es disposa en el marc legal i normatiu per fer front a aquest tipus de problemàtica protagonitzada per menors d'edat i que tenen un greu impacte en la víctima.

Una acció prioritària ha d'anar adreçada a superar el grau d'invisibilitat que està encara present en col·lectius vulnerables, especialment els menors d'edat, per les condicions personals d'ètnia-raça, d'orientació i identitat sexual i discapacitat, especialment, així com la resta de circumstàncies que hem apuntat en el contingut d'aquest informe destacant la condició personal de sexe-gènere. Un col·lectiu molt invisible encara, però que ha sofert greus accions protagonitzades per menors d'edat és el de les persones sense llar.

És coresponsabilitat de tots els actors socials, entre ells els professionals que intervenim en l'àmbit de la jurisdicció de menors per les oportunitats que se'ns presenten amb el treball d'infractor i víctima en un marc penal. Pensem que, bàsicament, s'ha de respondre a la finalitat de ser proactius amb accions positives i mesures específiques encaminades a tenir una ciutadania formada, vigilant i en alerta.

Per una banda, cal desenvolupar respecte als infractors estratègies d'intervenció ajustades a la franja d'edat que es troba la població amb la que treballem, com hem vist en l'anàlisi dels perfils, en el 2on. Cicle de l'etapa de secundària, una etapa formativa obligatòria.

Es tracta de respondre amb accions adreçades a la prevenció, correcció o compensació de les desavantatges prèvies que, com hem vist, poden patir

determinats grups més desfavorits i vulnerables. Tot sovint aquest grup de persones són les més exposades a ser objecte de discriminació i odi.

En aquesta línia l'escola esdevé un eix important per a educar en l'equitat i la tolerància. S'ha de treballar amb xarxa per promoure accions que ajudin a vèncer els alts índexs de segregació escolar i les desigualtats en l'accés i ús del lleure educatiu, especialment en indrets geogràfics on s'acumula la de la diversitat cultural i l'acollida d'immigrants i d'altres ètnies.

Potenciar polítiques i programes, en la línia dels que ha desenvolupat l'escola, atès que aquesta esdevé amb protagonisme per a garantir la protecció del seu alumnat i educar en valors i moral vers la vida i responsabilitat adulta.

Pensem que, per aquestes raons, les fites han d'anar adreçades a activitats relacionades amb el bullying homofòbic que busquin inspiració i motivació amb més accions i millora per a prevenir i abordar aquesta vessant del bullying en la homofòbia i la transfòbia.

Concretament, per a prevenir el racisme i la xenofòbia és fonamental educar en la interculturalitat, així, el sistema educatiu, com els seus professionals i nosaltres com a professionals de l'àmbit de la justícia juvenil hem de reconèixer i considerar la diversitat cultural com una oportunitat d'enriquiment i no com un obstacle per a la convivència, la comunicació i la interacció educativa. Per a prevenir aquests tipus de comportaments racistes i/o xenòfobs i altres formes d'intolerància a l'escola, el primer és afavorir la construcció d'espais inclusius de convivència intercultural, presidits pels valors democràtics i la participació de tota la comunitat. El treball en xarxa és cabdal.

En aquest sentit, cal vetllar per l'aplicació sistematitzada de programes ajustats a protocols específics d'intervenció amb professionals o entitats preparades o formades en la matèria. En l'àmbit de justícia juvenil apostem per l'especificitat de la resposta en coordinació directe amb les possibilitats que ofereix la comunitat, l'escola i recursos municipals.

- 2) Implicar a les famílies i agents educatius en la prevenció i actuació en els casos detectats a través dels centres educatius, especialment en l'ús responsable de les eines tecnològiques i l'ètica i moral en el comportament en la xarxa.

Necessitat de posar especial atenció al creixement exponencial d'eines i recursos que fa l'adolescent en l'espai virtual, en especial protagonisme en les xarxes socials pel seu potencial democratitzador i d'empoderament de la ciutadania. En aquest sentit hem vist l'abast del problema i les situacions d'assetjament per odi i discriminació que el menor d'edat ha protagonitzat en la xarxa, en moltes ocasions rep l'agressió en la pròpia llar, un espai que podem considerar, a priori, segur i protegit.

Famílies i professorat de centres educatius s'han d'implicar en un treball que integri propostes d'actuació desenvolupades per la comunitat educativa, els professionals de justícia en formem part també.

Respecte al treball amb famílies suggerim oferir espais individuals, tan en el cas d'infractors com de víctimes. Especialment amb les famílies afectades, que pateixen també de les accions que protagonitza o rep el seu fill o filla, un enfoc individual pot ajudar al procés. En concret, apostem per un treball i atenció individual a la víctima i en l'agressor, especialment, treballar les conseqüències del seu comportament.

Hem vist en aquest informe en els resultats que les víctimes identifiquen els seus agressors en el seu propi entorn i on l'escola hi pren protagonisme. Així, aquesta comunitat educativa és responsable de prendre mesures i actuar amb diligència en aquests comportaments. Els protocols que regulen l'actuació en aquestes institucions ajuden i s'han de difondre i sortir de l'escola perquè com hem vist aquestes conductes d'intolerància traspassen les parets del centre educatiu.

3) Formació de professionals en programes d'educació cognitiva, educació emocional i educació moral per a la seva capacitat i intervenció especialitzada en la detecció i intervenció en aquests tipus de conflictes.

És imprescindible que els professionals que han d'intervenir disposin d'una major informació sobre aquestes conductes i dels recursos necessaris per a poder intervenir, sigui mitjançant un treball personal o bé amb les possibilitats que ens ofereix la xarxa a nivell de recursos.

Si els professionals mantenim una actitud positiva vers la tasca afavorim la intervenció. Prioritari treballar des de l'escolta activa atès que afavoreix la comprensió, els pensaments, sentiments i accions de l'altra persona.

S'han de conèixer els recursos de les entitats destinades a la prevenció i a l'abordatge del problema, tant en infractors com en víctimes, per tal que les seves intervencions siguin més efectives.

Alhora, és necessària també aconseguir la implicació de les famílies de manera coordinada amb els centres educatius i els serveis socials de cada municipi. El focus ha d'anar adreçat a educar en la cultura del respecte vers la diversitat i la responsabilitat.

Pel que fa al desenvolupament de la competència emocional identifiquem tres categories: coneixement de les emocions, comprensió de l'emoció i regulació emocional. Per altra banda, pel que fa a la competència social identifiquem aquestes quatre: intel·ligència emocional, intel·ligència intel·lectual, autoeficàcia i la família.

Així, d'acord a l'exposat, cal dissenyar programes adreçats al treball del desenvolupament de les competències emocionals i socials en les categories d'autoeficàcia-reflexivitat emocional, habilitats socials-autocontrol, assertivitat-fortalesa, prosociabilitat-relaxació i autonomia-empatia.

Un aspecte important és la capacitat de professionals també per a treballar l'educació moral, el fer bones persones. El desenvolupament de competències morals és clau en l'abordatge d'aquests tipus de conflictes.

Aquests aspectes apuntats han de ser avaluats en la intervenció que fa el professional en un primer contacte i a partir d'aquí dissenyar una intervenció on, bàsicament es recullin aquests aspectes.

- 4) Desenvolupar programes i estratègies per la intervenció en aquests tipus de casos des de l'àmbit de la justícia juvenil amb els infractors i amb les víctimes.

Des de la justícia penal juvenil s'ha de respondre de manera coordinada amb les intervencions que s'han desplegat alhora des de l'àmbit de l'ensenyament i associacions sensibles a la problemàtica que donen suport i orientació a la víctima. En general cal establir un circuit de coordinació entre els diferents membres de la comunitat educativa, des de l'escola, la família i la resta d'agents socialitzadors propers a l'entorn del infractor i víctima.

En la pràctica professional en la intervenció d'aquest tipus de conflicte i delictes penal s'ha de contar amb l'expertesa, capacitat i anys d'experiència front aquest tipus de comportaments d'odi i discriminació d'entitats del sector en l'àmbit públic i associacions que es relacionen en el capítol 2 d'aquest estudi. Sempre ubicats dins el marc legal que regula el com intervenir amb els protagonistes, tant víctimes com infractors.

Des de la justícia juvenil s'han de promoure intervencions educatives, tant amb el treball d'infractors com de víctimes, des de les diferents unitats (SMAT, medi obert o centres educatius) adreçades a l'efectivitat de la intervenció amb el desenvolupament de programes morals, emocionals i socials per tal d'aconseguir el desistiment de la conducta i per atendre cinc eixos: l'autoeficàcia, la reflexivitat emocional, l'autocontrol, la fortalesa i les habilitats socials. Els continguts, per apuntar-ne alguns, són: resolució de dilemes morals, assertivitat, relaxació, empatia, autonomia i prosociabilitat.

Pel que fa a les víctimes d'aquests tipus de casos, se'ns planteja la necessitat, especialment, d'aprofundir en l'atenció al suport emocional i psicològic, amb coordinació amb la xarxa social de l'entorn de la víctima que ja pot estar intervenint.

És imprescindible treballar, en la mesura que es pugui, amb infractors i víctimes per tal de facilitar el treball de l'empatia i la moral. Pensem que una bona estratègia pel treball amb adolescents, ja ho hem apuntat, és l'ús dels dilemes morals que faciliten un treball personal d'introspecció. Els dilemes morals pensem ens donen la possibilitat d'un treball que afavoreix l'empatia i situar al menor infractor en el centre en unes conductes que, com hem vist, afecta als altres.

Les característiques que hem vist de les víctimes responen a una baixa autoeficàcia, conductes d'aïllament, poques habilitats socials, inferioritat, vergonya, submissió, debilitat i un sentiment d'inferioritat. Algunes d'aquestes característiques també es donen en els seus ofensors, alguns com hem vist han patit també victimitzacions en la seva criança, per la família i/o el seu entorn proper. Així, les propostes de treball concretes amb víctimes i infractors han d'anar adreçades a fomentar el treball de la competència emocional i social com hem apuntat en paràgrafs anteriors.

Des del paradigma de la Justícia Restaurativa, que se'ns presenta com un procés més humà, s'han de desplegar programes i estratègies amb actuacions estructurades per poder ser avaluades ajustant un contingut de treball emocional, moral i d'habilitats socials.

Pensem que les pràctiques restauratives ens poden oferir eines per a la gestió i resolució d'aquestes situacions de conflicte des de l'àmbit penal juvenil sent conscients també del desequilibri de poder que inicialment es dona quan emergeix el conflicte entre infractor i víctima. D'entre aquestes pràctiques fer esment especialment al "*conferencing*", el cercle restauratiu i en darrer terme a la mediació d'acord al plantejament i estratègies de treball per aquest tipus de casos i conflictes que està desenvolupat en el document que acompanya el circuit del protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació, revisat el juliol de 2016 ressenyat en la bibliografia.

Potenciar l'atenció personal en les víctimes que són ateses pels professionals de justícia juvenil i de l'OAVD i obrint les portes a l'atenció a fets delictius contra

la propietat que poden estar moguts pels motius que ens ha portat a elaborar el present estudi.

Des de justícia juvenil és clau la coordinació i el comptar amb entitats amb anys d'expertesa sobre la temàtica i que disposen de recursos personals i materials que poden nodrir i ajudar a l'especificitat de la intervenció als professionals de justícia, tant en l'àmbit presentencial com d'execució de mesures.

Per acabar aquest apartat, ressenyat un darrer punt que fa referència a que un eix important de la intervenció se'n resulta del creixement exponencial de les xarxes socials i l'ús que en fan els adolescents, especialment. Ens cal una especialització en les intervencions i, en conseqüència, una capacitació com a professionals per afrontar-ho i intervenir.

8. Referències bibliogràfiques

Aguilar, M. A. (2016). 1er Congreso Nacional Sobre Discriminación y Delitos de Odio, 24 y 25 de noviembre en Córdoba. [Data de consulta: 5 de maig de 2017] Conclusions en l'enllaç: <http://federacionkamira.es/publicamos-las-conclusiones-sobre-el-i-congreso-nacional-sobre-discriminacion-y-delitos-de-odio/>.

Aguilar, M. A. (2015). Manual práctico para la investigación y enjuiciamiento de delitos de odio y discriminación. Barcelona: CEJFE, Generalitat de Catalunya, Fiscalía Superior de Catalunya i Obra Social "La Caixa".

Ajuntament de Barcelona (2014) Xarxa d'escoles i instituts per a la igualtat de tracte i la no discriminació. Regidoria de Dona i Drets Civils.

Bartrina, Ma. J. (2014). Conductas de ciberacoso en niños y adolescentes. Hay una salida con la educación y la conciencia social. Educar, núm. 50. Nº 2. [Data de consulta: 13 de desembre 2016]. A l'enllaç: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4770822>.

Bisquerra, R. (2008). Educación para la ciudadanía y convivencia. El enfoque de la educación emocional. Madrid: Wolters Kluwer.

Carrer, C., Cifuentes, C i Rodríguez E. (2015). Estudi sobre l'impacte del bullying per LGTBIfòbia a l'Institut Bellvitge. Observatori contra l'homofòbia, Institut de Bellvitge i Ajuntament d'Hospitalet. [Data de consulta: 1 de febrer 2017] En: http://lhdigital.cat/c/document_library/get_file?uuid=1c0a2db6-a008-4477-a1e6-b1655ff28abc&groupId=11023.

Classificació Internacional de Deficiències, Discapacitats i Minusvalideses (CIDDM). Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Generalitat de Catalunya. [Data de consulta: 4 d'abril 2017]. En l'enllaç: http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/persones_amb_discapacitat/que_es_i_com_es_reconeix_la_situacio_de_discapacitat/definicio_classificacio-discapacitat/.

COGAM (2012). Informe Investigación Acoso escolar homofóbico y riesgo de suicidio en adolescentes y jóvenes LGB (Área de Educación de FELGTB y Educación-COGAM, 2012). [Data de consulta: 8 de gener 2017] En la web: <http://www.cogam.es/que-hacemos/servicios-lgtb/educacion/documentos-educativos/informe-investigacion-acoso-escolar-homofobico-y-riesgo-de-suicidio-en-adolescentes-y-jovenes-lgb-area-de-educacion-de-felgtb-y-educacion-cogam-2012/>.

Constitución Española de 27 de Diciembre de 1978. En enllaç: <http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=27&tip o=2>

Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial. Adoptada i oberta a la signatura i ratificació per l'Assemblea General en la resolució 2106 A, de 21 de desembre de 1965 Entrada en vigor: 4 de gener de 1969, de conformitat amb l'article 19. [Data de consulta: 4 de març 2017]. En enllaç: <http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>

Declaració Universal dels Drets Humans, Adoptada i proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides, resolució 217 A (III), de 10 de desembre de 1948.

Decisión Marco 2008/913/JAI del Consejo de 28 de noviembre de 2008 relativa a la lucha contra determinadas formas y manifestaciones de racismo y xenofobia mediante

Díaz López, J. A. (2012), El odio discriminatorio como circunstancia agravante de la responsabilidad penal. Tesis doctoral Facultad de Derecho, Universidad Autónoma de Madrid. [Data de consulta: 30 de gener 2017] En: https://repositorio.uam.es/bitstream/handle/10486/11312/56391_diaz_lopez_juan_alberto.pdf?sequence=1.

Directiva 2012/29/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 25 d'octubre de 2012, per la que s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el recolzament i la protecció de les víctimes de delictes.

Duckworth, A. L. & Seligman, M. E. P. (2005): "Self-discipline outdoes IQ in predicting academic performance of adolescents". *Psychological Science*, 16 (12).

European Commission (2015). Discrimination in the EU in 2015. Eurobarómetro 2015. "Percepción de cuál es la extensión de la discriminación, España". Octubre 2015. [Data de consulta: 28 de gener 2017] En: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2077>.

European Commission (2015) Overview of youth discrimination in the European Union. European Union, Report 2015.

Fiscalía General del Estado (2015). Memoria elevada a S.M. Tutela penal de la igualdad y contra la discriminación. Fiscalía General del Estado, Madrid

Garaigordobil, M., y Oñederra, J. A. (2010). La violencia entre iguales: Revisión teórica y estrategias de intervención. Pirámide. Madrid.

Garaigordobil, M (2012). Intervención con adolescentes: una propuesta para fomentar el desarrollo socioemocional e inhibir la conducta violenta. *Revista de la Asociación de Sociología de la Educación* www.ase.es. Vol. 5, núm. 2. En l'enllaç: http://www.sc.ehu.es/ptwgalam/art_completo/2012/RASE_05_2_Garaigordobil.pdf.

Gavrielides, T (2012) "Contextualizing Restorative Justice for Hate Crime", *Journal of Interpersonal Violence*, 27 (18), 2012, pp. 3624-3643. [Data de consulta: 16 de gener 2017] En: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0886260512447575>.

Generelo, J. (2012). Acoso escolar homofóbico y riesgo de suicidio en adolescentes y jóvenes LGB. Madrid. [Data de consulta: 30 de gener 2017] En: <http://www.felgtb.org/rs/1584/d112d6ad-54ec-438b-9358-4483f9e98868/91c/filename/investigacion-acoso-escolar-y-suicidio-en-jovenes-lgb.pdf>.

Heinze, E (2017). Jornada “Controla’t a les xarxes. #BCNvsODI”. Centre Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), 2 i 3 de març de 2017. Enllaç: <http://ajuntament.barcelona.cat/bcnvsodi/>.

Ibáñez, T (Cord.) (2003). Introducció a la psicologia social. Editorial UOC (Universitat Oberta de Catalunya). Barcelona.

Ibarra, E. (2013). *Hablemos de convivencia y tolerancia. Guía para la Prevención de la violencia, el racismo y el odio*. Madrid.

Informe sobre incidentes relacionados con los Delitos de Odio en España (2015). [Data de consulta: 2 de gener 2017] En: <http://www.interior.gob.es/documents/10180/3066430/Informe+Delitos+de+Odio+2015.pdf/22567062-7e66-4059-8f1e-d9eb6c1dd53f>.

Laespada, M.T. *et al.* (2010). El discurso de los jóvenes en Internet. Bilbao: Universidad de Deusto.

Llei Orgànica 1/2015, Llei orgànica 1/2015, de 30 de març, per la qual es modifica la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal. En enllaç: https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2015/03/31/pdfs/BOE-A-2015-3439-C.pdf.

Llei orgànica 8/2015, de 22 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i a l'adolescència. En l'enllaç: https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2015/07/23/pdfs/BOE-A-2015-8222-C.pdf

Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Generalitat de Catalunya.

Llei 4/2015, de 27 de abril, de l'Estatut de la víctima del delictes. En l'enllaç: https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2015/04/28/pdfs/BOE-A-2015-4606-C.

LEY 3/2016, de 22 de julio, de Protección Integral contra la LGTBifobia y la Discriminación por Razón de Orientación e Identidad Sexual en la Comunidad de Madrid. En l'enllaç:

https://www.bocm.es/boletin/CM_Orden_BOCM/2016/08/10/BOCM-20160810-1.PDF.

Ley 26/2015, de 28 de julio, de modificación del sistema de protección a la infancia y a la adolescencia. En enllaç: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-8470>.

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (2013) Servicio de asistencia a víctimas de discriminación: informe de resultados 2013. Madrid.

Ministerio del Interior (2015). Informe sobre incidentes relacionados con los delitos de odio en España. Secretaría de Estado de Seguridad. Gabinete de coordinación y estudios.

Miró, F. (2016). «*Taxonomía de la comunicación violenta y el discurso del odio en Internet*». En: J. M. Tamarit Sumalla (coord.). «Ciberdelincuencia y cibervictimización». *IDP. Revista de Internet, Derecho y Política*. N.º. 22, págs. 93-118. UOC [Data de consulta: 30 de gener 2017] En: <http://journals.uoc.edu/index.php/idp/article/view/n22-miro/n22-miro-pdf-es> o <http://dx.doi.org/10.7238/idp.v0i22.2975>.

Movimiento contra la Intolerancia. Material Didáctico, núm. 5. La lucha contra los delitos de odio en la Región OSCE. [Data de consulta: 4 de febrer 2017] En: <https://plataformaciudadanacontralaislamofobia.files.wordpress.com/2016/01/delitosodiooscenumero5.pdf>.

Movimiento contra la Intolerancia. Materiales Didácticos nº 8. En defensa de las víctimas del Racismo, Xenofobia, Antisemitismo, Islamofobia, Antigitanismo, Homofobia y cualquier forma de intolerancia. [Data de consulta: 10 de setembre 2017] En enllaç:

http://www.educatolerancia.com/pdf/Material%20Didactico%208_En%20Defensa%20de%20las%20victimas.pdf

Movimiento contra la Intolerancia. Material Didáctico, núm. 9. Educar para la tolerancia. [Data de consulta: 4 de febrer 2017] En:

<http://www.educatolerancia.com/wp-content/uploads/2016/12/9.-EDUCAR-PARA-LA-TOLERANCIA.pdf>.

Naciones Unidas (2014) Convención Internacional sobre la Eliminación de todas las Formas de Discriminación Racial. Informes presentados por los Estados partes de conformidad con el artículo 9 de la Convención. España,- CERD/C/ESP/18-20-.

Observatori contra la Homofòbia (2017) L'Estat de la LGTBIfòbia a Catalunya 2016. [Data de consulta: 2 d'abril 2017] En: <https://drive.google.com/file/d/0B55Mn9w1EgUTbDNpSmp5M0ZRZms/view>.

OSCE-ODIHR (2014) Prosecuting Hate Crimes. A practical Guide, OSCE-ODIHR. [Data de consulta: 5 de febrer 2017] Descargable en anglès a: <http://www.osce.org/odihr/prosecutorsguide>.

Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació (2016). Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament. [Data de consulta: 24 d'abril 2017]. En enllaç: http://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/recursos/resconflictes/odi_discriminacio/

Recomendación nº 1 de la ECRI, sobre la lucha contra el Racismo, la Xenofobia, el antisemitismo y la intolerancia. [Data de consulta: 6 de febrer 2017] En enllaç:

https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n1/REC1-1996-43-ESP.pdf

Recomendación nº 4 de la ECRI, encuestas nacionales sobre la experiencia y la percepción de la discriminación y del Racismo por las víctimas potenciales. [Data de consulta: 6 de febrer 2017] En enllaç:

https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N4/REC4-1998-30-ESP.pdf

Recomendación nº 5 de la ECRI, Sobre el caso de la discriminación en las escuelas por motivos religiosos. [Data de consulta: 6 de febrer 2017] En enllaç:

http://200.33.14.34:1033/archivos/pdfs/Rec_5.pdf

Recomendación nº 7 de la ECRI, sobre legislación nacional para combatir el racismo y la discriminación racial. [Data de consulta: 6 de febrer 2017] En enllaç: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4285626>.

Recomendación nº 15 de la ECRI, sobre Líneas de Actuación en relación con la lucha contra las expresiones de incitación al odio. [Data de consulta: 20 d'octubre 2017] En enllaç:

https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/Recomendaci%C3%B3n%20ECRI%20num%2015%20discurso%20de%20odio%20Trad%20a%20castellano.pdf?idFile=4d659fae-e740-4381-984a-1b2d7da939db

Resolució 20 de 1997 de Ministres del *Consell d'Europa*. [Data de consulta: 20 de març 2017]. En enllaç: <http://www.educatolerancia.com/wp-content/uploads/2017/06/material-didactico12.-Discurso-de-Odio.pdf>

Pereda, N.; Tamarit, J. M. (2013). *Victimología teórica y aplicada*. Huygens. Barcelona.

Platero, R. (2008) *Herramientas para combatir el bullying homofóbico*. Madrid: Talasa.

Projecte de llei per a la igualtat de tracte i la no-discriminació (2017). Parlament de Catalunya, 10 de gener de 2017. [Data de consulta: 8 de maig 2017]. En: <https://www.parlament.cat/document/actualitat/188843.pdf>.

Salisbury, H.; Upson, A. (2004). *Ethnicity, victimization and worry about crime: findings from the 2001/02 and 2002/03 British Crime Surveys*. Home Office. London.

Solís de Ovando, René (2016). *Nuevo Diccionario para el análisis e intervención social con Infancia y Adolescencia*. Madrid: Letras de autor.

SOS Racisme Catalunya (2017). InVisibles. L'estat del racisme a Catalunya 2016. Barcelona: SOS Racisme Catalunya i Pol-len edicions, sccl. [Data de consulta: 2 d'abril 2017]. En: <http://www.sosracisme.org/wp-content/uploads/2017/03/InformeSOSRacisme2016.pdf>.

Tamarit, J.M. (2012) (coord.) La justicia restaurativa: desarrollo y aplicaciones. Comares: Granada.

XTEC (2016). Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació. Departament d'Ensenyament Generalitat de Catalunya. [Data de consulta: 25 de gener 2017]. En: http://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/recursos/resconflictes/odi_discriminacio/.

9. Webgrafia

Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya. Documents per a la gestió documents per a l'organització i la gestió dels centres per al curs 2017-2018. En l'enllaç:

<http://educacio.gencat.cat/portal/page/portal/Educacio/PCentrePrivat/PCPNormativa/PCPDocumentsOrganitzacioGestio>.

Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya. Recursos i eines. Prevenció i detecció de conductes d'odi i discriminació. Família i Escola. Junts X per l'Educació. En enllaç: <http://familiaiescola.gencat.cat/ca/educar-creixer-en-familia/com-ajudar-fill/prevencio-deteccio-conductes-odi-discriminacio/recursos-eines/>.

Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya. Arxiu 14. Unitats Didàctiques, Treball previ i posterior a la sessió formativa Mossos d'Esquadra. Enllaç: http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0074/ad9165bc-219f-459f-8519-6f2ad54c4269/14_unitats_didactiques.pdf.

FAPMI: Federación de Asociaciones para la Prevención del Maltrato Infantil (FAPMI). La seva web: <http://www.fapmi.es/>

TALCOMSOM és l'associació de lesbianes, gais, transsexuals i bisexuals (LGTB) de Vic i la comarca d'Osona, creada per ser un punt de trobada pel nostre col·lectiu a la Catalunya Central. Enllaç: <http://www.talcomsom.org/>

Web de l'Observatori Contra l'Homofòbia (OCH). Associació emmarcada dins de l'activisme LGTBI català que té la funció de ser una eina del col·lectiu LGTBI per lluitar contra l'Homofòbia (LGTBIfòbia) i denunciar les agressions d'aquest tipus en totes les seves formes, així com per donar suport a les víctimes.

<http://observatori-contra-homofobia.blogspot.com.es/p/inici.html>

Campaña europea contra la intolerancia en Internet No Hate. Enllaç: <http://www.nohate.es/>

FRA European Union Agency for fundamental rights. En la web: <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>

Hatento. Observatorio de Delitos de Odio contra Personas Sin Hogar. Aquest Observatori pretén unir les forces, el coneixement i els recursos de diferents organitzacions d'atenció a persones sense llar i de defensa dels drets humans per generar un coneixement fiable sobre aquest tema i poder actuar contra els delictes d'odi. En la seva web: <http://hatento.org/hatento/>

OBERAXE Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia. Mitjançant la col·laboració amb les administracions públiques i la societat civil d'àmbit nacional, Unió Europea i internacional, l'Observatori recull informació sobre projectes, enquestes, recursos, informes i estudis, promoguts per la Secretaria General d'Immigració i Emigració i per altres departaments ministerials, entitats i institucions. Té com a finalitat servir com a plataforma de coneixement, anàlisis i impuls del treball per a combatre el racisme, la discriminació racial, la xenofòbia i altres formes d'intolerància, així com els incidents i delictes d'odi.

<http://www.empleo.gob.es/oberaxe/es/index.htm>

10. Annexos

10.1. Plantilles de recollida de dades

Tot seguit presentem les fitxes que s'han complimentat en paper per cadascun dels casos que s'han estudiat previ al que seria la seva inclusió a la base de dades per l'explotació estadística. Diferenciem les que fan referència al infractor i per altra banda a la víctima.

10.1.1. Infractor

VARIABLES INFRACTOR	Núm. Identificador cas:	
1. Temàtica Fiscalia		
Expedient Fiscalia núm.		
Núm. total de víctimes procediment:		
Directa : () Indirecta: () Grau parentiu/Relació:		
Núm. Denunciats:		
Núm. Investigats Fiscalia Menors:		
menors 14-17 anys:	menors 14 anys:	adults:
Data naixement adults:		
Lloc naixement adults:		
Sexe adults:		

Data naixement menors inimputables:

Lloc naixement menors inimputables:

Sexe menors inimputables:

2. Variables sociodemogràfiques menor investigat:

Sexe: Home () Dona ()

Identitat o expressió de gènere: Transgènere () Transsexual () Transvestit ()

Orientació sexual: Lèsbica () Gai () Bisexual ()

Data naixement: Edat (moment fets): 14-15-16-17

Lloc naixement: Comarca/país:

Nacionalitat: Espanyola () Estrangera () Quina: (nominal)

Residència: Comarca/país:

Estatus resident: Permís residència () Il·legal () Vacances ()

Ètnia/ Raça: NOMINAL entre: Caucàsica o blanca () Mongoloide o asiàtica ()

Magrebina () Negra () Gitana () Hindú () Altres

Religió: Islam () Cristiana () Budista () Altres ()

Malaltia: Nominal

Discapacitat: SI () Física () Psíquica () Grau discapacitat: NO ()

Ocupació : Estudia: SI () NO () Treballa: SI () NO ()

Nivell estudis: ESO: 1er ci. ESO (1er-2on)- 2n ci. ESO (3er. 4rt.) –

3. Variables penals / criminològiques:

Altres fets a justícia juvenil: SI () NO ()

Núm. Fets violents: SI () NO ()

Altres fets odi/discriminació: SI () NO ()

Compliment mesures educatives prèvies: SI () NO ()

Quina:

Intervencions justícia restaurativa: SI () NO ()

Valoració compliment intervencions prèvies a J.J mesura i MR : Positiva SI () NO ()

Negativa SI () NO ()

4. Intervenció Equip Tècnic pel fet:

a) Justícia Restaurativa: SI () NO ()

Data entrevista ET per MR:

Data Informe tècnic:

Resultat MR: (nominal) Mediació- Reunions Restauratives- Activitat reparatòria-

Valoració Solució Extrajudicial.: Positiva () Negativa ()

Reparació econòmica: SI () NO ()

b) Assessorament Tècnic Menors -ATM-: SI () NO ()

Data entrevista ET per ATM:

Data informe tècnic:

Art.27.4 : SI () NO ()

Observacions informe:

c) Assessorament Mesura Cautelar –AMC- : SI () NO ()

Data entrevista ET per ATMC:

Data informe tècnic:

Proposta:

5. Naturalesa del fet i variable temps:

Lloc del fet:

Localitat:

Data fet:

Data denúncia:

Data incoació expedient Fiscalia:

Violència física: SI () NO () Violència moral: : SI () NO ()

Qui denuncia:

Permet Justícia restaurativa: SI () NO ()

Declaració Fiscalia: SI () NO () Data:

Atenció Fiscalia de Guàrdia: SI () NO ()

Sol·licita ordre protecció: SI () NO () Data resolució:

Mesura cautelar adoptada NO () SI () Tipus: (nominal)

Relació fets investigats per la fiscalia : NOMINAL: literal ofici Fiscalia

1.

2.

3.

4.

5.

Número fets conducta denúncia: N° total: 1 () / 1 a 3 () / més de 3 ()

Tipus investigació fets: Delicte lleu greu () Delicte menys greu () Delicte greu ()

6. Variables individuals infractor:

Tutela administració: SI () NO ()

A destacar:

Familiars: estil educatiu autoritatiu/democràtic: SI () NO ()

Escolars: Progressa adequadament rendiment: SI () NO ()

Personals: Consum tòxics SI () NO ()

Salut mental SI () NO ()

Experiència circumstàncies estressants SI () NO ()

Socials: Absència problemàtica: SI () NO ()

7. Acord judicial sentència pel fet motiu investigat:

Jutjat de Menors Barcelona núm. :

Data mesura cautelar:

Mesura cautelar acordada: (nominal)

Temps mesura: Medi Obert () Centres ()

Mesura cautelar protecció víctima: SI () NO () Tipus:

Data sentència ferma:

Mesura ferma acordada (nominal):

Temps mesura: Medi Obert () Centres ()

Sobreseïment () Absolució () Arxiu prescripció () Condemnat () Pendent ()

Responsabilitat civil SI () NO () Quantia :

Observacions: (important recollir fets prescrits-sobreseïment)

Justícia restaurativa: SI () NO ()

Valoració positiva: SI () NO () Participació víctima: SI () NO ()

Reunions restauratives: SI () NO () Activitat reparatòria: SI () NO ()

Interès reparador SI () NO ()

8. Valració compliment intervenció educativa:

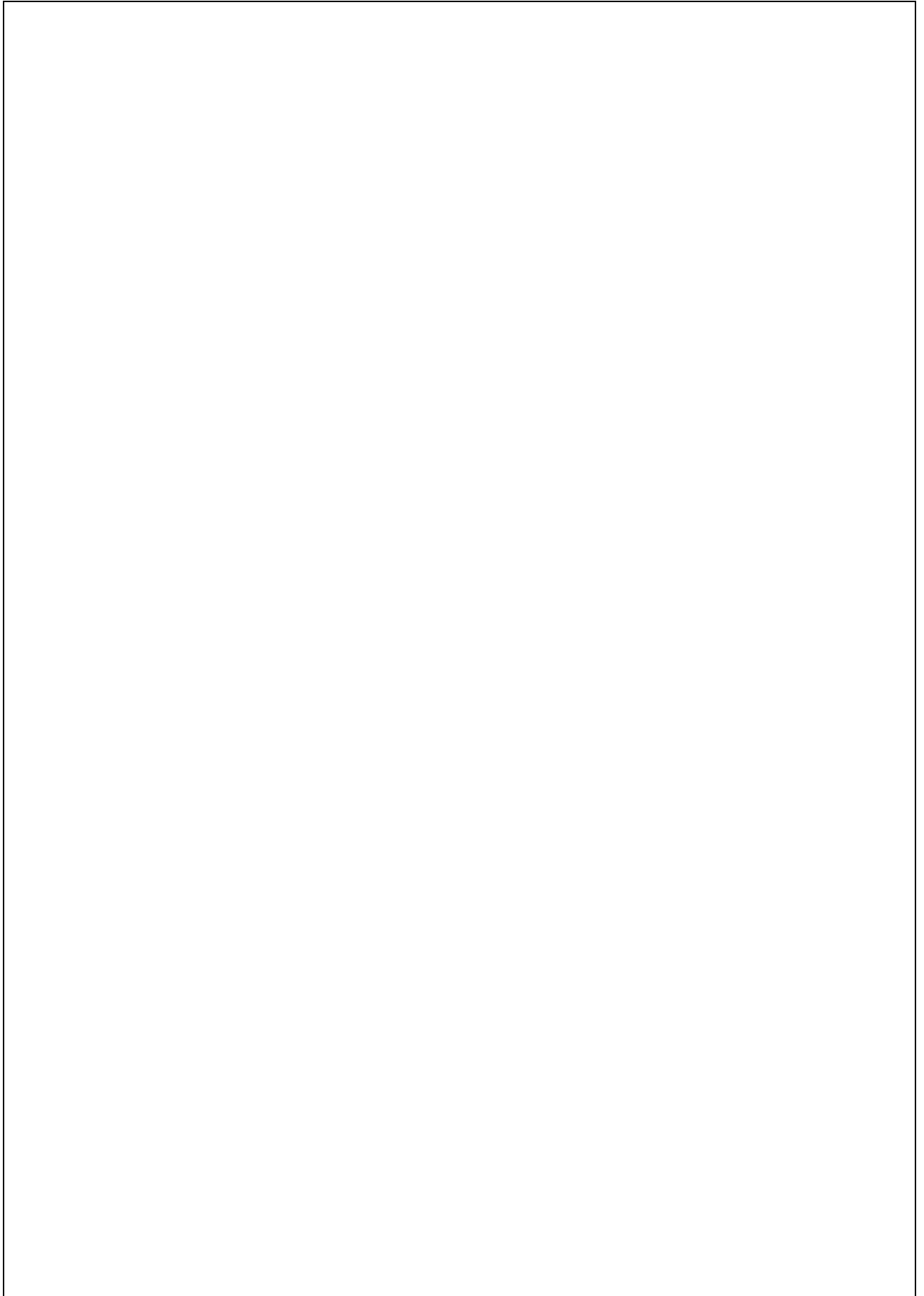
Objectius pla de treball:

Incompliment (incidents a centres, requeriment judicial LV,...)

Treball específic motiu odi /discriminació: SI () NO ()

Valoració positiva: SI () NO ()

Observacions:

--

10.1.2. Víctima

VARIABLES VÍCTIMA	Núm. identificador:
Expedient Fiscalia núm.	
Núm. total de víctimes procediment:	
Directa : () Indirecta: () Grau parentiu/Relació:	
Núm. Denunciats:	
Núm. Investigats Fiscalia Menors:	

menors 14-17 anys:

menors 14 anys:

adults:

Data naixement adults:

Lloc naixement adults:

Sexe adults:

Data naixement menors inimputables:

Lloc naixement menors inimputables:

Sexe menors inimputables:

1. Variables sociodemogràfiques:

Sexe: Home () Dona ()

Identitat o expressió de gènere: Transgènere () Transsexual () Transvestit ()

Orientació sexual: Lèsbica () Gai () Bisexual ()

Data naixement:

Edat:

Lloc:

Comarca:

Residència: Municipi :

Comarca:

Nacionalitat: Espanyola () Estrangera () Quina: (nominal)

Estatus resident: Permís residència () Il·legal () Vacances ()

Ètnia/ Raça: NOMINAL entre: Caucàsica o blanca () Mongoloide o asiàtica ()

Magrebina () Negra () Gitana () Hindú () Altres

Religió: Islam () Cristiana () Budista () Altres ()

Malaltia: Nominal

Discapacitat: SI () Física () Psíquica () Grau: NO ()

Ocupació : Estudia: SI () NO () Treballa: SI () NO ()

Nivell estudis: ESO: 1er ci. ESO (1er-2on)- 2n ci. ESO (3er. 4rt.) –

Batxillerat- PFI- FP: Grau Mig- Grau Superior - Altres

2. Relació amb infractor o dependència d'ell: Coneguda () Desconeguda ()

Tipus de relació: Company centre educatiu: () Company de feina ()

Amistat: () Parella - Ex-parella: ()

Veïnatge () Altres () No consta ()

3. Experiència anterior si ha estat víctima d'altres delictes denunciats:

SI () Quants (núm.) NO ()

Tipus fets: (nominal)

Observacions:

4. Naturalesa del fet i variable temps:

Lloc del fets i localitat:

Data fets:

Data denúncia:

Data incoació expedient Fiscalia:

Qui denuncia:

Permet Justícia restaurativa: SI () NO ()

Declaració Fiscalia: SI () NO () Data:

Atenció Fiscalia de Guàrdia: SI () NO () Data:

Sol·licita ordre protecció: SI () NO () Data resolució:

Mesura cautelar adoptada NO () SI () Tipus: (nominal)

Violència física: SI () NO () Violència moral: : SI () NO ()

Relació fets investigats per la fiscalia : NOMINAL: literal ofici Fiscalia

1.

2.

3.

4.

Número fets conducta denúncia: N° total: 1 () / 2 a 3 () / més de 3 ()

Tipus investigació fets: Delicte lleu greu () Delicte menys greu ()

Delicte greu ()

5. Circumstància del fet:

Individual () Grupal () Observadors SI () NO ()

6. Motivació:

Acreditada la motivació conducta odi o discriminació Fiscalia : SI () NO ()

Odi/Discrimi. Policia SI () NO () Al·legacions fiscalia SI () NO ()

Sentència judicial SI () NO () Pendent sentència ()

Reportatge fotogràfic o videogràfic atestat: SI () NO ()

(presència de símbols, anagrames, vestimenta o tatuatges)

Acreditació motivació discriminació i/o odi SI () NO ()

Recull literal dels termes, insults i argots concrets:

7. Classificació de comportaments:

Discriminació: (triar-ne una de las categories)

Directa () Indirecta () Múltiple () Per associació () Per error ()

Per ordre o instrucció () Per represàlia () Per assetjament ()

Odi: (triar-ne una de las categories)

Racisme () Xenofòbia () Ètnia () Ideologia () Religió o creences ()

Antisemitisme () Islamofòbia () Nació o origen nacional () Sexe i gènere ()

Homofòbia () Orientació sexual () Identitat sexual/gènere () Malaltia ()

Discapacitat () Aporofòbia () Romanofòbia o antigitanisme ()

Bullying homofòbia/transfòbia ()

Violència aparentment gratuïta: SI () NO ()

Grups organitzats o organitzacions criminals: SI () NO ()

8. Mitjans emprats Internet o xarxes socials:

SI () Tipus: reportatge fotogràfic () videogràfic () NO ()

9. Lloc i comissió fets: (triar-ne una de las categories)

Via pública urbana i altres vies de comunicació (autobús-tren) ()

Espais oberts (descampats, platja muntanya) () Vivenda () Escola-c. formatiu ()

Camp de futbol-instal·lacions esportives () Establiment d'oci () Centre religiós ()

Altres –si s'escau- (nominal)

10. Temps assetjament denúncia: Bullying: SI () NO ()

Físic: SI () NO () Verbal: SI () NO ()

Virtual: SI () NO ()

a) Inferior a un mes ()

b) D'1 a 3 mesos ()

c) De 3 a 6 mesos ()

d) De 6 mesos a 1 any ()

e) Més d'1 any ()

9. Simptomatologia emocional, fisiològica i conductual víctima. Grau d'afectació

Trastorns emocionals associats: (nominal)

Angoixa/Ansietat () Depressió greu () Atemoriment/ Por ()

Ràbia () Impotència () Tristor () Culpa () Labilitat emocional ()

Malestar ()

Altres:

Trastorns fisiològics associats:

Son () Alimentació () Hipervigilància ()

Altres:

Trastorns conductuals:

Aïllament () Conductes evitatives () Agressivitat () Autòlisis () Suïcidi ()

Altres:

10: Persona de suport / Recolzament front la victimització:

A qui ho explica/ suport: familiar () professor () educador ()

amic () professional ()

11. Mesures de protecció:

Demanda mesura protecció denúncia: SI () NO ()

Acord judicial ordre: SI () NO ()

Tipus: (triar-ne una)

prohibició apropament () comunicació (verbal, escrita, telemàtica, visual) ()

Altres: (com canvi escola, canvi de residència.....)

12. Dades judicials procediment:

Data mesura cautelar:

Tipus: (nominal) LV- Internament- Centre terapèutic- Convivència- Cap

Temps: no hi és però no importa-

Data sentència ferma :

Responsabilitat civil (nominal quantia):

Mesura educativa acordada sentència: nominal (triar-ne una)

Amonestació, Internament tancat / semiobert / obert, Internament terapèutic,
Llibertat Vigilada, Tasques socioeducatives, PBC, TTA, Absolució,

Sobreseïment, cap

Temps mesura: *no hi és però no importa-*

Justícia Restaurativa: SI () NO ()

Valoració positiva: SI () NO ()

Mediació directa SI () NO () Indirecta SI () NO ()

Interès reparador SI () NO ()

Reunions restaurativa SI () NO () activitat reparatòria SI () NO ()

Reparació econòmica SI () NO ()

13. Afrontament víctima. Relació amb intervenció realitzada :

Data primer contacte amb víctima amb oficina/Servei :

Data tancament intervenció:

Pendent tancament:

OAVD BCN SI () NO () ETMBCN Atenció Víctima SI () NO ()

Associacions víctimes SI () NO ()

Atenció mèdica SI () NO () Atenció psicològica -psiquiàtrica SI () NO ()

Tractament farmacològic () Serveis Socials SI () NO ()

Hospitalització ()

Altres:

Entrevista presencial SI () NO () Núm: 1 de 2-3 de 4-5 més de 5

Contacte telefònic SI () NO () Núm: 1 de 2-3 de 4-5 més de 5

Suport emocional SI () NO ()

No localització víctima SI () NO ()

Acompanyament a judici SI () NO () Pendent ()

14. Resum breu contingut denuncia :

15. Observacions del cas:

10.2. Índex de gràfics i taules per capítols

10.2.1. Gràfics

Capítol 2:

Gràfic 1. Taxonomia ampliada de la comunicació violenta i el discurs de l'odi en Internet (CVDO).

Gràfic 2. Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació. *Departament d'Ensenyament, Generalitat Catalunya, juliol 2016.*

Capítol 4:

Gràfic 3. Procés fonts d'informació

Capítol 5:

Gràfic 4. Distribució percentatge per ètnia-raça de la víctima

Gràfic 5. Distribució percentatge per ètnia-raça del infractor

Gràfic 6. Característiques de estil educatiu, rendiment escolar, consum tòxics, salut mental, circumstàncies estressants i problemàtica social dels infractors

Gràfic 7. Tipologia de fets denunciats

Gràfic 8. Valoració jurídica del tipus de fets denunciats

Gràfic 9. Conducta primària i reincident

Gràfic 10. Temporalitat en el procés judicial

Gràfic 11. Moment processal en que es troba l'expedient

Gràfic 12. Justícia restaurativa

Gràfic 13. Valoració procés justícia restaurativa

Gràfic 14. Tipus de participació de la víctima en el procés

Gràfic 15. Tipus d'informe tècnic per programes

Gràfic 16. Relació violència moral i física

Gràfic 17. Tipus de comissió de fet

Gràfic 18. Relació infractor amb víctima

Gràfic 19. El sexe segons investigats i víctimes

Gràfic 20. Tipus de discriminació per franges d'edat

Gràfic 21. Tipus de comportament d'odi sofert per la víctima

Gràfic 22. Tipus d'assetjament en la víctima

Gràfic 23. Tipus de comportament de discriminació a la víctima

Gràfic 24. Anàlisi de similitud d'insults i ofenses a la víctima

Gràfic 25. El núvol d'insults i ofenses a la víctima

Gràfic 26. Tipus de trastorns de la víctima

Gràfic 27. Tipus de trastorns emocionals de la víctima

Gràfic 28. Tipus de trastorns fisiològics de la víctima

Gràfic 29. Tipus de trastorns conductuals de la víctima

Gràfic 30. Atencions que ha rebut la víctima

10.2.2. Taules

Capítol 2:

Taula 1. Formes de discriminació

Taula 2. Característiques de la víctima

Capítol 4:

Taula 3. Número de procediments revisats per anys

Taula 4. Persones i número de denúncies per anys

Taula 5. Denunciats per edats i víctimes per anys

Taula 6. Expedients analitzats

Taula 7. Relació de delictes

Taula 8. Relació de tipus de conductes i causes denunciades per anys i víctimes

Taula 9. Relació de tipus de conductes i causes denunciades per anys i infractors 14-17 anys

Taula 10. Cronograma

Capítol 5:

Taula 11. Edat i sexe víctima

Taula 12. Distribució per àrea geogràfica d'origen –comarques-

Taula 13. Distribució per àrea geogràfica de procedència

Taula 14. Distribució per comarques de residència

Taula 15. Nivell d'estudis en el moment de la denúncia

Taula 16. Edat i sexe infractors

Taula 17. Edat i sexe infractors 14-18

Taula 18. Distribució per àrea geogràfica d'origen –comarques-

Taula 19. Distribució per àrea geogràfica de procedència

Taula 20. Distribució per comarques de residència

Taula 21. Nivell d'estudis en el moment de la denúncia

Taula 22. Tipologia del fet principal

Taula 23. Distribució expedients d'infractors per jutjats de menors

Taula 24. Distribució víctimes per jutjats de menors

Taula 25. Temps transcorregut entre data dels fets i incoació expedient Fiscalia

Taula 26. Temps transcorregut des dels fets i entrevista equip tècnic MRM

Taula 27. Temps transcorregut des dels fets i entrevista equip tècnic ATM

Taula 28. Temps transcorregut entre fets i informe equip tècnic MRM

Taula 29. Temps transcorregut entre fets i informe equip tècnic ATM

Taula 30. Temps transcorregut entre fets i la 1a. Audiència

Taula 31. Temps transcorregut entre fets i la 2a. Audiència

Taula 32. Temps transcorregut entre fets i resolució judicial

Taula 33. Acords judicials

Taula 34. Víctimes i procés judicial

Taula 35. Victimització per tipus i número de fets

Taula 36. Número de denunciats per fet

Taula 37. Tipus de relació que la víctima manté amb l'infractor

Taula 38. Lloc principal de l'agressió a la víctima per infractors

Taula 39. Distribució per comarques del lloc on s'han produït els fets

Taula 40. Temps de victimització (interval)

Taula 41. Tipus de comportament d'odi i discriminació distribuïts per víctima

Taula 42. Tipus de comportament d'odi i discriminació distribuïts per infractor

Taula 43. Contacte de la víctima amb professional equip víctimes

11. Acrònims

AMC: Assessorament Mesures Cautelars

ATM: Assessorament Tècnic Menors

CERD: Comitè per l'Eliminació de la Discriminació Racial

CIDDM: Classificació Internacional de Deficiències, Discapacitats i Minusvalideses

COGAM: Col·lectiu LGTB de Madrid

CP: Codi Penal

DGAIA: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència

DGEPCJJ: Direcció General Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil

EAC: Estatut de Catalunya

ECRI: Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància

FELGTB: Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals

FGE: Fiscalia General de l'Estat

FM: Fiscalia de Menors

FRA: Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea

GAV: Grups d'Atenció a les Víctimes

JOVO: Base de dades de justícia juvenil amb la que opera l'administració

JM: Jutjat de Menors

LGTBI: Persones Lesbianes, Gais, Trans, Bisexuals i Intersexuals

LO: Llei Orgànica

LORPM: Llei Orgànica Reguladora de la responsabilitat penal dels menors

MRM: Mediació Reparació Menors

NGJOV: Nous Grups de Joves Organitzats i Violents

OAC: Oficines d'Atenció al Ciutadà

OAVD: Oficina d'Atenció de la Víctima del Delicte

OCH: Observatori Contra l'Homofòbia

OIDHR: Oficina per les Institucions Democràtiques i els Drets Humans

ORC: Oficines de Relacions amb la Comunitat

OSCE: Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa

OSCE-ODIHR: Oficina per les Institucions Democràtiques i els Drets Humans-
Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa

SIJJ: Sistema d'Informació de Justícia Juvenil

SIPC: Sistema d'Informació Penitenciari Català

SMAT: Servei de Mediació i Assessorament Tècnic